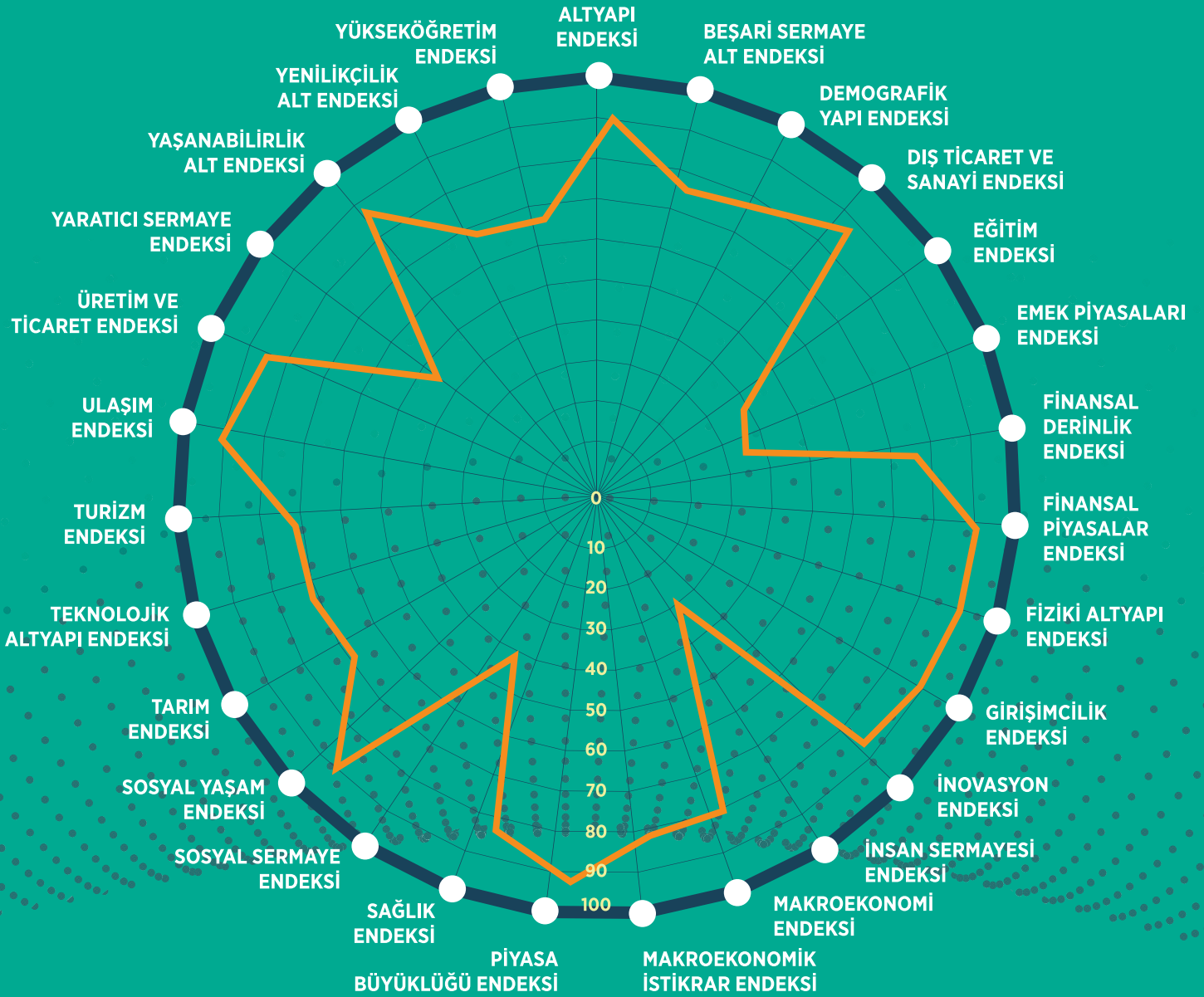

RİS ADANA

AR-GE VE İNOVASYON MEVCUT DURUM ANALİZİ

RİS ADANA

AR-GE VE İNOVASYON
MEVCUT DURUM ANALİZİ

ŞUBAT 2017

İÇİNDEKİLER

TABLolar LİSTESİ	4
ŞEKİLLER LİSTESİ	6
GİRİŞ	8
1. AR-GE ve İNOVASYON GÖSTERGELERİ	15
1.1 Ar-Ge Harcamaları	15
1.2. Ar-Ge Personeli Sayısı & Sanayi Personeli Yapısı	16
1.3. Marka, Patent, Faydalı Model, Tasarım Başvuru ve Tescil Sayıları	18
1.4. Bilimsel Yayın ve Atıf Sayıları	20
1.5. Kamu Ar-Ge, Yenilik, Girişimcilik ve Ticarileştirme Destekleri	23
1.5.1 TÜBİTAK Destekleri	25
1.5.2. Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı Destekleri	32
1.5.3. Ekonomi Bakanlığı Destekleri	34
1.5.4. Çukurova Kalkınma Ajansı Destekleri	35
1.5.5. Türkiye Teknoloji Geliştirme Vakfı (TTGV) Destekleri	36
1.5.6. KOSGEB Destekleri	37
2. ÜRETİM, BİLGİ, TEKNOLOJİ ve BİLİŞİM ALTYAPISI	38
2.1 Üretim Altyapısı	38
2.1.1. Adana Hacı Sabancı Organize Sanayi Bölgesi	38
2.1.2. Kozan Organize Sanayi Bölgesi (KOSB)	39
2.1.3. Ceyhan Organize Sanayi Bölgesi	39
2.1.4. Ceyhan Enerji İhtisas Endüstri Bölgesi	39
2.1.5. TAYSEB Adana Yumurtalık Serbest Bölgesi	40
2.1.6. Küçük Sanayi Siteleri	40
2.2. Bilgi ve Araştırma Altyapısı	41
2.2.1. Üniversiteler	41
2.2.2. Ar-Ge merkezleri	45
2.2.3. Araştırma Merkezleri ve Laboratuvarlar	49
2.3. Teknoloji Altyapısı	51
2.3.1. Teknoloji Geliştirme Bölgeleri	51
2.3.2. TTO	54
2.3.3. Çukurova Teknoloji ve İşletme Geliştirme Merkezleri (TEKMER)	55
2.4. Bilişim Altyapısı	55

3. DEMOGRAFİK YAPI	56
3.1. Nüfus	56
3.2 Göç	57
3.3 Eğitim	57
4. EKONOMİK YAPI	58
4.1. GSYİH ve Üretim Yapısı	58
4.2. İstihdam	59
4.3. İstihdamın Sektörel Dağılımı	61
4.4. Dış Ticaret	62
4.4.1. Adana'nın İhracatı	62
4.4.2. Adana'nın İthalatı	63
4.4.3. Adana Dış Ticaretinin Teknoloji Düzeyi	64
4.5. Teşvikler	66
4.6 FDI (Uluslararası Doğrudan Yabancı Yatırım)	68
4.7. İlk 1000'deki Firmalar	69
5. GİRİŞİMCİLİK	71
5.1. Açılan Kapanan Firma Sayısı	71
5.2. Kuluçka Merkezleri (İŞGEM)	72
5.3. Melek Yatırımcı Ağı	73
6. İŞ ORTAMI	74
6.1. Kümelenme	74
6.2. Adana ÜSAM ve KÜSi	75
6.3. Avrupa İşletmeler Ağı Doğu Akdeniz Ofisi (EEN EASTMED)	76
7. REKABET GÜCÜ ENDEKSLERİ	76
7.1. Uluslararası Endeksler	76
7.2. İl Bazlı Endeksler	77
8. SEKTÖREL ANALİZLER	79
8.1. Türkiye'de Bölgesel Rekabet Edebilirliğin Geliştirilmesi Projesi	79
8.2. Üç Yıldız Analizi	79
8.3. Yoğunlaşma Katsayısı (LQ)	82
8.4. Değişim Payı (Shift Share) Analizi	83
8.5. Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlükler (RCA) Endeksi	84

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1 Türkiye ve Adana İlinin Net Satışları ve Ar-Ge Harcamalarının Gelişimi (Milyon TL)	15
Tablo 2 2014 Yılı İller Bazında Ar-Ge Harcamalarının Net Satışlar İçerisindeki Payı	16
Tablo 3 2015 TOBB Sanayi Kapasite Raporu İstatistikleri	17
Tablo 4 2011-2015 Adana TOBB Sanayi Kapasite Raporu İstatistikleri	18
Tablo 5 Marka Başvuru ve Tescil Sayıları	18
Tablo 6 Faydalı Model Başvuru ve Tescil Sayıları	19
Tablo 7 Patent Başvuru ve Tescil Sayıları	19
Tablo 8 Endüstriyel Tasarım Başvuru ve Tescil Sayıları	19
Tablo 9 Türkiye Üniversitelerinin Bilimsel Yayın Performansı (2004-2014)	20
Tablo 10 Kamu Ar-Ge, Yenilik, Girişimcilik ve Ticarileştirme Desteklerinin Dağılımı	24
Tablo 11 TEYDEB Destek Programları	26
Tablo 12 ARDEB Destek Programları	28
Tablo 13 BİDEB Destek Programları	31
Tablo 14 Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı Destekleri	32
Tablo 15 Adana'da Gerçekleştirilen Ur-Ge Projeleri	34
Tablo 16 Çukurova Kalkınma Ajansı Proje Teklif Çağruları	36
Tablo 17 KOSGEB Destek Programları	37
Tablo 18 Adana KOSGEB Ar-Ge ve İnovasyon & Endüstriyel Uyg. Destek Programı-2015	37
Tablo 19 AOSB'deki Fabrika ve İstihdam Sayısı	38
Tablo 20 Adana'da Bulunan KSS'ler	40
Tablo 21 Girişimci ve Yenilikçi Üniversite Endeksi 2016 Sıralaması	42
Tablo 22 Çukurova Üniversitesi Endeks Puan ve Sıralaması 2012-2016	43
Tablo 23 Çukurova Üniversitesi'nin Gerçekleştirdiği Toplam Proje Sayıları	43
Tablo 24 AR-GE Merkezleri İl Sıralaması	46
Tablo 25 Adana'da Bakanlıklara Bağlı Araştırma Merkezleri, Laboratuvarlar ve Test Merkezleri	49
Tablo 26 Gelişmekte Olan TGB'ler Endex Sıralaması	54
Tablo 27 2014 Yılı TGB Performans Endex Sıralaması	54
Tablo 28 İl Penetrasyon Oranları (2015)	55
Tablo 29 Adana ve Türkiye İstihdam Göstergeleri	59
Tablo 30 TR62 ve Türkiye İstihdam Göstergeleri	60
Tablo 31 İstihdamın Sektörel Dağılımı (Bin, %) (2014)	60
Tablo 32 İmalat Sanayi Sektörlerine Ait Bilgiler	61
Tablo 33 Adana'nın En Fazla İhracat Yaptığı Sektörler	62
Tablo 34 Adana'nın En Fazla İhracat Yaptığı Ülkeler	62

TABLolar LİSTESİ

Tablo 35 Adana'nın En Fazla İthalat Yaptığı Sektörler	64
Tablo 36 Adana İthalatının Ülkelere Göre Dağılımı	64
Tablo 37 Adana Dış Ticaretinin Yıllara Göre Teknoloji Düzeyi	66
Tablo 38 Adana ve Türkiye Yatırım Teşvik İstatistikleri	66
Tablo 39 Yatırım Teşviklerinin Ana Sektörler İtibariyle Dağılımı	67
Tablo 40 2006-2016 Yılları Arasında Düzenlenen Yatırım Teşvik Belgeleri (Yerli ve Yabancı Sermaye)	68
Tablo 41 2011-2015 Yılları Arasında Uluslararası Sermayeli Şirketlerin Yatırım Projelerinin Yatırım Tutarına Göre İl Bazında Dağılımı (Milyon Dolar)	68
Tablo 42 2011-2015 Yılları Arasında Uluslararası Sermayeli Şirketlerin Yatırım Projelerinin İl Bazında Dağılımı (Adet)	69
Tablo 43 İlk 1000'deki Firmaların Yıllara Göre Dağılımı	69
Tablo 44 Türkiye'nin İlk 500 Büyük Sanayi Kuruluşu Arasında Yer Alan Firmalar	70
Tablo 45 Türkiye'nin İkinci 500 Büyük Sanayi Kuruluşu Arasında Yer Alan Firmalar	70
Tablo 46 Türkiye'nin En Hızlı Büyüyen İlk 100 Firması	71
Tablo 47 Türkiye – Adana Açılan Kapanan Firma Sayıları (2015-2016)	71
Tablo 48 2011-2016 Yılları Arası Açılan ve Kapanan Firma Sayıları	72
Tablo 49 İŞGEM'lere İlişkin Bilgiler	73
Tablo 50 Adana İlinde Potansiyel Kümelenme Sektörleri	75
Tablo 51 Adana'da Üç Yıldız Alan Sektörler (İstihdam Verileri İle)	80
Tablo 52 İmalat Sanayinde İki Yıldız Alan Sektörler (İstihdam Verileri İle)	80
Tablo 53 İmalat Sanayinde Üç Yıldız Alan Sektörler (Ciro Verileri İle)	81
Tablo 54 İmalat Sanayinde İki Yıldız Alan Sektörler (Ciro Verileri İle)	81
Tablo 55 Değişim Payı Analizi	83

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1 Çukurova Üniversitesi Birimlere Göre Yayın Sayılarının Dağılımı	21
Şekil 2 Çukurova Üniversitesi Bilim Dallarına Göre Yayın Sayılarının Dağılımı	22
Şekil 3 Çukurova Üniversitesinin Yıllara göre Toplam Atıf Sayısı Dağılımı	22
Şekil 4 Çukurova Üniversitesi Birimlerinin Atıf Dağılımı	23
Şekil 5 TEYDEB Proje Başvuru Sayılarının İllere Göre Dağılımı (İlk 20 İl/1995-2015 Birikimli)	26
Şekil 6 Firmalara Verilen Hibe Destek Tutarının İllere Göre Dağılımı (İlk 20 İl/1995-2014 Birikimli)	27
Şekil 7 1995-2015 Yılları Arasında Desteklenen Proje ve Firma Sayılarının Dağılımı	27
Şekil 8 1995-2015 Yılları Arası Desteklenen Projelerin Üretildikleri Yere Göre Dağılımı	28
Şekil 9 Şekil 10 Desteklenen Proje Sayılarının İllere Göre Dağılımında İlk 20 İl (2006-2015)	29
Şekil 10 Destek Miktarının İllere Göre Dağılımında İlk 20 İl (2006-2015)	29
Şekil 11 Şekil 12 Adana 2011-2015 Yılları Destek İstatistikleri	30
Şekil 12 Çukurova Üniversitesi. & Adana BTÜ Önerilen Proje Sayısı ve Desteklenen Proje Sayısı	30
Şekil 13 ARDEP Destekleri Kapsamında Üniversitelere Aktarılan Tutar	31
Şekil 14 Başvuru Sayılarına Göre İlk 10 İl Sıralaması (2006-2014)	33
Şekil 15 Kabul Edilen Proje Sayılarına Göre İlk 10 İl Sıralaması (2006-2014)	33
Şekil 16 Fakültelere göre Profesör ve Doçent Sayıları	41
Şekil 17 2014 Yılı Birimlerine Göre Proje Sayıları	44
Şekil 18 2014 Yılı Bütçeleri (TL)	44
Şekil 19 En Fazla Proje Üretilen Araştırma Alanlarının Dağılımı	45
Şekil 20 Ar-Ge Merkezlerinin Sektörlere Göre Dağılımı-Türkiye	46
Şekil 21 Teknoloji Geliştirme Bölgelerindeki Firmaların Sektörel dağılımı-Türkiye	51
Şekil 22 Çukurova Teknokent Firmalarının Sektörel Dağılımı	52
Şekil 23 Bilişim Göstergelerinde Adana'nın Türkiye İçindeki Sıralaması (2015)	56
Şekil 24 Adana 'da Üretilen Milli Gelirin Sektörel Dağılımı (2004-2014)	58
Şekil 25 Adana'da Kişi Başına Düşen GSYH (\$)	59
Şekil 26 Adana'nın En Fazla İhracat Yaptığı Sektörlerin Payları	62
Şekil 27 Adana'nın En Fazla İhracat Yaptığı Ülkelerin Payları	62
Şekil 28 Adana İhracatta Kritik Öneme Sahip Olan Ülke Sayıları	63
Şekil 29 Adana'nın En Fazla İthalat Yaptığı Sektörlerin Payları	64
Şekil 30 Adana İthalatının Ülkelere Göre Dağılımının Payları	64
Şekil 31 Adana ve Türkiye İhracatının Teknoloji Düzeyi (%)	65

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 32 Adana ve Türkiye İthalatının Teknoloji Düzeyi (%)	65
Şekil 33 2016 Yılları Arası Açılan Kapanan Firma Sayıları	72
Şekil 34 Verilen Lisans Sayısı	73
Şekil 35 Yatırım Başvurularının Sektörlere Göre Dağılımı	74
Şekil 36 EDAM Rekabetçilik Endeksi: Alt Endeksler İçin Türkiye İçerisinde Adana'nın Sıralaması	77
Şekil 37 URAK Rekabetçilik Endeksi: Yıllara Göre Türkiye İçerisinde Adana'nın Sıralaması	77
Şekil 38 Endeks Çalışmalarında Adana'nın Sıralamadaki Yeri	78
Şekil 39 Alt Endeks Puanları (100 puan üzerinden standartlaştırılmıştır)	78
Şekil 40 Yoğunlaşma Katsayısı (istihdam)	82
Şekil 41 Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlükler (RCA) Endeksi	84

GİRİŞ

Bölgesel yenilik yaratma stratejileri, ülkelerin büyüme ve kalkınma dinamiklerinin sürdürülebilirliği arayışlarının doğal bir sonucudur. 1980'li yıllar sonrasında hızla değişen bilgi ve iletişim teknolojileri, faksla başlayan, internetle yaygınlaşan ve akıllı cep telefonları ile şekillenen değişimin bir sonucudur. Söz konusu teknolojiler bilgiye ulaşma maliyetlerini önemli ölçüde aşağı çekerek, teknolojik ilerleme ve yenilik yaratma süreçlerinin hızla gelişmesine yol açmıştır. Geçmişin maliyet avantajına dayalı rekabet mantığı kısa sürede değişime uğrayarak, bugünlerde rekabet, ürün ve hizmetlerde yenilik yaratma hızına bağlı olarak gelişmektedir. Bu dinamiğin işleyişi son derece basit ekonomik temellere dayanmaktadır. Benzer mal ve hizmetleri üretenler, çok sayıda firma ve kuruluşla rekabet etmek zorunda kaldığından, kar marjının düşüşü kaçınılmaz olmaktadır. Oysa mal ve hizmetlerde yenilik yaratma müşteri gözünde ürün veya hizmet algısını farklılaştırarak firmalara geçici tekel olma avantajını getirmektedir. Yenilik yaratıldığı sürece, kısa süreler için de olsa, oluşan kar marjı geleneksel sektörlerin çok üstünde olmaktadır. Ancak, taklit ve yenilik yaratmanın kolaylığı, firmanın tekel avantajını çok kısa sürede erozyona uğratmakta böylece sürekli yenilik yaratacak modeller geleneksel başarı modelleri olarak tanımlanmaktadır. Bu değişim, başarı faktörünü doğuran değişkenleri de etkilemekte, şirketin aktif değer büyüklüğü yerine, beşeri sermaye yoğunluğu yenilik yaratma ve karlılığı güçlendirmektedir.

Mantıksal süreci bir adım ileriye götürürsek, geçmişte üniversiteler eğitim alanında bilgiye ulaşabilme yetkinliğini kazandırması ile öne çıkarken, bugün bilgiyi yenilik yaratmaya dönüştürebilen eğitim kurumları öncü ve işbirliklerine açık kurumlar olarak anılmaktadır. Ülkelerin ve bölgelerin fiziki zenginliği yerine beşeri sermaye zenginliği geleceği inşa etmektedir. Amerika Birleşik Devletlerinde, Silikon Vadisi, Boston Bölgesi ve Kuzey Texas'ın kapsadığı fiziki alan ülkenin en küçük eyaletinden daha sınırlı bir alanı kapsıyor olsa da, ABD milli gelirinün üçte birini yaratmaktadır. Bunun anlamı, bilgi ekonomisinin bir ulusun sürdürülebilir rekabet gücünü doğrudan belirlediğidir.

Kısaca, firma rekabet gücü, ülke yenilik yaratma süreçlerini güçlendiren politikalarla paralellik arz etmektedir. Yeniliğe dayalı rekabetin kısa sürelerde önemini kaybetmesi nedeni ile yenilik yaratma sürecinin sürdürülebilirliği 21. yüzyılın temel sorunu ve ilgi alanı olmuştur. Ülke büyüme ve kalkınma stratejisi, nitelikli insan gücü, bölge içerisinde kümeleşebilen firma ve faaliyetlerin birbirini tamamlayabilme gücü ile belirlenmekte ve ulusal kalkınmayı güçlendirmektedir. Günümüz teknoloji düzeyi ve yönetim modelleri, geniş fiziki alana yayılan kümelenme yapıları yenilik yaratma kapasitesini sınırlamakta ve rekabet gücünü zayıflatmaktadır.

Son 20 yıllık dönemde, yenilikçiliğe dayalı bölgesel girişimcilik modelleri, Avrupa ülkeleri ile birlikte ülkemizde de yaygınlaşmaya başlamıştır. Konunun kuramsal temellerini çok eskilere götürmek olanaklı olmasına karşın 1996 yılında Michael Porter "Bölgesel Rekabet Gücü" nü gündeme getiren ilk düşünür olarak nitelenebilir. Porter söz konusu çalışmasında "bölge bileşenleri" kavramını ortaya atarak, rekabetin tamamlayıcı unsurlardan oluştuğunu vurgulamıştır. Burada sunulan dinamik işleyiş, günümüz kümeleşme modeli ile tam bir tutarlılık içindedir. Bölgesel kalkınmada gelinen son nokta olan "Akıllı İhtisaslaşma", kümeleşmede yaratılan ihtisaslaşmanın kümenin orta ve uzun vadedeki başarısı ile yakından ilgilidir.

1990'lı yıllarda AB gündemine gelmiş olan Yenilik Stratejisi (RIS) kavramı, bölgesel firmaların yenilik yaratma kapasitesinin harekete geçirilmesi ile bölge kalkınma ve rekabet gücünün güçlendirilmesini amaçlamaktadır. Bu aşamada etkileşim, bilginin yaratılma ve şekillenme sürecine katkı yaparak yenilik yaratma sürecini güçlendirmektedir. RIS kavramı ağ oluşturma, karşılıklı etkileşim, öğrenme altyapısı, destek sistemleri, bireysel aktörler, kümelenme, yakınlık gibi öğeler içermektedir. Oysa yenilik yaratmada farklı bir süreç olan ulusal yenilik yaratma stratejisi (NIS) sanayi politikası, eğitim sistemi, bilim ve teknoloji politikaları, insan kaynakları politikaları, ticaret politikası

ve mali politikalarından oluşmaktadır. RIS ile NIS politikalarının ayrıştığı nokta, NIS politikaları dengeli bir bölgesel kalkınmayı güvence altına alamazken, RIS kalkınma stratejisi dengeli kalkınmayı güvence altına alabilmektedir. 1994 yılında AB’de benimsenen RIS kalkınma modeli iki temel amaca yöneliktir. Bunlardan ilki, kamuda yoğunlaşan Ar-Ge sürecinin özel kesime kazandırılması; ikincisi ise Amerika Birleşik Devletleri ve Japonya ile AB’nin arasındaki teknolojik açığın kapatılmasıdır. Bu amaçla ilk RIS uygulamaları 1994 ve 1996 yıllarında gerçekleştirilmiştir. Bu projeler gerçekleştirilirken aşağıdaki unsurlar öne çıkarılmıştır:

1. Yenilik yaratma sürecine ilişkin politika çerçeve ve araçlarını yeniden tanımlamak,
2. Firma gereksinimlerini öne çıkarmak,
3. Kamu-özel kesim işbirliği aracılığı ile temel bölgesel rol üstlenicileri belirlemek,
4. Politika araçlarını test ederek uygulamalarda iyi örnek oluşturmak,
5. Bölgeler arası iş birliklerinden yararlanmak, ve
6. Bölgesel aktörlerin, yenilik yaratma sürecinin bölgesel kalkınma ve rekabet gücü kazanımı alanında uzlaşma sağlanmasında aracılık etmektir.

RIS uygulamaları sonrası akıllı uzmanlaşma sürecine kadar bölgesel yenilik yaratmaya yönelik farklı modellerin test edildiği de görülür. Bölgesel yenilik yaratma ve teknoloji transfer strateji ve altyapısı (Regional Innovation and Technology Transfer Strategies and Infrastructures-RITTS), teknoloji transferi için gerekli ekosistemin işleyişine odaklanmıştır. Süreç, var olan ekonomik işleyişin ortaya konulmasını amaçlar. Bölgesel Teknoloji Transfer Politikası (RTTP) RITTS sürecinin bir devamıdır. Amaç, özellikle rekabet gücü yüksek sınırlı sayıda KOBİ’nin yenilik yaratma konusunda desteklenmesi ve elde edilen başarıların görünür kılınmasıdır.

Her ne kadar AB üyesi birçok ülke RIS kapsamında önemli başarı örneklerine imza atmış olsalar da, 2012 yılına gelindiğinde özellikle kamu ve paydaş katılımındaki yetersizliklerden kaynaklanan sorunların yaşandığı görülmüştür. Bu bağlamda RIS3 veya Akıllı Uzmanlaşma adı verilen yeni bir modellemeye ihtiyaç doğmuştur. Akıllı uzmanlaşma net öncelikler ve yenilik yaratıcı girişimciliğin yeniden keşfedilmesi olarak tanımlanabilir. 2012 yılında gündeme gelen akıllı uzmanlaşma (RIS3) stratejisi aşağıda belirtilen öğeleri bünyesinde barındırmaktadır:

1. Ulusal ve bölgesel öncelik alanlarındaki yatırımların desteklenmesi,
2. Bölgesel üstünlüklerin öne çıkarılması,

GİRİŞ

3. Teknoloji yanında uygulamaya yönelik yeniliklerin desteklenmesi,
4. Yenilik ve deneyselliği güçlendirmek amacı ile yüksek paydaş katılımının sağlanması,
5. Kanıta dayalı girişimciliğin özendirilmesi yanında izleme ve değerlendirme süreçlerinin güçlendirilmesi.

İki süreç arasındaki farklılığın temel kaynağı yüksek katma değerli süreçlere destek ile yapısal değişim aşamalarında ortaya çıkmaktadır. 1994 yılındaki RIS yaklaşımı geliştirmekte olan sektörlerin öne çıkarılmasını, başarısızlık yaşanması durumunda temel nedenin firmanın uygun aktif yapısına sahip olmaması olarak açıklamaktadır. 2012 ile gelen akıllı uzmanlaşma stratejisi ise, içinde bulunan kümelenme yapısından hareketle, aktiflerin tanımlanmasını, güçlü olduğunuz yönlerin yüksek katma değer alanlarına yoğunlaştırılmasını hedeflemektedir. Böylece uzun dönemde büyüme güvence altına alınmakta ve sürdürülebilir rekabet gücüne ulaşacağı öngörülmektedir.

Söz konusu dinamikler Avrupa Birliği'nde Lizbon Stratejisi ve 2020 hedefleri olarak algılanırken, Türkiye'nin Onuncu Kalkınma Planı ile belirlenen 2023 yılı hedefleri kapsamında IPA, bölgesel kalkınma ve insan kaynaklarının geliştirilmesine yönelik olarak yaklaşık 2,2 milyar avroluk bir kaynağı Türkiye'ye aktarmıştır. Bu mali kaynak, Bölgesel Rekabet Edebilirlik, Çevre, Ulaştırma ve İnsan Kaynaklarının Geliştirilmesi Operasyonel Programları kapsamında hazırlanan projeler aracılığıyla kullanılmaktadır. Onuncu Kalkınma Planı akıllı uzmanlaşmayı tamamlar nitelikte olup, Plan'da bölgesel düzeyde değer zinciri ilişkileri dikkate alınarak, yenilikçi ve yüksek katma değerli küme oluşumlarının teşvik edileceği, mevcut kümelerdeki işletmeler arası işbirliklerinin artırılacağı, kümelerin uluslararası piyasalarla bütünleşmelerinin güçlendirileceği ve desteklerde merkezi ve bölgesel düzey uyumunun gözetileceği ifade edilmektedir. Oysa Türkiye daha önceki yıllarda GAP ve Doğu Anadolu bölgesel kalkınma çabaları deneyimiyle bölgesel planlama deneyimi yaşamış bir ülkedir. 2006 yılına gelindiğinde 5449 Sayılı Kanun ile Türkiye'de AB yapılanmasına paralel olarak her bir Düzey-2 bölgesi için bölgesel kalkınma ajansı kurulmasına karar verilmiştir. Avrupa, ABD, Çin, Güney Kore, Hindistan gibi ülkeler de biyo ve nano teknoloji alanında atılımlarını 2000'li yılların başında gerçekleştirirken benzer deneyimlerle bölgesel kalkınma ve rekabet gücü dinamiklerini bir arada ele almayı başarmışlardır.

Kavramsal Çerçeve

Avrupa 2020 stratejisi genel olarak üç noktaya odaklanmıştır. Bunlar sırası ile akıllı büyüme, sürdürülebilir büyüme ve içsel büyüme unsurlarıdır. Önerilen model temel olarak ekonominin düşük karbon salınımı öngören ve kaynakların daha etkin kullanıldığı bir dönüşümü öngörmektedir. Bu bağlamda yenilik yaratma, düşük karbon salınımı yanında kaynakların daha etkin kullanılmasına fırsat veren kaçınılmaz bir araç olarak algılanmaktadır. Yapılan araştırmalar, kaynakların

etkin kullanımı ve istihdam arasında anlamlı bir ilişkinin varlığını ortaya koymakta olup AB 2020 hedefleri de bireysel enerji tüketimini sınırlayarak iki milyon istihdam yaratmayı öngörmektedir. Bu noktada konuya açıklık kazandırmak amacı ile akıllı uzmanlaşmada kullanılan temel bazı tanımların yapılmasında fayda bulunmaktadır:

Sürdürülebilir Kalkınma: Kalkınma sürecinin, bir yandan gelecek nesillere kendi hedeflerini yakalama fırsatı verirken, diğer yandan bugünkü ihtiyaçların karşılanabilmesini sağlamasıdır. Sürdürülebilir kalkınma, ekonomik ve sosyal kalkınmanın çevrenin korunması ile bütünleştirilmesini öngörmektedir. Geleceğe yönelik hedeflere ulaşmak için bugünden sosyal, ekonomik ve çevresel hedeflerin dengelenmesi zorunluluk arz eder.

Yeşil Büyüme: Sürdürülebilir kalkınmayı tamamlayıcı bir kavramdır. Kalkınmanın çevre dostu olmasını öngörür.

Yeşil Ekonomi: Gelişmiş insan refahı ve sosyal eşitlik sağlanırken, çevresel risklerin öngörülmesi ve çevreyle ilgili sınırların gözetildiği bir ekonomik işleyiştir.

Akıllı Büyüme: Ülke performansının eğitim, araştırma/yenilik yaratma ve dijitalleşen bir toplum uzlaşısı ile gerçekleştirilmesidir. Bunun için öğretimin teşviki, sürekli kılınması, akademik başarının yükseltilmesi gerekir. Bu hedeflerin yakalanması, ekonomik büyüme, istihdam artışı ve sosyal değişimi bir arada gerçekleştirme fırsatı yaratacaktır.

İçsel Büyüme: Ekonomik büyümenin istihdam yaratması sürecidir. Daha iyi iş fırsatlarının özellikle kadın ve gençlere sunulmasını amaçlar. Başarı için ön koşul, yetkinlik ve eğitime daha fazla yatırım yapmaktan geçmektedir.

Bio-Ekonomi: Kırsal, kıyı ve sanayi bölgelerinde fosil yakıt bağımlılığını azaltırken, ekonomik ve çevresel sürdürülebilirliği öne çıkaran ekonomi işleyiştir. AB 2020 hedefleri, yeşil büyüme için bio-ekonomiyi bir ön koşul olarak kabul etmektedir.

Akıllı ihtisaslaşma bağlamında yenilik yaratma, salt yeni ve gelişmiş ürün ve süreçleri kapsamaz, sunulan yeni hizmetler, pazarlama, markalaşma ve tasarım yöntemleri ile yeni yönetim biçimlerini ve iş birliği modellerini de içermektedir. Sürdürülebilir kalkınma için yenilik yaratma, ekonomik, sosyal ve çevresel ek değerlerin kazanılması anlamına da gelmektedir. Bu süreçte kamunun ve toplumdaki diğer paydaşların üzerine düşen görevleri dört aşamada ele alabilmek mümkündür:

Birinci aşama, reaktif diğer bir değişle yasalarda kısmi düzenlemelerle, uyumluluğu artırma çabaları söz konusudur. Atılan bu adımlar, kaynak kullanımının en iyi kılınmasını güvence altına almaz. Süreç, çevre ve ekonomik etkinliğin sürekli geliştiğini dikkate almasına karşın değer yaratma ve yenilik yaratma kapasitesi açısından yetersizdir.

İkinci aşama gelişmeyi, büyümenin diğer ekonomik ve sosyal faaliyetlerle uyumlu, yenilenebilir kaynaklara yönelen, toplum desteği kazanmış, kaynak israfını en alt sınıra çeken, ekonomik değer yaratımını artıran politika ve sistemleri bütünü olarak algılamaktadır. Bu süreçte, çevre kirliliği sınırlanırken, taşımacılık altyapısı gibi hizmetler güçlendirilir. İşleyiş, risk, maliyet ve karbon salınımının sınırlanmasını teşvik eder. Atık ve zararlı gaz salınımların sınırlanması büyük önem taşırken, ekonomik büyümenin getireceği yararların, kazanılan maliyetlerden çok daha güçlü olma olasılığı yüksektir. Sınırlı iyileştirme çabalarından çok, daha bütüncül yaklaşımların benimsenmesi sürdürülebilirlik işlevine daha bir anlam kazandıracaktır.

GİRİŞ

Üçüncü aşama, radikal süreci yansıtır. Süreç, büyüme ve sürdürülebilir değer yaratma dinamikleri bakımından güçlü ve topluma pozitif katkılar yaratacak unsurlar içermektedir. Teknolojinin geleneksel çözümleri değişime uğrattığı bu dönemde sorunlara kökten çözümler bulunulması beklenmemelidir. Trafik sıkışıklığı, park yeri sorunu gibi göz ardı edilemez sorunlar bu dönemde de çözümlenmemektedir. Üçüncü aşama yoksul kesime yönelik çözüm üreten, kaynak tasarruf eden girişimlerden oluşur.

Son aşama dönüşümün nasıl gerçekleşeceğini anlatır. Yeni pazarlar, geleceğin girişim modelleri, akıllı binalar, insanların iş yeri dışında da istihdamını ön görür. Amaç geleceği şekillendirmektir. Bu nedenle ekonomik ve sosyal yeni yapılandırmaları beraberinde getirir ("home office"den "i-cloud" ile bilgi derlemek gibi). Tüm bu çabalar ekonomik değer yaratırken sürdürülebilirliği de gözetmektedir. Unutulmamalıdır ki, bölgesel yaklaşım yenilik sürecini güçlendirir, sürdürülebilir büyümenin dinamiklerini taşır, yenilik yaratma ve sürdürülebilirlik unsurlarını bir arada ele alır, iklim değişikliği ve ekosistem algılamasını netleştirir. Ayrıca sürdürülebilirlik, bölgeler açısından farklılık gösterebileceğinden, yöresel dinamiklerden yararlanabilme bölgesel kalkınma ile yakından ilgili olmaktadır.

Çalışma Yöntemi

Avrupa Birliği Bölgesel Politikaları kapsamında "Akıllı İhtisaslaşma İçin Bölgesel Araştırma ve Yenilik Stratejisi (RIS3)" kılavuzunda önerilen yol haritası Çukurova Bölgesi için hazırlanan strateji belgesinin temel çerçevesini çizmektedir. Süreç aşağıdaki adımlarla gerçekleştirilmektedir:

1. Bölgenin mevcut durumu ile inovasyon potansiyeli analizi

- a.** Ar-Ge ve inovasyon kapasitesi göstergeleri
- b.** Üretim bilgi ve teknoloji altyapısı
- c.** Demografik ve ekonomik yapı
- d.** Paydaş analizi
- e.** Bölge ekonomisinin sektörel analizi (3 yıldız, LQ ve SS vb.)
- f.** Bölgesel SWOT analizi
- g.** Güçlü ve potansiyel arz eden sektörlerin belirlenmesi
- h.** Sektör seçiminde politik katkının alınması

2. Yönetişim yapısının kurulması

- a.** Danışma kurulu
- b.** Yürütme kurulu
- c.** Projenin tanıtımı (logo, websitesi, etkinlikler) ve sosyal medya yönetimi

GİRİŞ

- ARBİS'e kayıtlı araştırmacı istatistikleri
- TEYDEB projelerine ait bilgiler (bütçe, konu, sektör) ile TEYDEB Ar-Ge projeleri bilgileri
- Çerçeve programları kapsamında desteklenen proje bilgileri

Türk Patent ve Marka Kurumu

- Patent ve faydalı model istatistikleri ve sektörel dağılımları
- Coğrafi işaretleme istatistikleri
- Marka istatistikleri

Türkiye İhracatçılar Meclisi (TİM)

- Bölgesel göstergeler
- Ar-Ge ve Yenilikçilik istatistikleri

Türkiye Teknoloji Geliştirme Vakfı (TTGV)

- Bölgede desteklenen projelere dair bilgiler

Üniversiteler ve YÖK

- Akademik birimleri (Bölüm, Fakülte, Enstitü, Anabilim Dalı, Yüksek Okul, Meslek Yüksek Okulu) alan ve konu dağılımı ve sayıları
 - Öğrenim gören öğrencilerin alan ve konu dağılımları ile akademisyen sayılarının alan ve konu dağılımları
 - Üniversite tarafından hazırlanan ya da ortak olunan Avrupa Komisyonu, Kalkınma Bakanlığı, BİT, Marka, MİB, Belediye destekli teknoloji, Ar-Ge ve yenilikçilik projelerinin konu ve sektörlere göre dağılımları
 - Üniversite adres gösterilerek yapılmış yayınların sektörel dağılımları
 - Üniversitelerin araştırma merkezleri ve laboratuvar bilgileri
 - Bilimsel araştırma projelerine ayrılan paylar
 - Özel sektörle yürütülen ortak çalışmalara ait bilgiler
 - Üniversitelere ait teknoloji geliştirme bölgeleri ve teknoloji transfer ofislerine ilişkin bilgiler
- Diğer:
- Bölgede merkez ve kamuya ait enstitü ve araştırma merkezleri (GTHB) bilgileri
 - Bölgede yer alan bilişim firmaları (TÜBİDER) bilgileri

AR-GE ve İNOVASYON GÖSTERGELERİ

1. AR-GE ve İNOVASYON GÖSTERGELERİ

Son 10 yılda, ülkemizin Ar-Ge, yenilik ve girişimcilik sistemi olgunlaşma yolunda önemli bir noktaya gelmiştir. 2015 yılı verilerine göre Ar-Ge harcamalarının Gayri Safi Yurt İçi Hâsıla içerisindeki oranı 2004 ve 2014 yılları arasında 2 katına çıkarak kritik değer olarak kabul edilen % 1 değerini aşmıştır. Aynı süre içerisinde Ar-Ge harcamaları yaklaşık 7 milyar TL'den 19 milyar TL'ye ulaşarak yaklaşık 3,4 katına çıkmıştır. Tam zaman eşdeğer Ar-Ge personeli sayısı da aynı dönemde 3 katına çıkarak 115 bine ulaşmış, patent başvurusu ve bilimsel yayın sayıları da sırasıyla 5,5 ve 2 katına çıkarak 12 bin ve 27 bin olarak gerçekleşmiştir. Bu önemli ivmelenmenin merkezinde özel sektörün itici bir güce sahip olması ise sistemin diğer bir başarısı olmuştur. 2004 yılında Ar-Ge harcaması içerisinde % 24'lük bir paya sahip olan özel sektörün bu payı 2014 yılında % 50'ye çıkmıştır. (Kamu Ar-Ge, Yenilik, Girişimcilik ve Ticarileştirme Desteklerinin Detayları, 2016, BSTB & TÜBİTAK)

Bu bölümde, Türkiye'deki gelişmelere paralel olarak Adana'nın ve TR62 Bölgesi'nin performansı değerlendirilecek ve Adana ekonomisinin Türkiye içindeki görece konumu tespit edilmeye çalışılacaktır.

1.1 Ar-Ge Harcamaları

Bir ülkede veya ilde gerçekleştirilen Ar-Ge faaliyetlerinin yoğunluğunun ölçümlenebilmesinde en önemli göstergelerden biri o bölgenin yapmış olduğu Ar-Ge harcamalarıdır. Hem devlet hem de özel sektör için önemli bir gösterge olan Ar-Ge harcamalarının yoğunluğu, bilim ve teknolojide rekabet yönünden üstünlüğü ifade eder. Bu bağlamda, 2015 yılında Türkiye'de gayrisafi yurtiçi Ar-Ge harcaması bir önceki yıla göre %17,1 artarak 20 milyar 615 milyon TL olarak hesaplanmıştır. Bir önceki yıl %1,01 olan gayrisafi yurtiçi Ar-Ge harcamasının gayrisafi yurtiçi hâsıla (GSYH) içindeki payı 2015 yılında %1,06'ya yükselmiştir.

Adana'nın Ar-Ge harcamalarını değerlendirebilmek ve Adana'nın Ar-Ge konusundaki gelişimini görebilmek açısından, Türkiye ve Adana'nın net satışları ve Ar-Ge harcamaları arasında bağlantı kurabilmemizi sağlayacak olan aşağıdaki tablo verilmiştir.

TABLO 1: TÜRKİYE VE ADANA İLİNİN NET SATIŞLARI VE AR-GE HARCAMALARININ GELİŞİMİ (MİLYON TL)

	Net Satışlar		AR-GE Harcamaları		AR-GE\Satışlar (%)		Adana TR(%)	
	Adana	Türkiye	Adana	Türkiye	Adana	Türkiye	Net Satışlar	AR-GE Harcamaları
2006	29,820	1.458.486	25	1,956	0.09	0.13	0.09	0.13
2007	39,038	1,688.083	35	2,261	0.09	0.13	0.09	0.13
2008	42,648	1.614.462	31	2,473	0.07	0.13	0.07	0.13
2009	43,93	1.886.523	42	2,504	0.10	0.13	0.10	0.13
2010	49,223	2.251.378	43	2,765	0.09	0.12	0.09	0.12
2011	64,791	2.838.447	36	3,681	0.05	0.13	0.05	0.13
2012	73,360	3.215.593	33	4,076	0.04	0.13	0.04	0.13
2013	81,842	3.688.508	42	4,485	0.05	0.12	0.05	0.12
2014	93,000	4.208.476	30	5,280	0.03	0.13	0.03	0.13

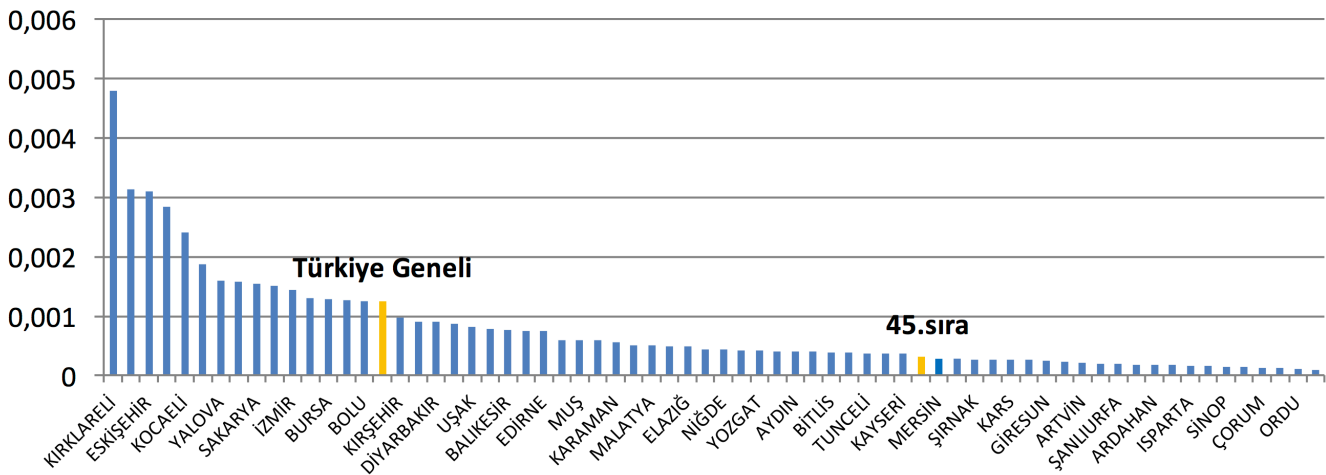
Kaynak: Adana Potansiyel Yatırım Konuları, 2016

AR-GE ve İNOVASYON GÖSTERGELERİ

Adana'nın 2006 yılından 2014 yılına net satışları %212 oranında, Türkiye'nin net satışları %189 oranında artarken, Adana'nın Ar-Ge harcamalarındaki artış (%18), Türkiye genelindeki Ar-Ge harcamalarındaki artışın (%170) çok altında kalmıştır. 2006 yılında, Adana'nın net satışları içerisinde Ar-Ge harcamalarının payı %0.09 iken, 2014 yılında bu oran %0.03'e düşmüştür. Türkiye'nin toplam net satışları içerisinde Ar-Ge harcamalarının payı ise 2006 ile 2014 yılları arasında neredeyse sabit kalmıştır (%0.12 ve %0.13 olarak).

Adana'nın net satışlarının, Türkiye net satışları içerisindeki payı 2006 yılında %2 oranında iken 2014 yılında %2,2'ye yükselmiştir. Ancak, Adana Ar-ge harcamalarının Türkiye Ar-Ge harcamaları içindeki payı 2006 yılında %1,3 iken, 2014 yılında %0,6'ya düşmüştür. Adana, net satışlar açısından Türkiye'ye paralel bir gelişme gösterirken, Ar-Ge harcamaları açısından Adana'nın Türkiye geneline göre belirgin bir gerileme içerisinde olduğunu söylemek mümkündür.

TABLO 2: 2014 YILI İLLER BAZINDA AR-GE HARCAMALARININ NET SATIŞLAR İÇERİSİNDEKİ PAYI

2014 yılı iller bazında Ar-Ge harcamalarının net satışlar içerisindeki payı grafiğine bakıldığında Adana'nın 45. Sırada yer aldığı görülmektedir. Adana'nın Ar-Ge harcamalarının net satışlar içerisindeki payının Türkiye'nin Ar-Ge harcamalarının net satışlar içerisindeki payına kıyasla oldukça düşük olduğu göze çarpmaktadır.

1.2. Ar-Ge Personeli Sayısı & Sanayi Personeli Yapısı

2012 yılı 81 il sanayi durum raporuna göre, Adana'da kayıtlı işletmelerde çalışan personel sayısı toplam 45.987'dir. Ar-Ge birimi olan firma sayısı 47, çalışan sayısı 252 dir. Toplam personelin % 1 i Ar-Ge de çalışmaktadır. Kalite kontrol birimi olan firma sayısı 157, çalışan sayısı 931 dir. Toplam personelin %2 si kalite kontrol biriminde istihdam edilmektedir. (81 İl Sanayi Durum Raporu 2012).

2014 yılı 81 İl Sanayi Durum Raporuna göre ise Adana'da kayıtlı işletmelerde çalışan personel sayısı toplam 71.495'e ulaşmıştır. Ar-Ge birimi olan firma sayısı 208'e, çalışan sayısı 837'e çıkmıştır. Ar-Ge biriminde çalışan personelin oranına bakıldığında bu oran 2012 yılındaki oranla aynı kalmıştır ve 2014 yılında da toplam personelin %1'i Ar-Ge biriminde çalışmaktadır. Kalite kontrol

AR-GE ve İNOVASYON GÖSTERGELERİ

birimi olan firma sayısı 640, çalışan sayısı 3.611 olmuştur. Toplam personelin %5'i kalite kontrol biriminde istihdam edilmektedir. (81 İl Sanayi Durum Raporu 2014).

TOBB 2015 yılı sanayi kapasite raporu istatistiklerine göre 2015 yılında Adana'da toplam 1.608 kapasite raporu düzenlenmiştir. Raporda çalışanların dağılımına bakıldığında ise 2.296 mühendis, 2.311 teknisyen, 5.248 usta, 41.132 işçi, 6.554 idari personel olmak üzere toplam 58.189 personel istihdam edilmektedir. Çalışanların %3,94'ü mühendis, % 3,97'si teknisyen, % 9,01'i usta, % 70,68'i işçi ve % 11,26'sı idari personeldir.(TOBB Sanayi Kapasite Raporu İstatistikleri)

Kıyaslama yapabilmek adına diğer illerin kapasite raporları ve mühendis sayıları incelendiğinde aşağıdaki tablo ortaya çıkmaktadır. En fazla mühendis sayısına sahip ilk beş il İstanbul, Ankara, Kocaeli, Bursa ve İzmir olurken Adana Tekirdağ, Manisa ve İzmir'in ardından 9. Sırada yer almaktadır. Ortaya çıkan tabloya göre Adana, Konya, Sakarya, Gaziantep, Mersin, kayseri gibi ekonomik yapısının benzer olduğu illerden daha fazla sayıda mühendis istihdam etmektedir.

İllerde kapasite raporu veren firmaların mühendis yoğunluğuna bakıldığında ise mühendis yoğunluğunun en yüksek olduğu il Kocaeli çıkmakta ve bu ili Eskişehir, Ankara, Tekirdağ, Sakarya ve Manisa takip etmektedir. Adana'nın mühendis yoğunluğu istihdam ettiği mühendis sayısına paralel bir sonuçla Kayseri, Konya, Gaziantep gibi illerden yüksektir.

TABLO 3: 2015 TOBB SANAYİ KAPASİTE RAPORU İSTATİSTİKLERİ

İl	Kapasite Rap.	Müh.	Tek.	Usta	İşçi	İdari	Top.
İstanbul	20.297	21.700	25.473	35.144	491.762	84.673	663.076
Ankara	4.906	17.696	18.086	17.141	86.219	22.791	164.753
Kocaeli	2.257	11.743	10.377	11.882	114.874	24.870	178.546
Bursa	4.991	10.056	7.538	14.656	189.976	26.469	248.927
İzmir	4.596	8.402	12.046	12.063	131.409	26.163	193.240
Tekirdağ	1.507	3.702	4.328	6.294	95.833	12.542	124.177
Manisa	1.450	3.323	3.844	7.106	70.559	6.673	91.814
Eskişehir	742	2.688	2.513	2.839	41.614	4.977	54.635
Adana	1.608	2.296	2.311	5.248	41.132	6.554	58.189
Konya	2.640	2.267	2.236	5.956	50.383	7.499	69.462
Sakarya	958	2.200	2.550	3.452	40.709	5.003	54.317
Gaziantep	2.269	1.733	2.265	5.935	76.645	8.482	95.219
Mersin	1.239	1.191	1.525	3.107	25.542	4.206	35.754
Kayseri	1.531	1.599	1.381	4.302	53.714	6.643	69.847

Kaynak: TOBB Sanayi Kapasite Raporu İstatistikleri

Adana'nın mühendis, teknisyen, usta, işçi ve idari personel sayısının yıllar içerisindeki değişimini görebilmek için TOBB 2011-2015 sanayi kapasite raporu istatistikleri incelendiğinde aşağıdaki tablo ortaya çıkmaktadır.

AR-GE ve İNOVASYON GÖSTERGELERİ

TABLO 4: 2011-2015 ADANA TOBB SANAYİ KAPASİTE RAPORU İSTATİSTİKLERİ

Yıl	Kapasite Rap.	Müh.	%	Tek	%	Usta	%	İşçi	%	İdari	%	Top.
2011	1383	1826	4,59	2126	5,35	3862	9,71	26596	66,93	5208	13,10	39735
2012	1513	2143	4,43	2265	4,68	4733	9,79	33166	68,66	5788	11,98	48304
2013	1541	2162	4,09	2369	4,48	4910	9,30	37028	70,14	6036	11,43	52789
2014	1586	2254	4,01	2428	4,32	5121	9,12	39629	65,27	6478	11,54	56119
2015	1608	2296	3,94	2311	3,97	5248	9,01	41132	70,68	6554	11,26	58189

Kaynak: TOBB Sanayi Kapasite Raporu İstatistikleri

2015 yılına kadar %4'ün üzerinde olan mühendis sayısı oranının giderek azaldığı ve 2015'te %3,9'a gerilediği göze çarpmaktadır. Aynı şekilde, teknisyen ve usta sayısının toplam çalışan sayısına oranı 2015 yılına doğru giderek azalmıştır. Öbür taraftan ise işçi sayısının toplam çalışan sayısına oranı 2015 yılında maksimum düzeyine ulaşmış ve % 70,68 olmuştur. Nitelikli işgücünün ildeki oranı azalırken niteliksiz işgücü oranının arttığı görülmektedir. İldeki beşeri altyapının zayıfladığı yorumu yapılabilir.

1.3. Marka, Patent, Faydalı Model, Tasarım Başvuru ve Tescil Sayıları

2015 yılı itibarıyla Türkiye genelindeki Türk Patent Enstitüsü'ne yapılan toplam 168.426 sınai mülkiyet başvurusunun sadece %1,84'ü TR62 Bölgesine ait bulunmaktadır. Adana'nın Türkiye genelinden aldığı pay ise %0,99'dur. Yenilik faaliyetleri açısından gerek TR62 Bölgesi, gerekse Adana istenen düzeyde bulunmamaktadır. Ayrıca Adana'ya ait tek tescilli coğrafi işaret adana kebabıdır.

Tescilli Coğrafi İşaretler	Tescil Tarihi
ADANA KEBABI	13.06.2004

Türk Patent Enstitüsü'nün verilerine göre; 2011-2015 yıllarında TR62 Bölgesi illerinden yapılan marka, patent, faydalı model ve endüstriyel tasarım başvurularının ve tescil sayılarının gelişimi aşağıda incelenmiştir.

2015 yılı başvurularına göre Adana 81 il arasında; marka başvurularında ve tescil edilmiş marka sayısı açısından 9. sırada yer almıştır. Adana'ya ait başvuru sayıları değerlendirildiğinde; 2011 yılından 2015 yılına kadar marka başvuruları %14 oranında azalmıştır. 2011 yılında Adana, Türkiye genelindeki tescil edilmiş marka sayısından %1,6 oranında pay alırken, bu pay 2015'te düşerek %1,5'e gerilemiştir.

TABLO 5: MARKA BAŞVURU VE TESCİL SAYILARI

	Marka Başvuruları					Marka Tescilleri				
	2011	2012	2013	2014	2015	2011	2012	2013	2014	2015
Adana	1803	1609	1622	1433	1535	574	892	1178	1149	1057
Mersin	1281	1075	997	1224	1325	406	626	774	744	862
TR62	3084	2684	2619	2657	2860	980	1518	1952	1893	1919
Türkiye	117723	111143	108608	111544	110679	42.059	64.721	83.189	87.545	83.027

Kaynak: Türk Patent Enstitüsü

AR-GE ve İNOVASYON GÖSTERGELERİ

Adana, faydalı model başvurularında 13. sırada yer almaktadır. 2011 yılından bu yana faydalı model başvuruları %36 oranında azalmıştır. Toplam faydalı model tescilinden 2011 yılında %1,07 pay alan il, 2015'te %0,85 oranında pay alabilmiş, iller arası sıralamada ise 13. sırada yer almıştır.

TABLO 6: FAYDALI MODEL BAŞVURU VE TESCİL SAYILARI

	Faydalı Model Başvuruları					Faydalı Model Tescilleri				
	2011	2012	2013	2014	2015	2011	2012	2013	2014	2015
Adana	50	47	35	33	32	21	30	24	23	23
Mersin	29	21	17	21	25	14	13	11	13	10
TR62	79	68	52	54	67	35	43	35	36	33
Türkiye	3244	3789	3558	3568	3583	1976	2299	2037	2551	2767

Kaynak: Türk Patent Enstitüsü

Adana patent başvurularında 13. sırada yer almaktadır. 2011-2015 yılları arasında yaşanan değişim incelendiğinde patent başvuruları %8,3 oranında azalmış olarak görülmektedir. Türkiye'deki toplam patent tescillerinden 2011 yılında %0,7 pay alan Adana, 2015 yılında bu payını %0,46'ya düşürmüştür. Patent tescili açısından Adana, iller arasındaki sıralamada 14.dür.

TABLO 7: PATENT BAŞVURU VE TESCİL SAYILARI

	Patent Başvuruları					Patent Tescilleri				
	2011	2012	2013	2014	2015	2011	2012	2013	2014	2015
Adana	36	50	51	47	33	6	10	8	8	8
Mersin	12	23	35	15	32	2	5	4	5	7
TR62	48	73	86	62	65	8	15	12	13	15
Türkiye	10.241	11.599	12.055	12.375	13.958	6539	7816	8925	8530	10.100

Kaynak: Türk Patent Enstitüsü

Endüstriyel tasarım başvurularında 14. sırada olan il, son 4 yıl içerisinde endüstriyel tasarım başvurularını %5,79 oranında artırmıştır. Adana, toplam endüstriyel tasarım tescilinden 2011 yılında aldığı %0,8'lik payı, 2015 yılında %0,8'lik oranla sabit tutmuş ve 81 il arasında 14. sırada yer almıştır.

TABLO 8: ENDÜSTRİYEL TASARIM BAŞVURU VE TESCİL SAYILARI

	Endüstriyel Tasarım Başvuruları					Endüstriyel Tasarım Tescilleri				
	2011	2012	2013	2014	2015	2011	2012	2013	2014	2015
Adana	69	72	70	71	73	56	70	66	63	68
Mersin	52	54	42	37	50	49	37	44	32	42
TR62	91	126	112	108	123	105	107	110	85	110
Türkiye	36.578	41.220	45.091	42.844	40.206	32.810	37.136	42.066	41.735	42.442

Kaynak: Türk Patent Enstitüsü

AR-GE ve İNOVASYON GÖSTERGELERİ

Adana'nın patent, marka, faydalı model ve endüstriyel tasarım başvuru ve tescil sayıları, çevre illerle ve metropol şehirlerle karşılaştırıldığında, Mersin, Hatay ve Niğde gibi komşu şehirler hariç birçok ilden geride olduğu ve bu kapsamda yetersiz kaldığı görülmektedir. Bahsi geçen fikri-sınai haklara yönelik yenilik göstergeleri için iller bazında sıralama yapıldığında önde gelen şehirler İstanbul, Ankara ve İzmir olarak belirlenirken, Adana'nın çevre illerinden olan Gaziantep'in, tüm başvuru ve tescil sıralamalarında üst sırada olduğunun görülmesinin yanı sıra, endüstriyel tasarım tescili açısından iller sıralamasında 2. sıradadır. 2015 yılı itibariyle, Adana 33 patent başvuru sayısı ile 13. sırada, 1535 marka başvuru sayısı ile 9. sırada, 32 faydalı model başvurusu ile gene 13. sırada ve 279 endüstriyel tasarım başvuru sayısı ile 14. sırada yer almaktadır. Tüm bu göstergeler Adana'nın kendisinden beklenen performansı sergileyemediğini, bu alanda ilerleme kaydetmesi gerektiğini vurgulamaktadır.

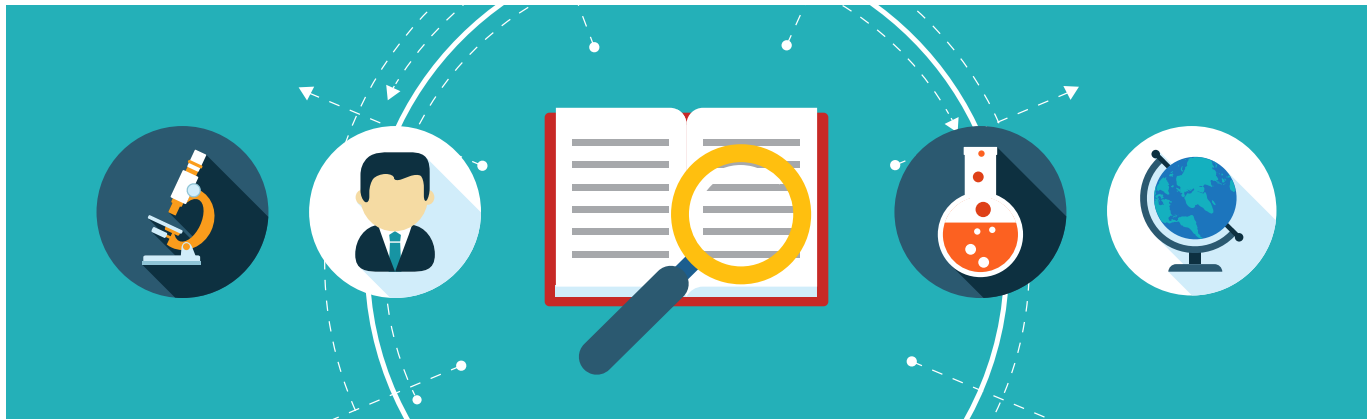
1.4. Bilimsel Yayın ve Atıf Sayıları

2004-2014 Türkiye Üniversiteleri'nin Bilimsel Yayın Performansı çalışmasında Thomson Reuters InCites veri tabanı kullanılmış olup, ilk 50 üniversitenin yayın sayısı açıklanmıştır. Çalışmada incelenen yayın türleri makale, inceleme/derleme ve not şeklindedir (TÜBİTAK, ULAKBİM). Bu dönemde Türkiye adresli yayın sayısı 228.856 adet olup, bu yayınlara yapılan atıf sayısı 1.517.691'dir. Üniversite yayın sayısı sıralamasında ilk üç sırayı tıp fakültesi olan İstanbul Üniversitesi (14.069), Hacettepe Üniversitesi (13.457) ve Ankara Üniversitesi (11.485) paylaşırken, etki değerine göre bakıldığında ise, ilk sırada Boğaziçi Üniversitesi (11.72), ikinci sırada İhsan Doğramacı Bilkent Üniversitesi (10.08) ve üçüncü sırada İTÜ (9.99) yer almaktadır. Bu çalışmada Çukurova üniversitesi ise yayın performansına göre 14. Sırada yer almaktadır.

TABLO 9: TÜRKİYE ÜNİVERSİTELERİNİN BİLİMSEL YAYIN PERFORMANSI (2004-2014)

Sıralaması	Üniversite	Atıf Sayısı	Yayın Sayısı	Etki Değeri	H-index
1	İstanbul Üniversitesi	109.137	14.069	7,76	94
2	Hacettepe Üniversitesi	109.177	13.457	8,11	92
3	Ankara Üniversitesi	80.506	11.485	7,01	79
4	Gazi Üniversitesi	75.874	11.374	6,67	70
5	Ege Üniversitesi	87.541	10.942	8,00	81
...					
14	Çukurova Üniversitesi	45.381	5.434	8,35	68
33	Mersin Üniversitesi	26.984	2.952	9,14	57

Kaynak: TÜBİTAK, ULAKBİM

AR-GE ve İNOVASYON GÖSTERGELERİ

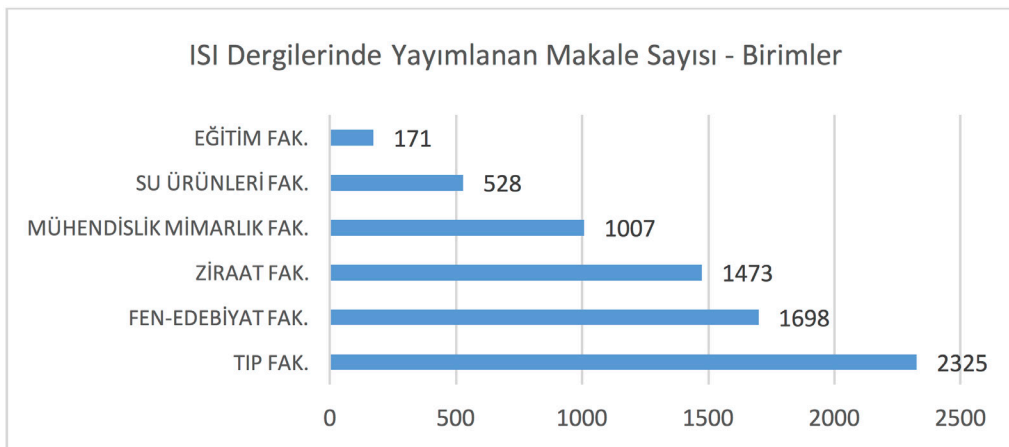
2004-2014 YILLARI ARASINDA TÜRKİYE ÜNİVERSİTELERİ'NİN KONU KATEGORİLERİNE GÖRE YAYIN PERFORMANSI (İLK 50 ÜNİVERSİTE SIRALAMASI)

Temel Bilimler	Mantar Bilim Dalı	2.
	Entomoloji Bilim Dalı	5.
	Balıkçılık Bilim Dalı	5.
	Genetik ve Kalıtım Bilim Dalı	6.
Tıbbi Bilimler	Nörolojik Bilimler Dalı	5.
	Adli Tıp Bilim Dalı	6.
Mühendislik Bilimleri	Orman Mühendisliği Bilim Dalı	4.
	Deniz Mühendisliği	5.
	Okyanus Mühendisliği	5.
	Gıda Bilim ve Teknolojisi Bilim Dalı	5.
	Jeoloji Mühendisliği Bilim Dalı	6.
Ziraat Bilimleri	Agronomi bilim dalı	1.
	Toprak bilimi	2.
	Ziraat ortak disiplinler	2.
	Bahçe bitkileri	3.
	Bitki bilimi	5.

Kaynak: TÜBİTAK, ULAKBİM

2004-2014 yılları arasında Türkiye Üniversiteleri'nin Konu Kategorilerine Göre Yayın Performansı tabloları incelendiğinde, Çukurova Üniversitesinin ilk 50 üniversite sıralamasında Temel bilimlerde mantar bilim dalında 2. ekoloji, entomoloji ve balıkçılık bilim dallarında 5.,genetik ve kalıtım bilim dalında 6. Sırada olduğu; Tıbbi Bilimlerde nörolojik bilimler dalında 5., adli tıp bilim dalında 6. Sırada olduğu ve ayrıca tıbbi etik, tıbbi enformatik, tropik tıp, sağlık bilimleri ve hizmetleri ve hematoloji bilim dallarında da ön sıralarda olduğu; mühendislik bilimlerinde orman mühendisliği bilim dalında 4., deniz mühendisliği, okyanus mühendisliği, gıda bilim ve teknolojisi bilim dallarında 5., jeoloji mühendisliği bilim dalında 6. Sırada olduğu; sosyal bilimlerde beslenme ve diyetetik, sağlık politikaları ve hizmetleri, psikoloji biyolojik, dil ve dil bilimi bilim dallarının ön sıralarda olduğu; ziraat bilimlerinde agronomi bilim dalında 1., toprak bilimi ve ziraat ortak disiplinlerde 2., bahçe bitkilerinde 3., bitki bilimi dalında 5. Sırada olduğu görülmektedir. Bahsedilmeyen bilim dallarında ise Çukurova Üniversitesi listenin daha geri sıralarında yer almaktadır. (Türkiye Üniversiteleri'nin Konu Kategorilerine Göre Yayın Performansı,2004-2014)

ŞEKİL 1: ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ BİRİMLERE GÖRE YAYIN SAYILARININ DAĞILIMI

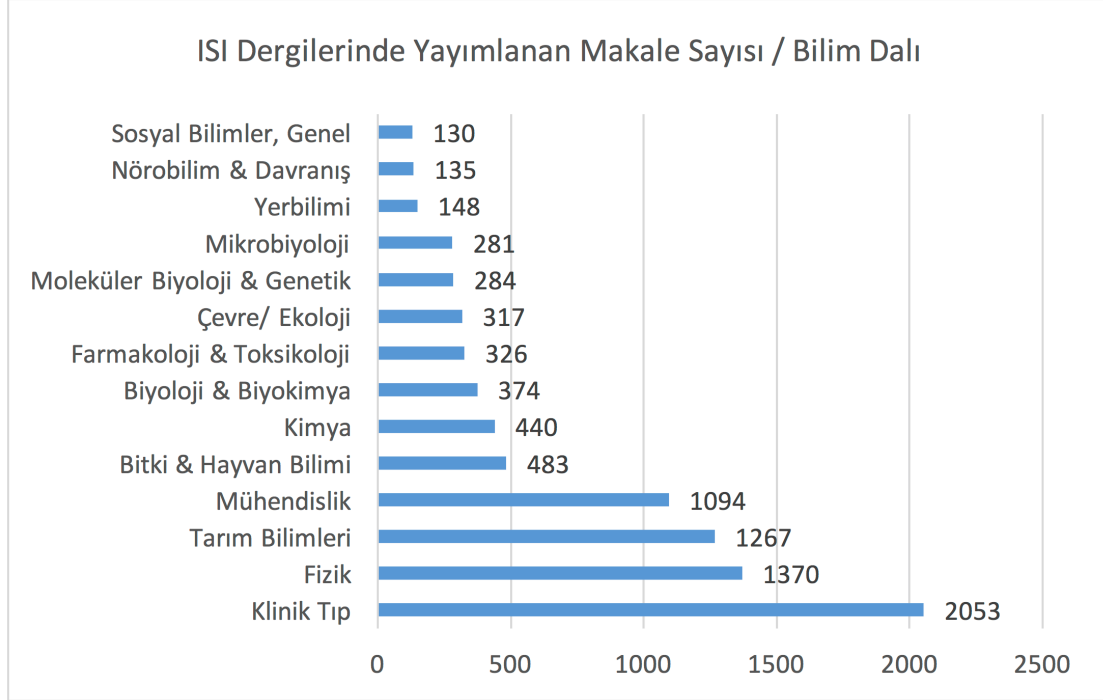

Kaynak: Çukurova BAP İstatistikleri

AR-GE ve İNOVASYON GÖSTERGELERİ

Çukurova BAP İstatistiklerine göre en fazla yayın üreten birimin Tıp Fakültesi olduğu bunu Fen-Edebiyat, Ziraat, Mühendislik-Mimarlık, Su Ürünleri ve Eğitim Fakültesinin takip ettiği görülmektedir.

ŞEKİL 2: ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ BİLİM DALLARINA GÖRE YAYIN SAYILARININ DAĞILIMI

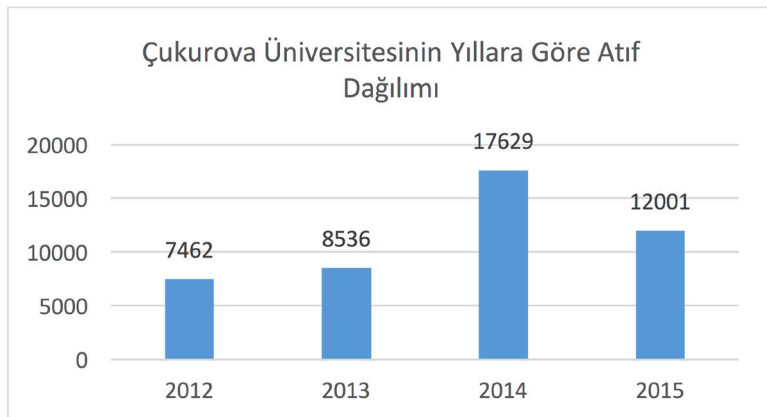

Kaynak: Çukurova BAP İstatistikleri

Çukurova BAP İstatistiklerine göre en fazla yayın üreten bilim dalının Klinik Tıp olduğu görülmektedir. Fizik, tarım bilimleri, mühendislik, bitki& hayvan bilimi diğer en fazla yayın üretilen bilim dalları olarak öne çıkmaktadır.

Çukurova üniversitesine alınan atıf sayılarının dağılımı incelendiğinde ise aşağıdaki tablolar ortaya çıkmaktadır.

ŞEKİL 3: ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİNİN YILLARA GÖRE TOPLAM ATIF SAYISI DAĞILIMI

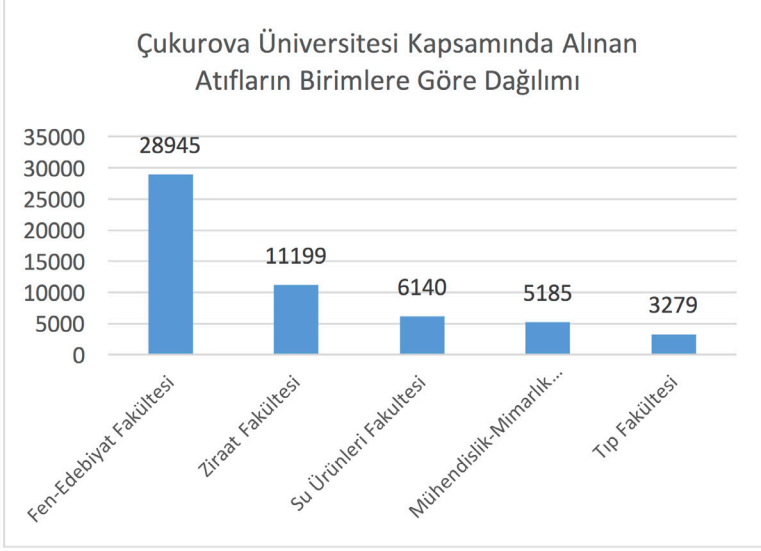

**ISI Dergilerindeki Atıflar, Diğer Uluslararası Atıflar, Ulusal Atıflar Toplamı
Kaynak: Çukurova BAP İstatistikleri

AR-GE ve İNOVASYON GÖSTERGELERİ

2015 yılında bir düşüş yaşanmış olmasına karşın Çukurova Üniversitesi yıllar içerisinde aldığı atıf sayısı artma eğiliminde olmuştur.

ŞEKİL 4: ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ BİRİMLERİNİN ATIF DAĞILIMI

**ISI Dergilerindeki Atıflar, Diğer Uluslararası Atıflar, Ulusal Atıflar Toplamı
Kaynak: Çukurova BAP İstatistikleri

En fazla atıf alan fakültelerin dağılımına bakıldığında ise Fen-Edebiyat Fakültesi, Ziraat Fakültesi, Su Ürünleri Fakültesi, Mühendislik-mimarlık Fakültesi ve Tıp Fakültesi öne çıkmaktadır.

1.5. Kamu Ar-Ge, Yenilik, Girişimcilik ve Ticarileştirme Destekleri

Ülkemizin araştırma-geliştirme, yenilik ve girişimcilik sisteminin olgunlaşmasında ve sektörel dinamiklerin tetiklenmesinde tüm sistem aktörlerine verilen Ar-Ge, yenilik ve girişimcilik desteklerinin önemli bir rolü olduğu bilinmektedir. Kamu destek mekanizmaları sayesinde, pek çok alanda özel sektörün rekabet gücünü artıracak yüksek katma değerli teknoloji geliştirmesinin önü açılmakta, üniversitelerin öncelikli alanlarda yürüttüğü Ar-Ge projelerinin yoğunluğu artmakta ve sistem genelinde yenilikçi teknolojileri pazara taşıyan süreçte aktörler arası etkileşim artmakta ve kapasitenin güçlendirmesine katkı sağlanmaktadır.

Bu kapsamda Bakanlıklar ve Kamu Kurumları tarafından verilen tüm destekler incelenmiş ve "Kamu Ar-Ge, Yenilik, Girişimcilik ve Ticarileştirme Desteklerinin Dağılımı" haritası oluşturulmuştur. Bu oluşturulan destek haritası kapsamında on dört kamu kurumu ve kuruluşunun toplam 70 desteğine ait detaylar verilmektedir. Bu belirtilen kamu kurumları / kuruluşlarının destek programları incelenerek, bu destek programlarından Adana'nın yararlanabilme düzeyinin incelenmesi faydalı bir çalışma olarak görülmüştür. (Kamu Ar-Ge, Yenilik, Girişimcilik ve Ticarileştirme Desteklerinin Detayları, 2016, BSTB & TÜBİTAK)

AR-GE ve İNOVASYON GÖSTERGELERİ

TABLO 10: KAMU AR-GE, YENİLİK, GİRİŞİMCİLİK VE TİCARİLEŞTİRME DESTEKLERİNİN DAĞILIMI

Üniversite Odaklı Desteklerin Dağılımı
TÜBİTAK 1001 – Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Projeleri Destek Programı
TÜBİTAK 1002 – Hızlı Destek Programı
TÜBİTAK 3001 - Başlangıç Ar-Ge Projeleri Destekleme Programı
TÜBİTAK 3501 - Kariyer Geliştirme Programı
TÜBİTAK - Proje Performans Ödülü (PPÖ)
TÜBİTAK - Uluslararası Bilimsel Yayınları Teşvik Programı (UBYT)
TÜBİTAK - 1000 - Üniversitelerin Ar-Ge Potansiyelinin Artırılmasına Yön. Des. P.
TÜBİTAK - 1004 - Mükemmeliyet Merkezi Destek Programı
Kalkınma Bakanlığı - Araştırma Altyapıları Desteği
Maliye Bakanlığı / Üniversiteler - Bilimsel Araştırma Projeleri (BAP)
TÜBİTAK 1003 - Öncelikli Alanlar Ar-Ge Projeleri Destekleme Programı
ETKB - Enerji Sektörü Ar-Ge Projeleri Destekleme Programı (ENAR)
TÜBİTAK 1005 - Ulusal Yeni Fikirler ve Ürünler Araştırma Destek Programı
UDHB - Elektronik, Haberleşme, Uzay ve Havacılık Sektöründe Ar-Ge Proj. Dest.
GTHB - Ar-Ge Projeleri Destekleme Programı
TÜBİTAK 1007 - Kamu Kurumları Araştırma ve Geliştirme Projelerini Dest. P.
Üniversite – Sanayi İşbirliği Desteklerinin Dağılımı
TÜBİTAK 1505 - Üniversite-Sanayi İşbirliği Destek Programı
TÜBİTAK - Sanayi Tezleri Programı (SAN-TEZ)
TÜBİTAK 1503 - Proje Pazarları Destekleme Programı
TÜBİTAK 1513 - Teknoloji Transfer Ofisleri Destekleme Programı
BSTB - Kümelenme Destek Programı
KOSGEB - Uluslararası Kuluçka Merkezi Kurma Programı
TÜBİTAK 1601 - Yenilik Girişimcilik Alanlarında Kapasite Artırılmasına Yön.Dest.P.
Başlangıç Firması / KOBİ Desteklerinin Dağılımı
TÜBİTAK 1512 - Teknogirişim Sermaye Desteği Programı (BİGG)
KOSGEB - Girişimcilik Desteği Programı (UGE, YGD, İŞGEM, İPÖ destekleri)
KOSGEB - Uluslararası Hızlandırıcı Programı
KOSGEB - KOBİ ve Girişimcilik Ödülleri
TÜBİTAK 1514 - Girişim Sermayesi Destekleme Programı
BSTB - Kurumsal Katılım Sermayesi Desteği
Hazine Müsteşarlığı - Bireysel Katılım Sermayesi (BKS) Sistemi
TÜBİTAK 1507 - KOBİ Ar-Ge Başlangıç Destek Programı
KOSGEB - Ar-Ge, İnovasyon ve Endüstriyel Uygulama Destek Programı
Kalkınma Bakanlığı / Kalkınma Ajansları - Doğrudan Finansman Desteği
Kalkınma Bakanlığı / Kalkınma Ajansları - Faizsiz Kredi ve Faiz Desteği
KOSGEB - İşbirliği - Güç birliği Programı

AR-GE ve İNOVASYON GÖSTERGELERİ

Özel Sektör Odaklı Desteklerin Dağılımı

TÜBİTAK 1515 - Öncül Ar-Ge Laboratuvarları Destekleme Programı
TÜBİTAK 1501 - Sanayi Ar-Ge Projeleri Destekleme Programı
TÜBİTAK 1511 - Öncelikli Alanlar Araştırma Teknoloji Geliştirme ve Yenilik P.
TTGV - İleri Teknoloji Projeleri (İTEP) Destek Programı
TÜBİTAK 1509 - Uluslararası Sanayi Ar-Ge Projeleri Destekleme Programı
Maliye Bakanlığı / BSTB - Özel Sektör Ar-Ge Merkezleri Desteği
Maliye Bakanlığı / BSTB - Özel Sektör Tasarım Merkezleri Desteği
Maliye Bakanlığı - Gelir Vergisi ve Kurumlar Vergisi Destekleri
Maliye Bakanlığı / BSTB - Rekabet Öncesi İşbirliği Projeleri Desteği
BSTB - Teknoloji Geliştirme Bölgeleri Desteği

FSMH, Markalaşma, Pazar ve Yatırım Desteklerinin Dağılımı

Ekonomi Bakanlığı - Uluslararası Rekabetçiliğin Geliştirilmesi Desteği (URGE)
TÜBİTAK 1602 - Patent Destek Programı
KOSGEB - Genel Destek Programı - Sınai Mülki Haklar Desteği
TPE - Türk Patent Ödülleri
Kalkınma Bakanlığı / Kalkınma Ajansları - Teknik Destek
KOSGEB - Teknolojik Ürün Tanıtım ve Pazarlama Destek Programı (TeknoPazar)
Ekonomi Bak. - Yurt Dışı Birim, Marka ve Tanıtım Faaliyetlerinin Desteklenmesi
Ekonomi Bakanlığı - Tasarım Desteği
KOSGEB - Genel Destek Programı - Tasarım Desteği
Ekonomi Bak. - Pazar Araşt. ve Pazara Giriş Desteği - Yurt Dışı Pazar Araşt. Des.
BSTB - Teknolojik Ürün Yatırım Destek Programı (TeknoYatırım)
Ekonomi Bak.- Pazar Araşt.ve Pazara Giriş Des.- İleri Tek. Yurt Dışı Şirk. Alımı Des.
Ekonomi Bakanlığı - Yatırım Teşvik Programı

Özel Kapsamlı Destekler

Kalkınma Bak. - Yatırım Programları Kapsamında Araştırma Altyapıları Desteği
Savunma Sanayii Müsteşarlığı Ar-Ge Proje Faaliyetleri
Sağlık Bakanlığı Ar-Ge Projeleri Destekleri
BSTB - Tasarım Tescil Desteği
BSTB - Teknolojik Ürün Deneyim Belgesi

1.5.1 TÜBİTAK Destekleri

1.5.1.1. Teknoloji ve Yenilik Destek Programları Başkanlığı (TEYDEB)

Endüstriyel araştırma ve teknoloji geliştirmek; yenilikleri desteklemek; özendirmek; izlemek ve üniversite-sanayi ilişkilerini geliştirmek TÜBİTAK'ın temel işlevleri arasındadır. Bu işlevleri gerçekleştirmek için oluşturulan programlar ve planlanan faaliyetler Teknoloji ve Yenilik Destek Programları Başkanlığı (TEYDEB) tarafından yürütülmektedir.

TEYDEB, ülkemiz özel sektör kuruluşlarının araştırma-teknoloji geliştirme ve yenilik faaliyetlerini desteklemek ve bu yolla Türk sanayisinin araştırma-teknoloji geliştirme yeteneğinin, yenilikçilik kültürünün ve rekabet gücünün artırılmasına katkıda bulunmak vizyonu ile faaliyet göstermektedir.

AR-GE ve İNOVASYON GÖSTERGELERİ

TABLO 11: TEYDEB DESTEK PROGRAMLARI

	Program Kodu	Program Adı
Üniversite - Sanayi İşbirliği Destekleri	1505	Üniversite-Sanayi İşbirliği Destek Programı
	1503	Proje Pazarları Destekleme Programı
	1513	Teknoloji Transfer Ofisleri Destekleme Programı
	1601	Yenilik Girişimcilik Alanlarında Kapasite Artır. Yön. D.P.
Başlangıç Firması / KOBİ Destekleri	1512	Teknogirişim Sermaye Desteği Programı (BİGG)
	1514	Girişim Sermayesi Destekleme Programı
	1507	KOBİ Ar-Ge Başlangıç Destek Programı
Özel Sektör Odaklı Destekleri	1505	Öncül Ar-Ge Laboratuvarları Destekleme Programı
	1503	Sanayi Ar-Ge Projeleri Destekleme Programı
	1513	Öncelikli Alanlar Araştırma Teknoloji Geliştirme ve Yenilik P.
	1601	Uluslararası Sanayi Ar-Ge Projeleri Destekleme Programı
FSMH, Markalaşma, Pazar ve Yatırım Destekleri	1602	Patent Destek Programı

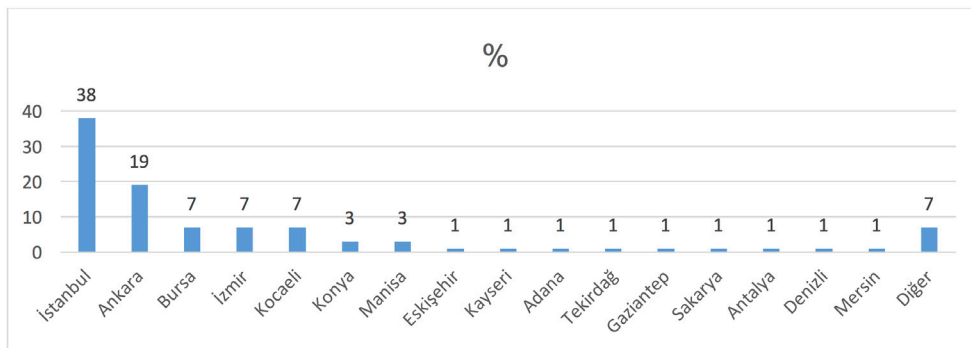
Kaynak: TÜBİTAK, TEYDEB

TEYDEB Programları kapsamında Bilim Teknoloji Yüksek Kurulu (BTYK) tarafından belirlenen öncelikli alanlarda 2015 yılsonu itibarıyla toplam 2.382 projeye hibe verilmiş olup bu alanlara verilen destek bütçesi önceki yıllardan devam eden projeler dâhil 378,66 milyon TL olmuştur. (2015 Faaliyet Raporu, TÜBİTAK)

1995-2015 yılları arası birikimli destek istatistikleri incelendiğinde; TÜBİTAK özel sektöre yönelik Ar-Ge ve yenilik programlarına 1995-2015 yılları arasında toplam 28.185 proje başvuru yapılmış, bunlar arasından 16.344 proje desteklenmiş ve 5,2 milyar TL destek verilmiştir ve 9,6 milyar TL Ar-Ge hacmi gerçekleşmiştir.

1995-2015 döneminde TÜBİTAK tarafından özel sektör firmalarına sağlanan destek kapsamında proje başvuru oranlarına bakıldığında İstanbul'un %38 oran ile ilk sırada yer aldığı görülmektedir. Ankara, Bursa, İzmir ve Kocaeli illeri ilk beşi oluşturmaktadır. Proje başvuru sayılarında Adana ili Konya, Manisa, Eskişehir, Kayseri'nin ardından 10. sırada yer almaktadır. Türkiye genelinde proje başvuru sayılarının %1'i Adana ilinden gerçekleşmiştir.

ŞEKİL 5: TEYDEB PROJE BAŞVURU SAYILARININ İLLERE GÖRE DAĞILIMI (İLK 20 İL/ 1995-2015 BİRİKİMLİ)

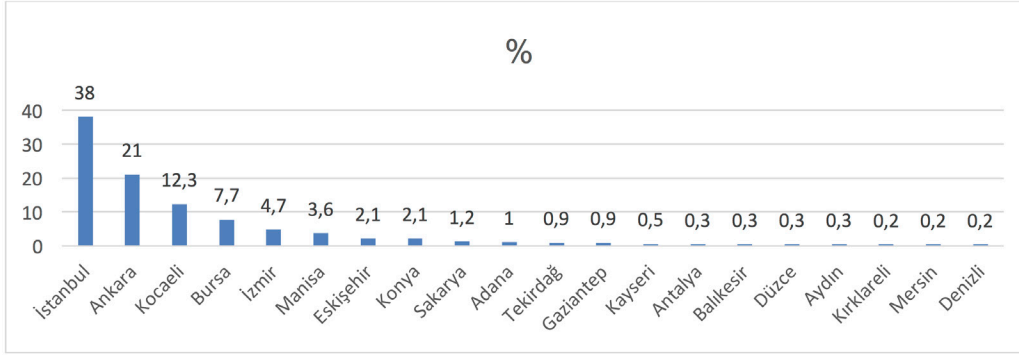

Kaynak: TÜBİTAK TEYDEB İstatistikleri

AR-GE ve İNOVASYON GÖSTERGELERİ

1995-2014 döneminde firmalara verilen toplam hibe tutarının illere göre dağılımı incelendiğinde İstanbul'un %38 pay ile büyük bir farkla önde olduğu görülmektedir. Bu ilin ardından Ankara, Kocaeli, Bursa ve İzmir ilk beşi oluşturmaktadır. Adana ise ülke genelinden aldığı % 1 pay ile Manisa, Eskişehir, Konya, Sakarya'nın ardından 10. sırada yer almaktadır.

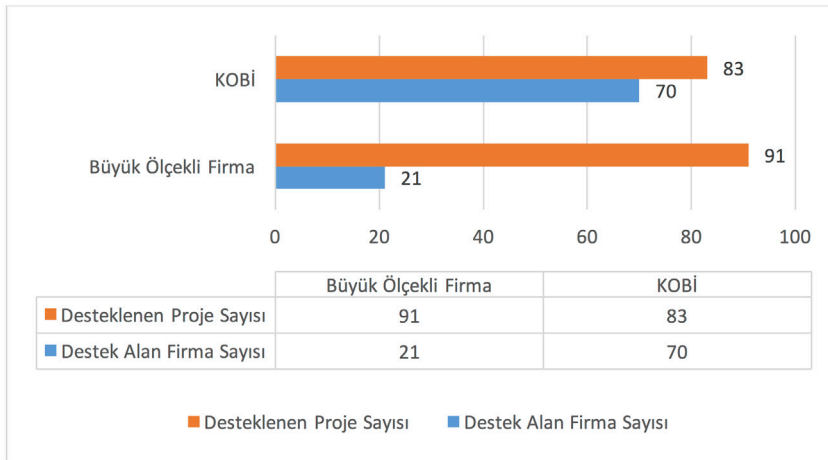
ŞEKİL 6: FİRMALARA VERİLEN HİBE DESTEK TUTARININ İLLERE GÖRE DAĞILIMI (İLK 20 İL/ 1995-2014 BİRİKİMLİ)

Kaynak: TÜBİTAK TEYDEB İstatistikleri

TÜBİTAK TEYDEB 1995-2015 Desteklenen Kuruluş Listesi incelendiğinde; 1995-2015 yılları arasında Adana'dan toplam 91 firmanın 179 projesinin desteklendiği görülmektedir. Destek alan firmaların ölçeğine göre dağılımını incelemek için desteklenen proje sayılarının firma ölçeğine göre dağılımı ve desteklenen firma sayılarının ölçeğine göre dağılımı aşağıdaki grafikte verilmiştir.

ŞEKİL 7: 1995-2015 YILLARI ARASINDA DESTEKLENEN PROJE VE FİRMA SAYILARININ DAĞILIMI

Kaynak: TÜBİTAK TEYDEB 1995-2015 Desteklenen Kuruluş Listesi

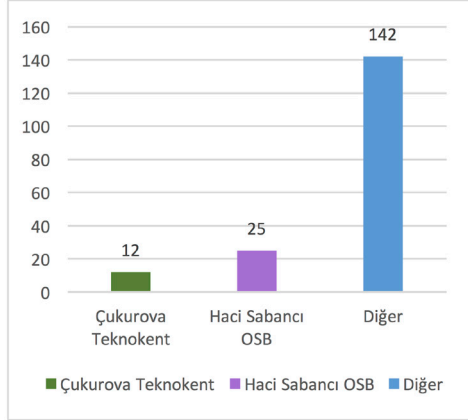
Desteklenen proje sayılarının firma ölçeğine göre dağılımına bakıldığında; büyük ölçekli firmaların 91 projesi destek alırken, KOBİ'lerin 83 projesi destek almıştır. Desteklenen firma sayılarının ölçeğine göre dağılımları incelendiğinde ise; 21 büyük ölçekli firma ve 70 KOBİ TEYDEB desteklerinden yararlanmıştı.

Adana'da büyük ölçekli firmaların proje yürütme kapasitesinin KOBİ'lerden yüksek olduğu ve bir büyük ölçekli firmanın birden çok başarılı proje yürütebildiği görülmektedir. KOBİ ölçeğindeki firmalar ise aynı dönemde ortalama 1 proje yürütmüştür. Adana'dan desteklenen projelerin

AR-GE ve İNOVASYON GÖSTERGELERİ

% 46'sı KOBİ projesi, % 54'ü Büyük ölçekli firma projesidir. Desteklenen firmaların % 77'si KOBİ'yken, % 33'ü büyük ölçekli firmadır. İlin sanayi üretim merkezi olan Organize Sanayi Bölgesinin ve sanayinin uluslararası piyasalarda rekabet edebilir duruma gelebilmesi için teknolojik bilgi üreten Teknokent'in desteklerden yararlanma durumu aşağıdaki grafikte verilmiştir.

ŞEKİL 8: 1995-2015 YILLARI ARASI DESTEKLENEN PROJELERİN ÜRETİLDİKLERİ YERE GÖRE DAĞILIMI

Kaynak: TÜBİTAK TEYDEB

Çukurova Teknokent'te 12, Hacı Sabancı OSB'de 25 ve Adana'nın çeşitli noktalarındaki diğer firmalarda 142 proje destek almaya hak kazanmıştır. Çukurova Teknokent firmalarının almış oldukları proje destekleri, Adana toplam desteklenen proje sayısının % 6,7'sini oluştururken, Hacı Sabancı OSB firmalarının almış oldukları proje destekleri % 13,9'unu ve diğer firmaların almış oldukları proje destekleri % 79,4'ünü oluşturmaktadır.

1.5.1.2. TÜBİTAK Araştırma Destek Programları Başkanlığı (ARDEB)

Araştırma Destek Programları Başkanlığı, Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Projeleri Destekleme Programı ile evrensel gelişmeler ve ülke öncelikleri doğrultusunda, bilgi ve teknolojinin üretilerek, sonuçların hizmet ve/veya ürüne dönüştürülmesi yoluyla topluma kazandırılması için Ar-Ge faaliyetlerini yürüten bilim insanlarını desteklemektedir. Ayrıca Kamu Kurumları Araştırma ve Geliştirme Projeleri Destekleme Programı dâhilinde kamu Kurumları'nın Ar-Ge ile giderilebilecek ihtiyaçlarını karşılamak ve sorunlarına çözüm üretmek amacıyla bilim ve teknoloji alanlarında Ar-Ge projelerini desteklemektedir.

TABLO 12: ARDEB DESTEK PROGRAMLARI

	Program Kodu	Program Adı
Üniversite Odaklı	1000	Üniversitelerin Araştırma Proje Pot. Geliş. Yön. Dest. P.
	1001	Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Projelerini Destekleme P.
	1002	Hızlı Destek Programı
	1003	Öncelikli Alanlar Ar-Ge Projeleri Destekleme Programı
	1004	Mükemmeliyet Merkezi Destek Programı
	1005	Ulusal Yeni Fikirler ve Ürünler Araştırma Destek Programı
	1007	Kamu Kurumları Araştırma ve Geliştirme Projelerini Dest. P.
	3001	Başlangıç Ar-Ge Projeleri Destekleme Programı
	3501	Kariyer

Kaynak: TÜBİTAK, ARDEB

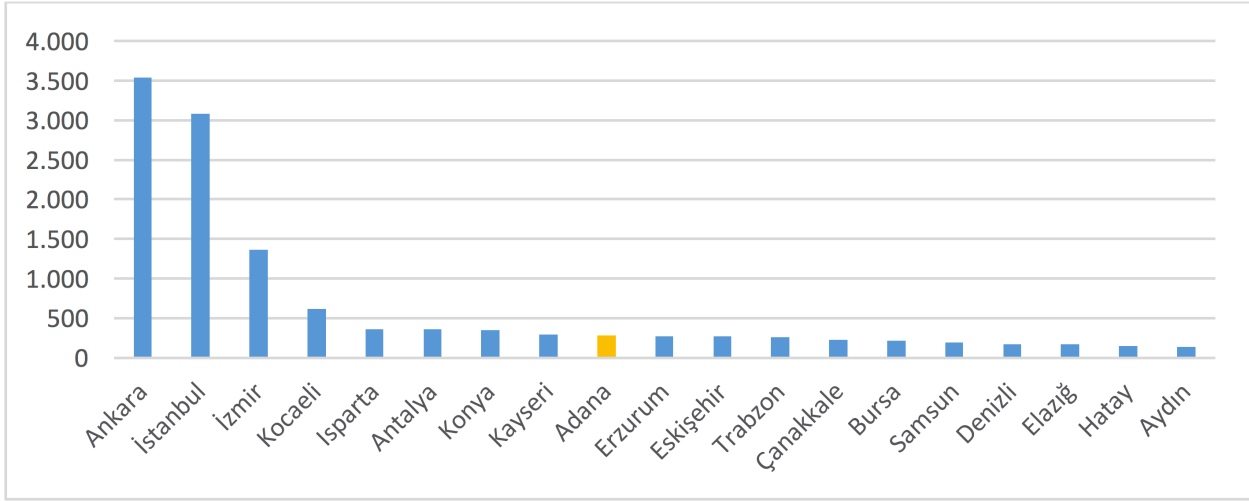
AR-GE ve İNOVASYON GÖSTERGELERİ

ARDEB Programları kapsamında BTYK tarafından belirlenen öncelikli alanlarda 2015 yılsonu itibarıyla toplam 2.913 proje desteklenmiş olup bu alanlara 2015 yılında toplam 473,6 milyon TL aktarılmıştır.

ARDEB tarafından 2006-2015 yılları arasındaki birikimli destek istatistikleri incelenmiştir. Son 10 yılın akademik destek istatistiklerine göre Mersin'den 630 proje önerisi sunulmuş, bu projelerden 123'ü desteklenmeye hak kazanmış ve yürürlükteki yıl içerisinde projelere aktarılan tutar dâhil toplam 19.327.163 TL destek alınmıştır.

Desteklenen proje sayılarının ve aktarılan akademik destek tutarının illere göre dağılımı aşağıdaki grafiklerde özetlenmiştir.

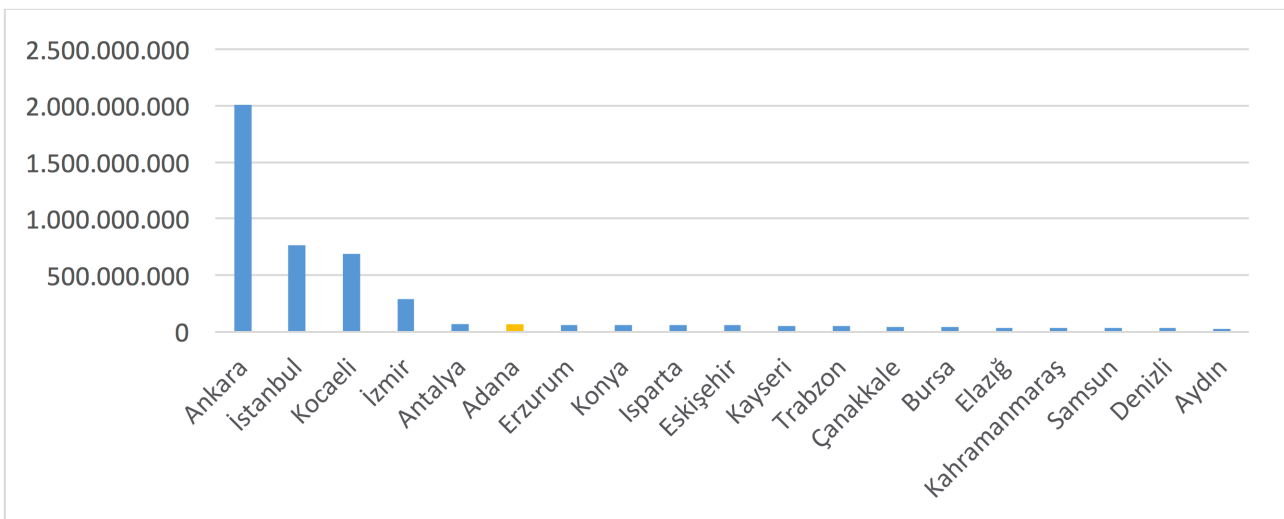
ŞEKİL 9: ŞEKİL 10 DESTEKLENEN PROJE SAYILARININ İLLERE GÖRE DAĞILIMINDA İLK 20 İL (2006-2015)

Kaynak: TÜBİTAK, ARDEB İstatistikleri

Desteklenen proje sayısının en fazla olduğu iller Ankara, İstanbul, İzmir, Kocaeli ve Isparta olurken Adana ili Antalya, Konya ve Kayseri'nin ardından 9. Sırada yer almıştır.

ŞEKİL 10: DESTEK MİKTARININ İLLERE GÖRE DAĞILIMINDA İLK 20 İL (2006-2015)

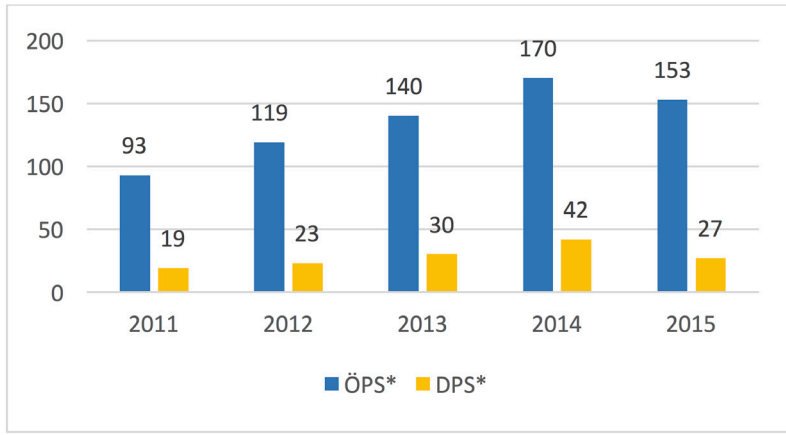
Kaynak: TÜBİTAK, ARDEB İstatistikleri

AR-GE ve İNOVASYON GÖSTERGELERİ

Destelenen projelere aktarılan destek tutarının illere göre dağılımına bakıldığında ise Ankara, İstanbul, Kocaeli, İzmir ve Antalya'nın ardından en fazla destek alan 6. il Adana olmuştur. Adana desteklenen proje sayısı olarak iller arası sıralamada daha gerilerde yer alırken projelere aktarılan destek tutarının iller arası sıralamasında daha ileri sıralarda yer almaktadır. Bu durum Adana'nın büyük bütçeli projeler hayata geçirdiğini göstermektedir.

Adana'nın 2011-2016 yılları arası öneri proje sayısı ve desteklenen proje sayısı aşağıdaki grafikte verilmiştir.

ŞEKİL 11: ŞEKİL 12 ADANA 2011-2015 YILLARI DESTEK İSTATİSTİKLERİ

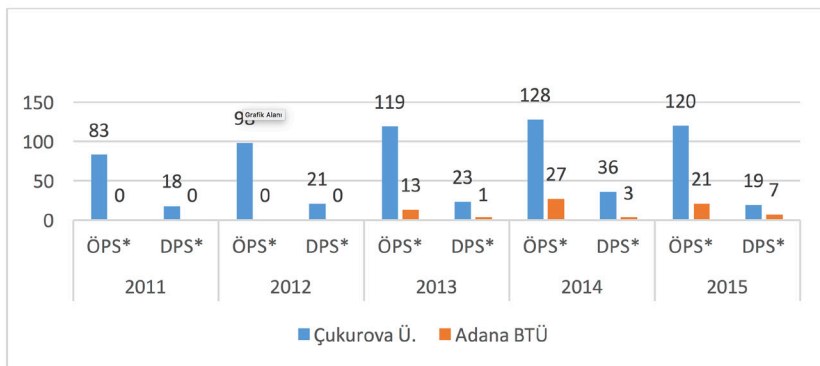
Kaynak: TÜBİTAK, ARDEB İstatistikleri

2011-2014 yılları arasında önerilen proje sayısının (ÖPS) ve desteklenen proje sayısının (DPS) paralel şekilde artış gösterdiği ancak 2015 yılına gelindiğinde önerilen proje sayısı ve desteklenen proje sayısında gerileme olduğu göze çarpmaktadır.

TÜBİTAK ARDEB 2015 yılı önerilen proje sayıları sıralamasına göre, Çukurova Üniversitesi 181 üniversite içerisinde 120 proje önerisiyle 33. sıradadır. 2015 yılında Çukurova Üniversitesi başarılı olan 19 projesi ile 6.065.898 TL destek almıştır. Adana Bilim ve Teknoloji Üniversitesi ise 21 proje önerisi gerçekleştirmiş ve bunlar arasından 7 proje destek almaya hak kazanmıştır.

2011-2015 yılları arasında Çukurova Üniversitesi ve Adana Bilim ve Teknoloji Üniversitesi (BTÜ)'nin Araştırma Destek Programlarına proje başvuru sayıları, desteklenen proje sayıları ve projelerden alınan destek miktarları aşağıda gösterilmiştir.

ŞEKİL 12: ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ. & ADANA BTÜ ÖNERİLEN PROJE SAYISI VE DESTEKLENER PROJE SAYISI

Kaynak: TÜBİTAK, ARDEB İstatistikleri

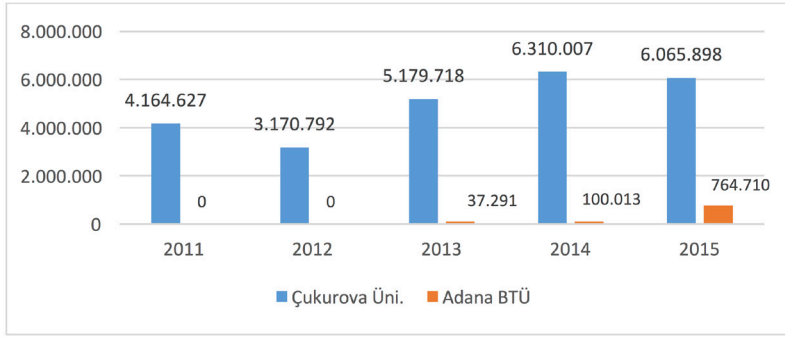
AR-GE ve İNOVASYON GÖSTERGELERİ

Köklü geçmişiyle Çukurova üniversitesinin proje önerisi ve desteklenen proje sayısı 2014 yılına kadar artarak devam etmektedir. Ancak 2015 yılında proje önerisi ve desteklenen proje sayısının bir önceki yıla göre azalmış olduğu görülmektedir. İlde yeni kurulan bir üniversite olarak

Adana Bilim ve Teknoloji Üniversitesi ilk öneri projesini ve desteklenen projesini 2013 yılında üretmiş ve desteklenen proje sayısı her geçen yıl artmaktadır.

Destek alan projelere aktarılan tutarların yıllara göre değişimi grafiği aşağıda verilmiştir.

ŞEKİL 13: ARDEP DESTEKLERİ KAPSAMINDA ÜNİVERSİTELERE AKTARILAN TUTAR

Kaynak: TÜBİTAK, ARDEP İstatistikleri

Çukurova Üniversitesine aktarılan destek tutarının dalgalanarak genel olarak artış eğiliminde olduğu, Adana Bilim ve Teknoloji Üniversitesine aktarılan destek tutarının giderek arttığı görülmektedir.

1.5.1.3. TÜBİTAK Bilim İnsanı Destekleme Daire Başkanlığı (BİDEB)

Bilim İnsanı Destekleme Daire Başkanlığı bilim insanlarının sayı ve niteliğinin artmasına yardımcı olmak amacıyla, bu kesime yönelik destekleyici ve teşvik edici çeşitli programlar ve etkinlikler yürütmektedir.

TABLO 13: BİDEB DESTEK PROGRAMLARI

	Program Kodu	Program Adı
Araştırma Burs Programları	2209	Üniversite Öğrencileri Yurt İçi/Dışı Araşt. Projeleri Dest. Programı
	2218	Yurt İçi Doktora Sonrası Araştırma Burs Programı
	2219	Yurt Dışı Doktora Sonrası Araştırma Burs Programı
Bilimsel Etkinlik Destekleri	2217	Lisansüstü Yaz Okulu ve Benzeri Etk. Destekleme Programı
	2223	Yurt İçi Bilimsel Etkinlikleri Destekleme Programı
	2224	Yurt Dışı Bilimsel Etkinliklere Katılma Desteği Programı
Konuk Araştırmacı Davet Etmeye Yönelik Destek Programları	2234	Bilimsel İşbirliğine Yönelik Etkinlikleri Destekleme Programı
	2216	Yabancı Uyruklular İçin Araştırma Burs Programı
	2221	Konuk Bilim İnsanı Destekleme Programı
Yeni Destek Programları	2232	Doktora Sonrası Geri Dönüş Burs Programı
	2236	Uluslararası Araştırmacı Dolaşımı Destek Programı
	2237	Proje Eğitimi Etkinliklerini Destekleme Programı

Kaynak: TÜBİTAK, BİDEB

AR-GE ve İNOVASYON GÖSTERGELERİ

BİDEB programlarına başvuran kişi sayısı her yıl artış göstermekte ve desteklenen bilim adamı sayısı artmaktadır. BİDEB tarafından sağlanan desteklerden en fazla yararlanan ilk 5 Üniversite ODTÜ, Boğaziçi Üniversitesi, İTÜ, Bilkent Üniversitesi ve Hacettepe Üniversitesi olmuştur.

Lisans, Lisansüstü Öğrencileri ve Doktora Sonrası Araştırmacılara Yönelik TÜBİTAK Bilim İnsanı Desteklerine 2015 yılında toplam (İlk ve Ortaöğretime Yönelik Prog. Hariç) 46.214 başvuru gerçekleşmiş, bunlardan 12.744'ü desteklenmiştir. Toplam bursiyer sayısı 22.060 olurken aktarılan destek miktarı 146,15 milyon TL (2015 yılı sabit fiyatlarıyla) olmuştur.

1.5.2. Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı Destekleri

Bilim, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı'nın girişimcilik, Ar-Ge ve inovasyona yönelik olarak sağladığı aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

TABLO 14: BİLİM, SANAYİ VE TEKNOLOJİ BAKANLIĞI DESTEKLERİ

	Program Adı
Üniversite – Sanayi İşbirliği Destekleri	TÜBİTAK- Sanayi Tezleri Programı (SAN-TEZ)
	Kümelenme Destek Programı
Başlangıç Firması / KOBİ Desteği	Kurumsal Katılım Sermayesi Desteği
Özel Sektör Odaklı Desteği	Teknoloji Geliştirme Bölgeleri Desteği
FSMH, Markalaşma, Pazar ve Yatırım Desteği	Teknolojik Ürün Yatırım Destek Programı (TeknoYatırım)
Özel Kapsamlı Destekler	Tasarım Tescil Desteği
	Teknolojik Ürün Deneyim Belgesi
Maliye Bakanlığı / BSTB Destekleri	Özel Sektör Ar-Ge Merkezleri Desteği
	Özel Sektör Tasarım Merkezleri Desteği
	Rekabet Öncesi İşbirliği Projeleri Desteği

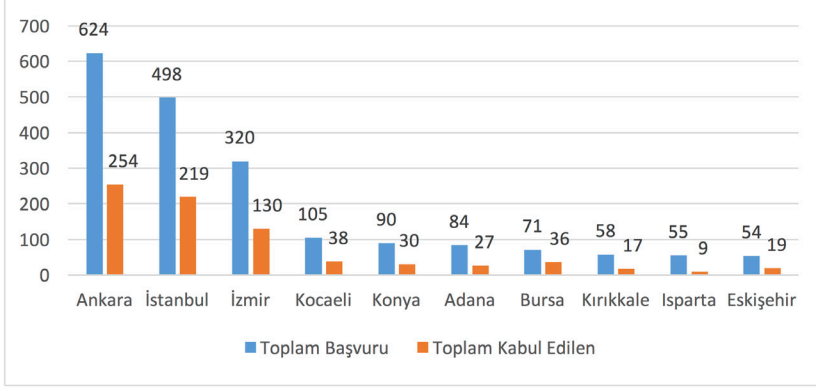
1.5.2.1. Sanayi Tezleri Programı (SAN-TEZ)

SAN-TEZ Programı, Türkiye'deki sanayi yapısının önemli bir kısmını oluşturan KOBİ'lerin Ar-Ge ve teknoloji kültürü kazanmaları ve sorunlarını üniversitede üretilen bilgi birikimini kullanarak, üniversitelerimizle işbirliği içinde çözme alışkanlığı kazanmalarını sağlayacağı bir programdır. Ayrıca üniversitelerde ticarileşebilir ürüne yönelik çalışma yürüten akademisyenlerin de bu çalışmalarını katma değere dönüştürmelerine olanak sağlayacak bir destek mekanizmasıdır. (Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, 2012a)

Adana'nın San-Tez projelerinden yararlanma düzeyini ve diğer illere göre konumunu tespit edebilmek adına aşağıdaki grafikleri incelediğimizde Adana'nın Ankara, İstanbul, İzmir, Kocaeli ve Konya'nın ardından en fazla proje başvurusu yapan 6. İl olduğunu ve kabul edilen proje sayısı bakımından da 6. sırada yer adlığını görmekteyiz.

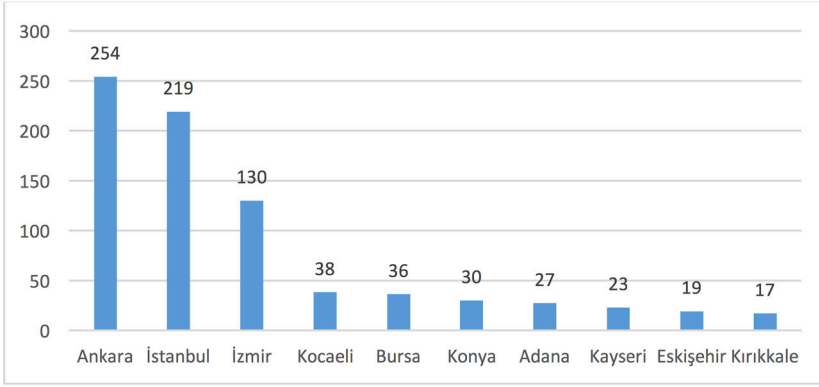
AR-GE ve İNOVASYON GÖSTERGELERİ

ŞEKİL 14: BAŞVURU SAYILARINA GÖRE İLK 10 İL SIRALAMASI (2006-2014)

Kaynak: Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, Bilim ve Teknoloji Genel Müdürlüğü

ŞEKİL 15: KABUL EDİLEN PROJE SAYILARINA GÖRE İLK 10 İL SIRALAMASI (2006-2014)

Kaynak: Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, Bilim ve Teknoloji Genel Müdürlüğü

Üniversitelere göre sıralama istatistikleri incelendiğinde Adana'nın 2006 yılından 2014 yılına kadarki dönemde yaptığı bütün proje başvurularının ve yürüttüğü projelerin Çukurova Üniversitesi tarafından yapıldığı görülmektedir.

1.5.2.2. Teknolojik Ürün Yatırım Destek Programı (TEKNOYATIRIM)

Teknolojik Ürün Yatırım Destek Programı yüksek teknoloji ürünlerin ticarileşmesi ve bu ürünlere yönelik yatırımın artırılması ve hızlandırılmasını amaçlamaktadır.

2014 yılında ilk Destek Programı çağrısı, 2015 yılı içerisinde ise ikinci ve üçüncü çağrılar yayınlanmıştır. Program kapsamında toplam 174 proje destek almış ve toplam 345.874.992 TL destek dağıtılmıştır. Yayınlanan üç çağrı programından Ankara 53, İstanbul 46, Konya 13, İzmir 11, Kocaeli 8 yatırım desteği alırken Adana ve Mersin 1'er proje için yatırım destek alabilmiştir.

Teknolojik Ürün Deneyim (Tür) Belgesi

Ar-Ge projeleri sonucu ortaya çıkmış olan mal ve hizmetler için Bilim Sanayi ve Teknoloji Bakanlığınca TÜR Belgesi düzenlenmektedir. Mal ve hizmet sahipleri bu belge ile iş deneyim belgesi olmadan da kamu ihalelerine girebilmektedir. Arge ile ürün geliştirmiş firmaların kamu ihalelerinde yer almasını kolaylaştıran bir belgedir.

AR-GE ve İNOVASYON GÖSTERGELERİ

2014 yılından bu yana verilmeye başlanan belge; 2014 yılında 12, 2015 yılında 70, 2016 yılında 87 olmak üzere toplam 169 Tür Belgesi mal ve hizmet sahiplerine verilmiştir. Teknolojik Ürün Deneyim (Tür) Belgesi verilen sektörlerin dağılımına bakıldığında; Yazılım, otomotiv, elektronik, medikal ve Makine ve Teçhizat İmalatı en fazla Tür belgesi alan sektörler olmuştur. Belgenin en fazla verildiği iller Ankara, İstanbul ve Kocaeli olmuştur. Bu üç ili sırasıyla İzmir, Bursa, Sakarya takip ederken Adana ise 5 Tür Belgesi ile 7. Sırayı almıştır.

1.5.3. Ekonomi Bakanlığı Destekleri

1.5.3.1. Adana'da Gerçekleştirilen Ur-Ge Projeleri

UR-GE olarak anılan teşvik, 2010/8 Sayılı Uluslararası Rekabetçiliğin Geliştirilmesinin Desteklenmesi Hakkında Tebliğ kapsamında, Ekonomi Bakanlığı tarafından sağlanmaktadır.

Bu desteğin amacı, bir proje içerisinde, Türkiye'de yerleşik şirketlerin, uluslararası arenada rekabetçiliğini ve ihracatını artırmaktır. Bu kapsamda şirketler, işbirliği kuruluşlarının proje başvuruları sonucu desteklenir.

İşbirliği kuruluşları; üyeleri için işbirliği faaliyeti gerçekleştiren Türkiye İhracatçılar Meclisi, Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği, Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu, İhracatçı Birlikleri, İl Ticaret ve/veya Sanayi Odaları, Organize Sanayi Bölgeleri, Endüstri Bölgeleri, Teknoloji Geliştirme Bölgeleri, Sektörel Üretici Dernekleri, Sektörel Dış Ticaret Şirketleri ile imalatçıların kurduğu dernek, birlik ve kooperatiflerdir.

UR-GE teşviki kapsamında ise; eğitim desteği, danışmanlık desteği, 2 kişiye kadar istihdam desteği ve yurtdışı pazarlama ve ticaret heyetleri (seyahat, konaklama ve organizasyon giderleri) desteği gelmektedir.

TABLO 15: ADANA'DA GERÇEKLEŞTİRİLEN UR-GE PROJELERİ

Tarih	Proje Adı	Sektör	Kurum
2015-Devam	Adana Makine İmalat Sektörü İhracat Pazarı Oluşturma ve Geliştirme Ur-Ge Projesi	Makine ve Aksamları	Adana Sanayi Odası
2016-Devam	ADASO Mobilya Sektörü UR-GE Projesi	Ağaç Mamulleri ve Orman Ürünleri	Adana Sanayi Odası
2011-2012	Uluslararası Rekabetçiliğin Geliştirilmesinin Desteklenmesi (UR-GE) Tebliği Çerçevesinde Eğitim ve Fuar Organizasyonları (Yurt Dışı Pazarlama Programları) Yapılması	Gıda ve İçecek	Adana Ticaret Odası
2014-2015	Uluslararası Rekabetçiliğin Geliştirilmesinin Desteklenmesi (UR-GE) Tebliği Çerçevesinde Eğitim ve Fuar Organizasyonları (Yurt Dışı Pazarlama Programları) Yapılması	Ağaç Mamulleri ve Orman Ürünleri	Adana Ticaret Odası
2014-2015	Uluslararası Rekabetçiliğin Geliştirilmesinin Desteklenmesi (UR-GE) Tebliği Çerçevesinde Eğitim ve Fuar Organizasyonları (Yurt Dışı Pazarlama Programları) Yapılması	Makine ve Aksamları	Adana Ticaret Odası
2014-2017	Akdeniz Hububat Bakliyat Yağlı Tohumlar ve Mamulleri İhracatçıları Birliği Ur-Ge Projesi	Hububat Bakliyat Yağlı Tohumlar ve Mamulleri	Akdeniz İhracatçı Birlikleri

Kaynak: TÜBİTAK, ULAKBİM

AR-GE ve İNOVASYON GÖSTERGELERİ

2015-2018	Akdeniz Hububat Bakliyat Yağlı Tohumlar ve Mamulleri İhracatçıları Birliği Ur-Ge Projesi	Hububat Bakliyat Yağlı Tohumlar ve Mamulleri	Akdeniz İhracatçı Birlikleri
2016-2019	Akdeniz Mobilya, Kâğıt ve Orman Ürünleri İhracatçıları Birliği Ur-Ge Projesi	Ağaç Mamulleri ve Orman Ürünleri	Akdeniz İhracatçı Birlikleri

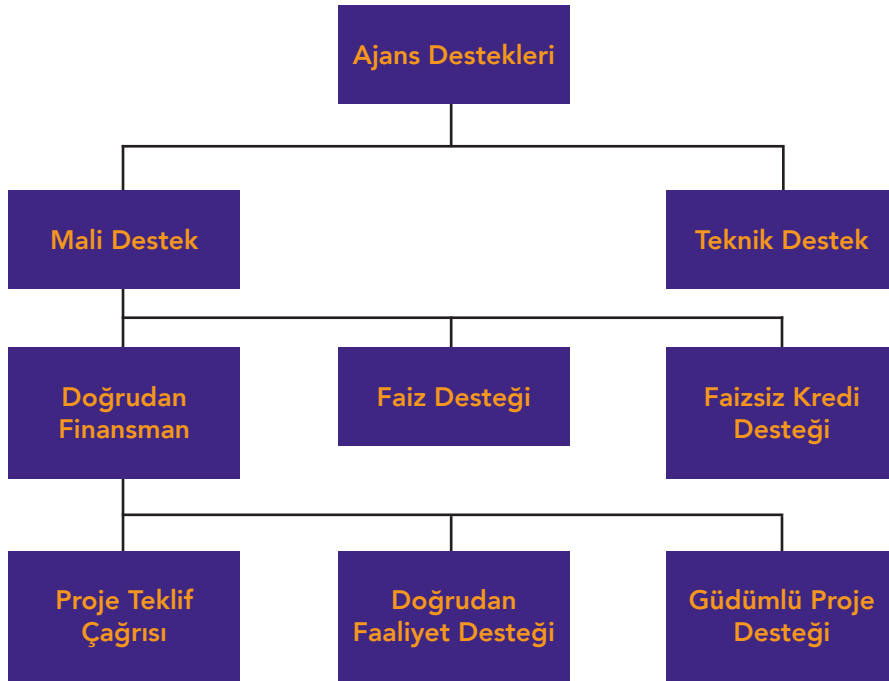
2010/8 Sayılı UR-GE Tebliği kapsamında, Türkiye genelinde 172 farklı işbirliği kuruluşu proje başvurusu yapmış, bu kuruluşlardan 135'inin toplamda 247 projesi onaylanmıştır. 86 proje tamamlanmıştır, 161 proje devam etmektedir.

Onaylı projelerin sektörel dağılımına bakıldığında Makina-Otomotiv-Elektronik (%28), Maden-Metal-Orman Ürünleri (%22), Tarım (%21), Tekstil (%15), Kimya (%9) ve Yazılım (%5) sektörleri ön plana çıkmaktadır.

Adana ilinde ise tabloda yer verilen ağırlıklı olarak makine ve aksamları, ağaç mamulleri ve orman ürünleri, hububat bakliyat yağlı tohumlar ve mamulleri sektörlerinde tamamlanmış ve devam etmekte olan toplam 8 adet UR-GE projesi mevcuttur.

1.5.4. Çukurova Kalkınma Ajansı Destekleri

Çukurova Kalkınma Ajansı kurulduğu günden bu yana bölgenin ihtiyaç ve öncelikleri doğrultusunda 23 mali destek programı uygulamıştır. Bu destek programlarından Rekabet Gücünün yükseltilmesi ve iş koşullarının iyileştirmesine yönelik proje teklif çağrıları incelendiğinde 2008 yılından 2016 yılına kadar 15 mali destek programı oluşturulmuş ve toplamda 183.307.544,98 TL bölge kamu kurum ve kuruluşlarına ve KOBİ'lere tahsis edilmiştir.

Mali destek programları arasında bölgenin rekabetçilik ve yenilikçilik becerisine katkı sağlayan programlar yılları ve destek tutarları ile birlikte aşağıda listelenmiştir.

AR-GE ve İNOVASYON GÖSTERGELERİ

TABLO 16: ÇUKUROVA KALKINMA AJANSI PROJE TEKLİF ÇAĞRILARI

Tarih	Program Adı	Bütçe (TL)
2008	İktisadi Kalkınma MDP	11.000.000
	Küçük Ölçekli Altyapı Projeleri MDP	2.000.000
2009	İktisadi Kalkınma MDP	15.000.000
	Küçük Ölçekli Altyapı Projeleri MDP	5.000.000
2010	İktisadi Kalkınma MDP	17.500.000
	Küçük Ölçekli Altyapı Projeleri MDP	10.000.000
2011	Rekabet Gücünün Artırılması MDP	17.000.000
2012	Rekabetçilik ve Yenilik MDP	30.648.094
	İş Koşulları ve Yaşam Kal. İyi. KÖAMDP	8.159.450
2014	Bölgesel Rekabet ve Yenilik MDP	25.000.000
	Üretim ve Çevre Altyapısının İyileştirilmesi MDP	10.000.000
2015	Mikro İşletmelerde Kurumsallaşma ve Rekabetçiliğin Geliştirilmesi MDP	3.531.438
	Rekabet Gücünün Artırılması ve Yenilikçilik MDP	15.000.000
	Üretim ve Çevre Altyapısının İyileştirilmesi MDP	6.468.561
2016	Mikro İşletmelerde Kurumsallaşma ve Rekabetçiliğin Geliştirilmesi MDP	7.000.000

Proje teklif çağrısı yöntemiyle uyguladığı mali destek programlarına ilave olarak Ajans, Doğrudan Faaliyet Desteği, Gündümlü Proje Desteği ve Teknik Destek sağlamaktadır. Gündümlü Proje Desteği ile bölgesel gelişmenin hızlandırılması, bölgenin rekabet edebilirliğinin güçlendirilmesi ve bölgedeki iş ortamının iyileştirilmesi açısından önem taşıyan orta ve büyük ölçekli projeler desteklenmektedir. Doğrudan Faaliyet Desteği ile bölgenin kalkınması ve rekabet gücü açısından önemli fırsatlardan yararlanılmasına, kritik öneme sahip araştırma ve planlama çalışmaları ile stratejik eylemlerin başlatılmasına yönelik projeler desteklenmektedir.

Teknik Destek ile bölgedeki yerel aktörlerin bölgesel kalkınma açısından önem arz eden, ancak kurumsal kapasite eksikliği nedeniyle hazırlık ve uygulama aşamalarında sıkıntı ile karşılaşılan çalışmalara destek sağlanmaktadır.

1.5.5. Türkiye Teknoloji Geliştirme Vakfı (TTGV) Destekleri

Özel sektör ve kamu sektörünün ortak çabalarıyla kurulan ve kar amacı gütmeyen bağımsız bir kuruluş olan Türkiye Teknoloji Geliştirme Vakfı, kurulduğu günden bu yana Hazine Müsteşarlığı, Dünya Bankası ve Dış Ticaret Müsteşarlığı kaynaklarıyla sanayi kuruluşlarının teknoloji geliştirme projelerine destek sağlamaktadır. TTGV'nin ana faaliyet alanı, özel sektör sanayi kuruluşları tarafından gerçekleştirilecek ürün ve süreç inovasyonuna mali destek sağlanmasıdır.

TTGV'nin özel sektöre yönelik ürün ve süreç inovasyonu destek programlarından Adana'nın yararlanma düzeyini incelediğimizde; 2005-2016 yılları arasında 4 proje başvurusu yapılırken bu projelerden 2'si destek almaya hak kazanmış ve alınan toplam destek tutarı 1 Milyon ABD Doları olmuştur.

AR-GE ve İNOVASYON GÖSTERGELERİ

1.5.6. KOSGEB Destekleri

Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı (KOSGEB), 1990 yılında Türkiye'deki ekonomik ve sosyal ihtiyaçlarının karşılanmasında küçük ve orta ölçekli işletmelerin payını ve etkinliğini artırmak, rekabet düzeylerini yükseltmek, sanayide entegrasyonu ekonomik gelişmelere uygun biçimde gerçekleştirmek amacıyla kurulmuştur. KOSGEB, Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı ile ilgili bir kamu kuruluşu olup, tüzel kişiliği haizdir. KOSGEB'in sağlamakta olduğu girişimcilik, Ar-Ge ve inovasyona yönelik destek programları aşağıdadır.

TABLO 17: KOSGEB DESTEK PROGRAMLARI

	Destek Programı Adı
Üniversite – Sanayi İşbirliği Destekleri	Uluslararası Kuluçka Merkezi Kurma Programı
Başlangıç Firması / KOBİ Destekleri	Girişimcilik Desteği Programı (UGE, YGD, İŞGEM, İPÖ destekleri)
	Uluslararası Hızlandırıcı Programı
	KOBİ ve Girişimcilik Ödülleri
	Ar-Ge, İnovasyon ve Endüstriyel Uygulama Dest. P.
	İşbirliği - Güç birliği Programı
FSMH, Markalaşma, Pazar ve Yatırım Destekleri	KOSGEB - Genel Destek Programı - Sınai Mülki Haklar Desteği
	KOSGEB - Teknolojik Ürün Tanıtım ve Pazarlama Destek P. (TeknoPazar)
	KOSGEB - Genel Destek Programı - Tasarım Desteği

Kaynak: KOSGEB

KOSGEB'in Ar-Ge ve inovasyon ile bağlantılı desteklerinden Adana'nın yararlanma düzeyi incelendiğinde KOSGEB Adana Müdürlüğünden elde edilen verilere göre 2015 yılı Genel Destek Programı kapsamında Sınai Mülki Haklar Desteği için 10.823 TL, Tasarım Desteği için 1.500 TL destek verilmiştir.

Adana'nın ve Türkiye'nin desteklere başvuru sayısı, desteklenen proje sayısı ve verilen destek miktarı aşağıdaki tabloda özetlenmiştir.

TABLO 18: ADANA KOSGEB AR-GE VE İNOVASYON & ENDÜSTRİYEL UYG. DESTEK PROGRAMI-2015

Yıl	Başvuru Sayısı	Pay	Desteklenen Proje Sayısı	Pay	Proje Bütçe Miktarı (TL)	Pay
Adana	33	%1,98	18	%1,84	51.006.328	%4,98
Türkiye	1659	%100	974	%100	1.022.711.108	%100

Kaynak: Adana KOSGEB Bölge Müdürlüğü

2. ÜRETİM, BİLGİ, TEKNOLOJİ ve BİLİŞİM ALTYAPISI

2.1 Üretim Altyapısı

Adana güçlü bir sanayi üretim altyapısına sahiptir. İlin sanayisinin gelişmesindeki ana etkenler Adana'nın sahip olduğu kaynaklar, iş gücü potansiyeli, ulaşım olanaklarının çeşitliliği, limana yakınlığı ve kültürel zenginliğidir. 2014 yılı itibarıyla, Adana'daki toplam istihdamın %23'ü ve işyerlerinin %13,7'si imalat sanayi sektöründedir. Türkiye sanayi sektöründeki istihdamın %2'si Adana'da bulunmaktadır.(ADASO)

2.1.1. Adana Hacı Sabancı Organize Sanayi Bölgesi

Adana Hacı Sabancı Organize Sanayi Bölgesi (AOSB), Adana-Ceyhan D-400 Karayolu üzerinde, Yakapınar'ın kuzeyinde tarıma elverişli olmayan 1,590 hektar alan üzerine 1984 yılında temeli atılarak kurulmuş Türkiye'nin en büyük organize sanayi bölgelerinden biridir. Bölgeye ulaşım karayolu, demiryolu ve havayolu ile sağlanmaktadır. AOSB, Adana havalimanına 28 km, Mersin Limanına 98 km, İskenderun Limanına 80 km, Yumurtalık Limanına 40 km uzaklıktadır. Bölgenin güneyinden D-400 Devlet Karayolu ve TCDD demiryolu, kuzeyinden TEM Otoyolu geçmektedir. Organize Sanayi Bölgesi'nde, bölge müdürlüğü ve sosyal tesisleri, ortak sağlık güvenlik birimi, Çukurova Üniversitesi OSB Teknik Bilimler Meslek Yüksekokulu, Özel Teknik Meslek Lisesi, Çukurova Teknokent'e tahsis edilmiş bir bölge, çarşı alışveriş merkezleri, bankalar, noter, İŞKUR, SGK şubesi, polis noktası, gümrük müdürlüğü şubesi, Türk Telekom santrali ve PTT binası, fiber optik kablo altyapısı bulunmaktadır. Bölgedeki sanayi parsellerinin tamamına yakını tahsis edilmiştir.

Hacı Sabancı Organize Sanayi Bölgesinde üretimdeki fabrika sayısı ve istihdam sayısı aşağıdaki tabloda gösterilmiştir. OSB'de 33.430 kişi istihdam edilmekte ve 411 fabrika faaliyet göstermektedir. OSB'de en fazla istihdam sağlayan sektör tekstil ürünleri imalatı olurken bunu sırasıyla fabrikasyon metal ürünleri imalatı, kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı, gıda ürünleri imalatı ile kimyasalların ve kimyasal ürünlerin imalatı takip etmektedir. Fabrika sayısı açısından ise fabrikasyon metal ürünleri imalatı, kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı, tekstil ürünlerinin imalatı ile kimyasalların ve kimyasal ürünlerin imalatı öne çıkmaktadır.

TABLO 19: AOSB'DEKİ FABRİKA VE İSTİHDAM SAYISI

Sektör Adı	Fabrika Sayısı	İstihdam Sayısı
Gıda Ürünleri İmalatı	25	2250
İçeceklerin İmalatı	12	950
Tütün Ürünleri İmalatı	2	70
Tekstil Ürünlerinin İmalatı	39	9470
Giyim Eşyalarının İmalatı	3	300
Deri ve İlgili Ürünlerin İmalatı		
Ağaç, Ağaç Ürünleri ve Mantar Ürünleri İmalatı	5	500
Kâğıt ve Kâğıt Ürünlerinin İmalatı	10	650
Kayıtlı Medyanın Basılması ve Çoğaltılması	2	100
Kok Kömürü ve Rafine Edilmiş Petrol Ürünleri İmalatı	15	760
Kimyasalların ve Kimyasal Ürünlerin İmalatı	37	2150
Temel Eczacılık Ürünlerinin ve Eczacılığa İlişkin Malzemelerin İmalatı	3	180

ÜRETİM, BİLGİ, TEKNOLOJİ ve BİLİŞİM ALTYAPISI

Kauçuk ve Plastik Ürünlerin İmalatı	40	2550
Diğer Metalik Olmayan Minareli Ürünlerin İmalatı	12	700
Ana Metal Sanayii		
Fabrikasyon Metal Ürünleri İmalatı	63	4600
Bilgisayarların, Elektronik ve Optik Ürünlerin İmalatı	1	50
Elektrikli Teçhizat İmalatı	12	450
Başka Yerde Sınıflandırılmamış Makina ve Ekipman İmalatı	11	200
Motorlu Kara Taşıtı, Treyler (Römork ve Yarı Treyler (Yarı Römork) İmalatı	3	220
Diğer Ulaşım Araçlarının İmalatı	1	
Mobilya İmalatı	10	900
Makina ve Ekipmanların Kurulumu Ve Onarımı		
Diğer İmalatlar	34	6380
TOPLAM	411	33430

Kaynak: AOSB, 2016

2.1.2. Kozan Organize Sanayi Bölgesi (KOSB)

Kozan Organize Sanayi Bölgesi Adana iline 70 km uzaklıkta, Kozan'ın kuzey batısında Güneri köyü Mayalı Kaş mevkiinde, ilçe merkezine 5 km uzaklıkta tarıma elverişsiz 163 hektar arazide kuruludur.

Kozan OSB'de, 64 sanayi parselinden 58 parsel 50 firmaya tahsis edilmiş olup bunlardan 6 parsel boş bulunmaktadır. OSB'deki tesislerden 36'sı faaliyette olup 11 tesis inşaat halinde, 3 tesis ise proje aşamasındadır.

Kozan OSB'deki sanayi tesisleri narenciye ve tarım ürünleri paketleme, gıda, çelik, metal, plastik, çinko imalatı ve zeytinyağı işleme sektörlerinde yoğunlaşmıştır.

2.1.3. Ceyhan Organize Sanayi Bölgesi

Ceyhan Organize Sanayi Bölgesi, Ağustos 2016 tarihinde yaklaşık 121 hektar büyüklüğündeki alanda Adana'nın üçüncü organize sanayi bölgesi olarak kurulmuştur. Ceyhan OSB'nin kurulması ile Türkiye'deki OSB sayısı 300'e ulaşmıştır. Sektör grubu karma şeklinde düzenlenen Ceyhan OSB'nin tam kapasite ile faaliyete geçmesiyle birlikte önümüzdeki süreçte yaklaşık 4 bin kişiye istihdam imkânı sağlanacağı öngörülmektedir. (Marmara Teknokent, 2016)

2.1.4. Ceyhan Enerji İhtisas Endüstri Bölgesi

Ceyhan, Türkiye'deki petrol boru hatlarının kesişme noktası olması nedeniyle özel bir öneme sahiptir. Orta Doğu ve Orta Asya'nın üretiminin dünya pazarlarına ulaşmasında hem bir köprü hem de bir terminal olma hedefi doğrultusunda Bakü'den başlayıp, Ceyhan'da son bulan Bakü-Tiflis Ceyhan (BTC) Ham Petrol Boru Hattı ile Azeri petrolü Ceyhan'a taşınmakta, buradan uluslararası pazarlara ulaştırılmaktadır. Kerkük'ten başlayıp Yumurtalık'ta son bulan Irak-Türkiye Ham Petrol Boru Hattı ile Irak petrolü dünya pazarlarına ulaştırılmaktadır. Ceyhan-Kırıkkale Ham Petrol Boru Hattı, Kırıkkale Orta Anadolu Rafinerisi'nin ham petrol ihtiyacını karşılamaktadır. Bu nedenlerle, Ceyhan, Azerbaycan ve Kuzey Irak petrolünün uluslararası piyasalara açılmasında kritik rol oynamaktadır. Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı (ETKB) 2010-2014 Stratejik Planı'nda

ÜRETİM, BİLGİ, TEKNOLOJİ ve BİLİŞİM ALTYAPISI

“Ceyhan Bölgesi’nin farklı kalite ve özelliklerdeki ham petrolün uluslararası piyasalara sunabildiği, rafineri, petrokimya tesisleri ve sıvılaştırılmış doğalgaz (LNG) ihraç terminalinin bulunduğu entegre bir enerji merkezi haline getirilmesi sağlanacaktır.” hedefi yer almaktadır.

Bu kapsamda 2007 yılında Bakanlar Kurulu kararı ile ilan edilen Ceyhan Enerji İhtisas Endüstri Bölgesi petrol ve türevlerinin üretimi, depolanması, dağıtımı, satışı açısından kullanılmaya tahsis edilecek olup Bölge arazisi 2013 yılı Yatırım Programı’nda 1,347 hektar olarak belirlenmiştir. Planlanan yatırımların tamamlanması ile Ceyhan’ın bir enerji merkezine dönüşmesi ve petrokimya endüstrisinin gelişmesiyle Ceyhan’ın ve dolayısıyla Adana’nın sanayi yapısının önemli ölçüde gelişmesi beklenmektedir.

2.1.5.TAYSEB Adana Yumurtalık Serbest Bölgesi

4.635.000 metrekare brüt alan üzerine kurulu serbest bölgenin 47.000.000 metrekare genişleme alanı bulunmaktadır. Bölgede 17 firma faaliyet göstermektedir. Serbest bölgede bulunan 5 önemli firma; Sönmez Çimento, Türkiye ve Doğu Akdeniz’in en büyük tersanesi olan Akdeniz Gemi, Aschem Petrokimya, Likit Kimya Ve Kingspan İzopoli’dir.

İskenderun Körfezi’ndeki 5 km. uzunluğundaki sahil şeridi, tamamlanmış alt yapısı, 4 milyon 500 bin m²’lik alanıyla Türkiye’nin ve dünyanın en büyük serbest bölgelerinden biri olan Adana Yumurtalık Serbest Bölgesi, Türkiye’nin kimya, petro-kimya, demir-çelik, enerji santralleri, tersane ve çimento gibi ağır sanayi yatırımlarına yönelik ilk ve tek serbest bölgesidir. Bölgede 1,758 işçi, 97’si büro personeli ve 2 diğer personel olmak üzere toplam 1,877 kişi istihdam edilmektedir. 2014 yılı sonu itibarıyla son beş yılda toplam ticaret hacmi yaklaşık 2.5 kat artmıştır. Bir önceki yıla göre ise toplam ticaret hacminde %29.7 artış gerçekleşmiştir. Ticaret hacminde de en önemli pay toptan ticaret hacminin %45’inin yapıldığı Bölgeden yurt içine yapılan ticarete aittir.

2.1.6. Küçük Sanayi Siteleri

KSS’ler, organize sanayi bölgelerinin devamı niteliğinde kabul edilip küçük ölçekli üretim-haneler, tamirhaneler ve ticarethanelerin yer aldığı, alt yapı hizmetleri ile idare, çırak okulu, satış dükkânı gibi sosyal kurumlara donatılmış işyeri topluluklarıdır. Ülkemizde KSS uygulamaları 1965 yılında başlamış ve Ocak 2016 tarihinde 466 KSS’de 94.262 işyeri kapasitesine ulaşılmıştır. Aynı tarih itibarıyla, Adana’da ise 1945 işyerine sahip 7 adet KSS bulunmaktadır. Ayrıca Adana’da 1 adet 127 işyeri kapasiteli KSS’nin inşası devam etmektedir. (Adana Doğu, Yüreğir, 2. Etap).

TABLO 20: ADANA’DA BULUNAN KSS’LER

Sanayi Sitesi Adı	İş Yeri Sayısı	Doluluk Oranı (%)
Adana Doğu (Yüreğir) KSS 1. Etap	198	96
Adana Ceyhan KSS	233	100
Adana Kozan KSS	294	100
Adana Merkez (Ağaç İşleri) KSS	391	99
Adana Merkez (Metal İşler) KSS	634	99
Adana İmamoğlu KSS	122	92
Adana Seyhan KSS	73	45
Toplam	1.945	

Kaynak: Adana İli Potansiyel Yatırım Konuları, 2016.

2.2. Bilgi ve Araştırma Altyapısı

2.2.1. Üniversiteler

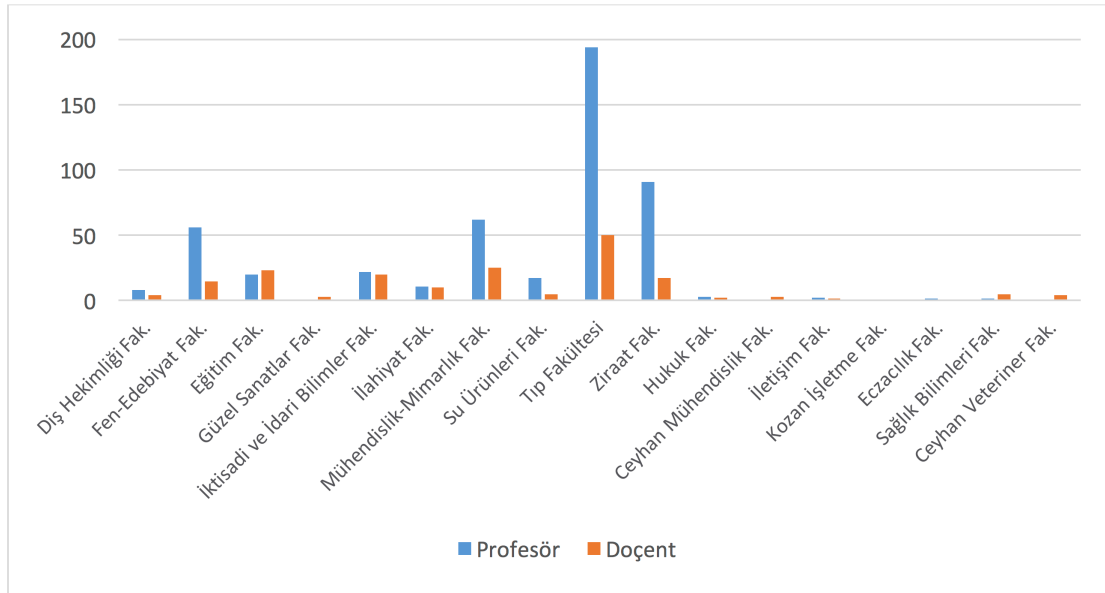
Üniversiteler buldukları ilin gelişmesi, kalkınması, değişim ve dönüşümünde kritik rol oynayan, hayati öneme sahip kurumlardır. Nitelikli insan gücü yetiştirerek, teknoloji üreterek, Ar-Ge ve inovasyon gerçekleştirerek buldukları ilin rekabet gücüne büyük katkı sağlamaktadırlar. Özellikle ulusal yenilik sisteminde kritik role sahiptirler. Bugün iş dünyasında çok hızlı değişim ve dönüşümler yaşanmaktadır. Çok hızlı gerçekleşen bu değişim ve dönüşümlere ayak uyduramayan sistemler, piyasadaki koparak piyasanın gerisinde kalmakta ve pazardan aldıkları pay minimize olmaktadır. Üniversiteler bu bağlamda, bölgesel iş dünyası ile küresel iş dünyası değişim ve dönüşüm trendlerini uyumlulaştıracak kurumlardır.

Adana'da Çukurova Üniversitesi ve Bilim Sanayi ve Teknoloji Üniversitesi olmak üzere iki üniversite bulunmaktadır. Bu üniversitelerin detayları ve Adana'ya yapmış olduğu katkılar özetlenmeye çalışılmıştır.

2.2.1.1. Çukurova Üniversitesi

Türkiye'nin önde gelen üniversitelerinden olan Çukurova Üniversitesi 1973 yılında 20 bin dekar arazi üzerine kurulmuştur. Üniversitede; 17 Fakülte, 4 Yüksekokul, 12 Meslek Yüksekokulu, 1 Devlet Konservatuarı, 3 Enstitü ve 32 Araştırma ve Uygulama Merkezi bulunmaktadır. 2014-2015 yılı öğretim döneminde, Çukurova Üniversitesinde bünyesinde 2.186 Akademik Personel görev yapmaktadır. 44.697'si lisans ve ön lisans, 5.014'ü lisansüstü olmak üzere toplam 49.711 öğrenci eğitim görmektedir. Akademik personelin 468'i profesör, 178'i doçent ve 338'i yardımcı doçent konumundadır.

ŞEKİL 16: FAKÜLTELERE GÖRE PROFESÖR VE DOÇENT SAYILARI

Kaynak: YÖK

Fakültelerdeki uzmanlaşmayı gösteren önemli bir gösterge olarak fakülteye göre profesör ve doçent sayıları dağılıma bakıldığında; tıp fakültesi, ziraat fakültesi, mühendislik-mimarlık fakültesi ve fen edebiyat fakültesinin en fazla paya sahip oldukları görülmektedir. Çukurova Üni-

ÜRETİM, BİLGİ, TEKNOLOJİ ve BİLİŞİM ALTYAPISI

versitesinde yüksek uzmanlık düzeyine sahip fakülteler tıp fakültesi, ziraat fakültesi, mühendislik-mimarlık fakültesi ve fen edebiyat fakültesi olarak görülmektedir. Bu fakülteler köklü bir bilgi birikimine sahip fakültelerdir.

Girişimci ve Yenilikçi Üniversite Endeksi

TÜBİTAK tarafından her sene hazırlanan Girişimci ve Yenilikçi Üniversite Endeksi 5 boyuttan oluşmaktadır. 5 boyut altında 23 gösterge bulunmaktadır. Bu göstergeler ışığında üniversiteler girişimcilik ve yenilik düzeyine göre sıralanmaktadır.

TABLO 21: GİRİŞİMCİ VE YENİLİKÇİ ÜNİVERSİTE ENDEKSİ 2016 SIRALAMASI

Girişimci ve Yenilikçi Üniversite Endeksi 2016 Sıralaması							
Sıra	Üniversite	Toplam	Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Yetkinliği	Fikri Mülkiyet Havuzu	İşbirliği ve Etkileşim	Girişimcilik ve Yenilikçilik Kültürü	Ekonomik Katkı ve Ticarileşme
1	SABANCI ÜNİVERSİTESİ	95,03	20,0	13,1	25,0	12,5	24,4
2	ORTA DOĞU TEKNİK ÜNİVERSİTESİ	85,80	20,0	10,5	22,6	13,9	18,8
3	İHSAN DOĞRAMACI BİLKENT ÜNİVERSİTESİ	82,63	19,4	10,1	24,0	10,5	18,5
4	İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ	80,41	16,5	9,3	22,5	13,6	18,6
5	BOĞAZIÇI ÜNİVERSİTESİ	80,11	18,0	10,2	24,1	11,1	16,7
28	ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ	42,87	10,6	2,0	12,9	7,1	10,2
32	MERSİN ÜNİVERSİTESİ	42,05	10,5	2,9	6,4	11,9	10,3

Kaynak: TOBB Sanayi Kapasite Raporu İstatistikleri

ÜRETİM, BİLGİ, TEKNOLOJİ ve BİLİŞİM ALTYAPISI

Girişimci ve yenilikçi üniversite endeksi 2016 verisine göre Çukurova Üniversitesi ilk 50 üniversitenin sıralandığı listede 28. Sırada bulunmaktadır. Bilimsel ve teknolojik ve araştırma yetkinliği boyutundan 20 tam puan üzerinden 10.6, fikri mülkiyet havuzu boyutundan 15 tam puan üzerinden 2.0, işbirliği ve etkileşim boyutundan 25 tam puan üzerinden 12.9, girişimcilik ve yenilikçilik kültürü boyutundan 15 tam puan üzerinden 7.1 ve ekonomik katkı ve ticarileşme boyutundan 25 tam puan üzerinden 10.2 puan alabilmiştir.

Çukurova üniversitesinin 2012 yılından bu yana sıralamasının nasıl değiştiğine baktığımızda endeks göstergelerinden topladığı puanın düşme eğiliminde olduğu ve sıralamasının gerilediği görülmektedir.

TABLO 22: ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ ENDEKS PUAN VE SIRALAMASI 2012-2016

	2012		2013		2014		2015		2016	
	Puan	Sıra	Puan	Sıra	Puan	Sıra	Puan	Sıra	Puan	Sıra
Çukurova Üniversitesi	41	20.	46.9	17.	43.26	18.	43.13	22.	42.87	28.

Kaynak: TÜBİTAK, Girişimci ve Yenilikçi Üniversite Endeksi

Çukurova Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri

Kuruluş ve kurumsallaşma aşamalarını tamamlamış üniversitelerin bilimsel araştırma projeleri için ayırdığı bütçenin zamanla artması beklenmektedir. İlde bulunan Çukurova üniversitesi kurumsallaşmış köklü bir üniversitedir. Ve Çukurova Üniversitesinin bilimsel araştırma projelerine ayırdığı bütçesi diğer üniversitelere kıyasla oldukça büyüktür ve artmaya devam etmektedir. Üniversitenin proje birimi olan Bilimsel Araştırmalar Birimi (BAP) incelenmiş, proje geliştirme istatistikleri ve bu projelerin araştırma alanları istatistikleri değerlendirilmiştir. Böylelikle, üniversitenin proje geliştirebilme başarısı ve uzmanlaştığı alanlar belirlenmiştir.

Üniversitenin gerçekleştirmiş olduğu projelerin türü ve bu projelerin toplam sayıları aşağıdaki gibidir.

TABLO 23: ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ'NİN GERÇEKLEŞTİRDİĞİ TOPLAM PROJE SAYILARI

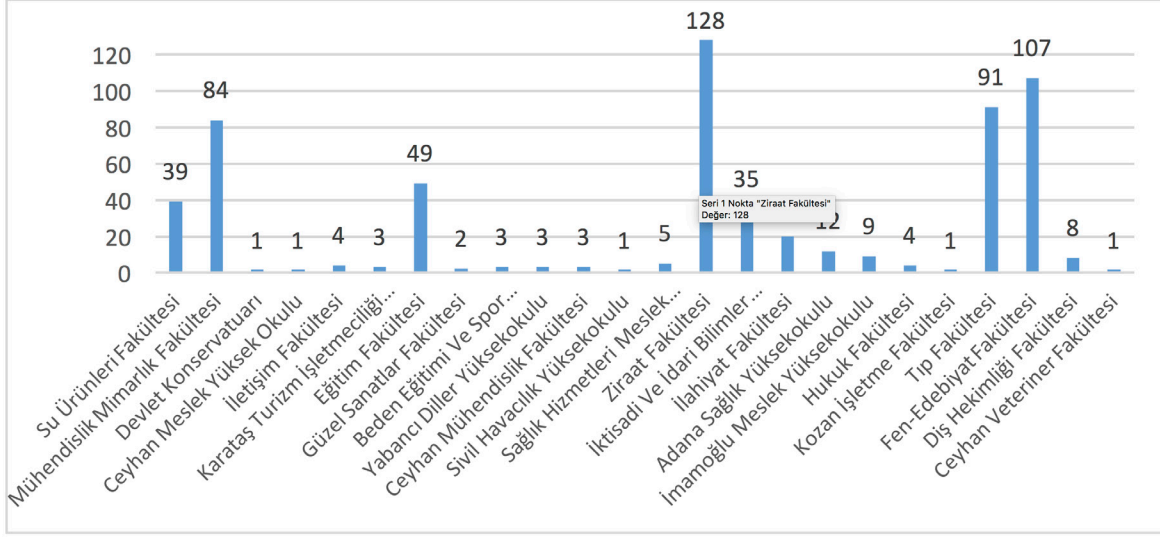
Proje Türü	Toplam Proje Sayısı
TBTK	459
SANT	37
KBDP	43
BAPA	896
UKDP	324
ABCP	37
ABDP	42
UABP	37
DGRP	52
TOPLAM	1927

TBTK: TÜBİTAK Projesi
SANT: Sanayi Tezleri Araştırma Projesi
KBDP: Kalkınma Bakanlığı Destekli Proje
BAPA: BAP Destekli Araştırma Projesi
UKDP: Diğer Ulusal Kurumlarca Desteklenen Projeler
ABÇP: Avrupa Birliği Çerçeve Projesi
ABDP: Avrupa Birliği Destekli Diğer Projeler
UABP: Uluslararası Kurumlarca Bilimsel Araştırma Projesi
DGRP: Diğer Projeler

Kaynak: Çukurova Üniversitesi Bap Raporları-2016.

ÜRETİM, BİLGİ, TEKNOLOJİ ve BİLİŞİM ALTYAPISI

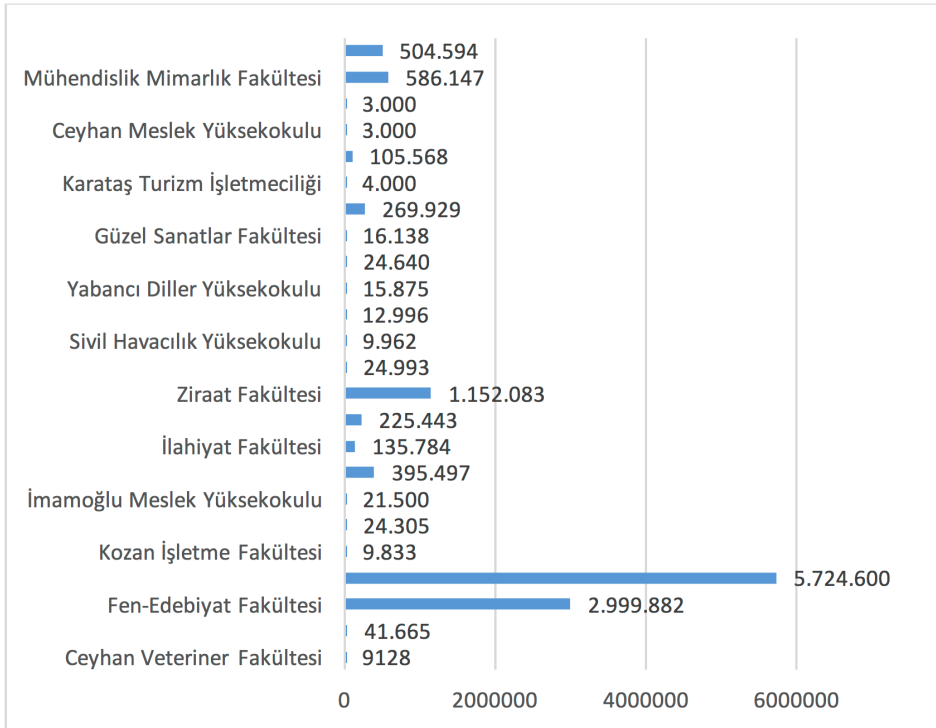
ŞEKİL 17: 2014 YILI BİRİMLERİNE GÖRE PROJE SAYILARI

Kaynak: Çukurova Üniversitesi BAP İstatistikleri

Birimlere göre proje sayıları grafiği incelendiğinde proje başvuru sayısının en yüksek olduğu birimler; mühendislik-mimarlık fakültesi, tıp fakültesi, fen-edebiyat fakültesi ve ziraat fakültesidir. Bu gösterge Adana'da sağlık ve ziraat üzerine bir uzmanlaşmanın olduğunu desteklemektedir.

ŞEKİL 18: 2014 YILI BÜTÇELERİ (TL)

Kaynak: Çukurova Üniversitesi BAP İstatistikleri

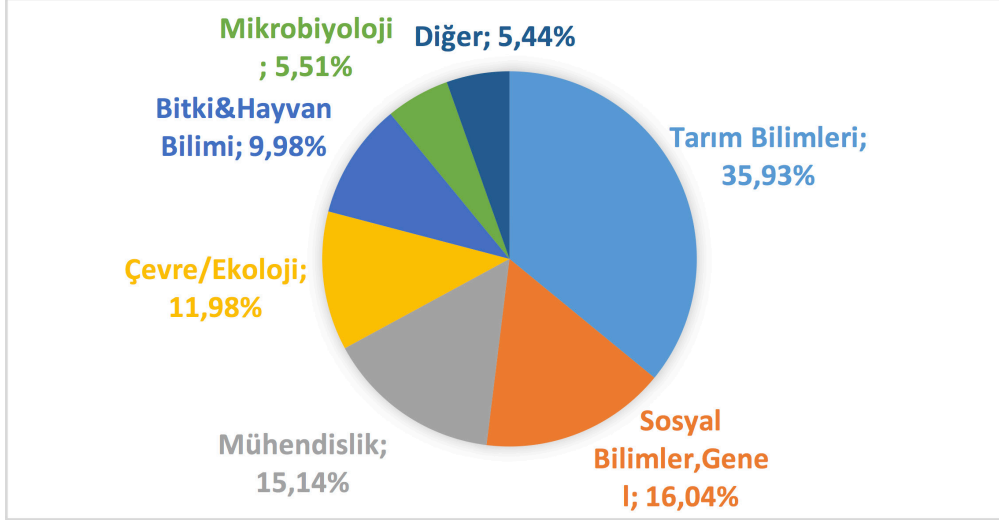
Projelerden elde edilen bütçelerin dağılımına bakıldığında tıp fakültesi ve diş hekimliği fakültesi en yüksek bütçe paylarına sahipken bu fakülteleri ziraat fakültesi, mühendislik mimarlık fakültesi ve su ürünleri fakültesi takip etmektedir.

Aşağıdaki grafikte özetlendiği üzere üniversitede üretilen projelerin alanlara göre dağılımın-

ÜRETİM, BİLGİ, TEKNOLOJİ ve BİLİŞİM ALTYAPISI

da; %35,93'lük oran ile en fazla proje üretilen araştırma alanının Tarım Bilimleri olduğu ve bunu sırası ile Sosyal Bilimler, Genel, Mühendislik, Çevre/Ekoloji, Bitki & Hayvan Bilimi ve Mikrobiyoloji takip ettiği görülmektedir.

ŞEKİL 19: EN FAZLA PROJE ÜRETİLEN ARAŞTIRMA ALANLARININ DAĞILIMI

Kaynak: Çukurova Üniversitesi BAP Faaliyet Raporu

En fazla proje üretilen araştırma alanları Tarım Bilimleri Sosyal Bilimler, genel, Mühendislik, Çevre/ Ekoloji, Bitki & Hayvan Bilimi ve Mikrobiyoloji olarak sıralanmaktadır.

2.2.1.2. Bilim Sanayi Ve Teknoloji Üniversitesi

Bilim Sanayi ve Teknoloji üniversitesi 2011 yılında kurulmuş ve ilk öğrencilerini 2013-2014 döneminde almıştır. Eğitim dili İngilizce olan üniversitede çoğunluğu üniversite olmak üzere, 9 fakülte, 1 yüksekokul, 2 enstitü ve 3 araştırma ve uygulama merkezi bulunmaktadır. Bunlar;

Fakülteler	Yüksekokullar
Mühendislik ve Doğa Bilimleri Fakültesi İşletme Fakültesi Turizm Fakültesi Havacılık ve Uzay Bilimleri Fakültesi Denizcilik Fakültesi Güzel Sanatlar, Tasarım ve Mimarlık Fakültesi İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi Hukuk Fakültesi Siyasal Bilgiler Fakültesi	Yabancı Diller Yüksekokulu
	Enstitüler
	Fen Bilimleri Enstitüsü Sosyal Bilimler Enstitüsü

2.2.2. Ar-Ge merkezleri

Türkiye genelinde faaliyette olan 273 Ar-Ge merkezi bulunmaktadır. Çalışan personel sayısı ise; 14.688'i (%53) lisans mezunu, 6.063'ü (%22) yüksek lisans mezunu ve 632'si (%2) doktora ve üstü olmak üzere toplam 27.885 kişidir. Eylül 2016 sonu itibarıyla tamamlanan ve devam eden

ÜRETİM, BİLGİ, TEKNOLOJİ ve BİLİŞİM ALTYAPISI

proje toplam sayısı 13.694'e ulaşmıştır. 1.123'ü tescil almış, 3.982'si başvuru sürecinde olmak üzere toplam patent sayısı 5.105 olmuştur. Ayrıca, tüm Türkiye genelinde Ar-Ge merkezi olan yabancı firma sayısı 48'dir. (Bilim, sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, Ar-Ge Merkezleri)

Adana'da 2 adet Ar-Ge merkezi bulunmaktadır. Bunlar; Güney Çelik Hasır ve Demir Mamulleri San. Tic. A.Ş. ve Temsa Global Sanayi ve Ticaret A.Ş. 'dir. Aşağıda illerde bulunan Ar-Ge merkezi sayısı ve Ar-Ge merkezi sayısına göre bu illerin sıralaması verilmiştir.

TABLO 24: AR-GE MERKEZLERİ İL SIRALAMASI

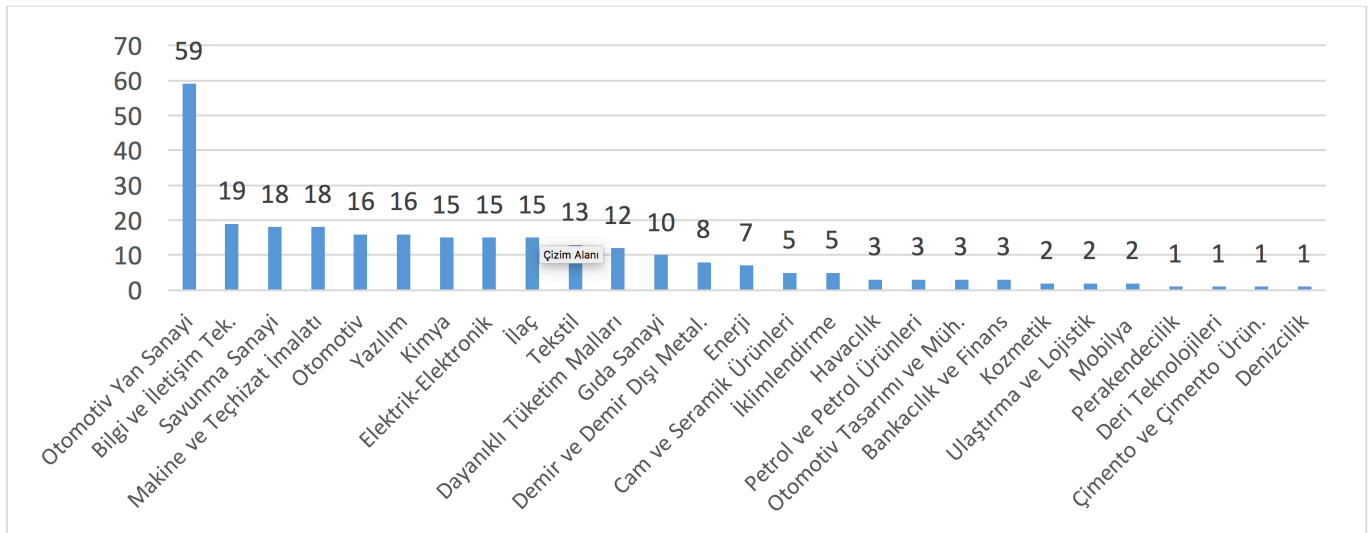
Sıra No	İl	Ar-Ge Merkezi Sayısı	Türkiye Geneli Payı
1	İstanbul	76	% 27,83
2	Bursa	39	% 14,28
3	Ankara	33	% 12,08
4	Kocaeli	32	% 11,72
5	İzmir	29	% 10,62
6	Manisa	10	% 3,66
7	Tekirdağ	9	% 3,29
8	Eskişehir	8	% 2,93
13	Adana	2	% 0,73
25	Mersin	1	% 0,36

Kaynak: Eylül 2016 sonu itibarıyla, Bilim, Sanayi Ve Teknoloji Bakanlığı

Adana 2 Ar-Ge merkezi ile ülke genelinde % 0,73'lük paya sahipken, İstanbul, Bursa, Ankara, Kocaeli ve İzmir en fazla paya sahip iller olmuştur. Ayrıca, Manisa, Tekirdağ, Eskişehir, Konya, Kütahya gibi illerde bulunan Ar-Ge merkezi sayısı da Adana'dan yüksektir.

Ar-Ge Merkezlerinin Sektörlere Göre Dağılımı incelendiğinde ise en fazla ar-ge merkezinin otomotiv yan sanayi sektöründe bulunduğu, bunu bilişim, bilgi ve iletişim teknolojileri, savunma sanayi, makine teçhizat imalatı ve otomotiv sektörünün takip ettiği görülmektedir.

ŞEKİL 20: AR-GE MERKEZLERİNİN SEKTÖRLERE GÖRE DAĞILIMI- TÜRKİYE

Kaynak: Bilim, Sanayi Ve Teknoloji Bakanlığı

ÜRETİM, BİLGİ, TEKNOLOJİ ve BİLİŞİM ALTYAPISI

Adana'da faaliyette bulunan Ar-Ge merkezleri Güney Çelik, Demir ve Demir Dışı Metaller sektöründe; Temsa, Otomotiv sektöründe araştırma faaliyeti yürütmektedir.

Temsa Ar-Ge Merkezi

5746 sayılı Kanun'un Resmi Gazete'de yayımlanmasından kısa bir süre sonra 7 Ekim 2008 tarihinde kurulmuştur. 187 kişi çalışmaktadır. Şirket adına tescilli 33 adet patent ve 39 adet faydalı modeli bulunmaktadır.

2015 Yılı Ar-Ge 250 Araştırması'na göre TEMSA en fazla Ar-Ge harcaması yapan ilk 250 firma arasında 27. Sıradadır. 2014 yılında 16.370.642 TL Ar-Ge harcaması yapmış ve Ar-Ge harcamasının toplam cirodaki payı 2,45 olmuştur. 2015 'te yapılması planlanan Ar-Ge harcaması ise 18.500.000 TL'dir. (2015 Yılı Ar-Ge 250 Araştırması, Aralık 2015 TURKISH TIME)

Güney Çelik Ar-Ge Merkezi

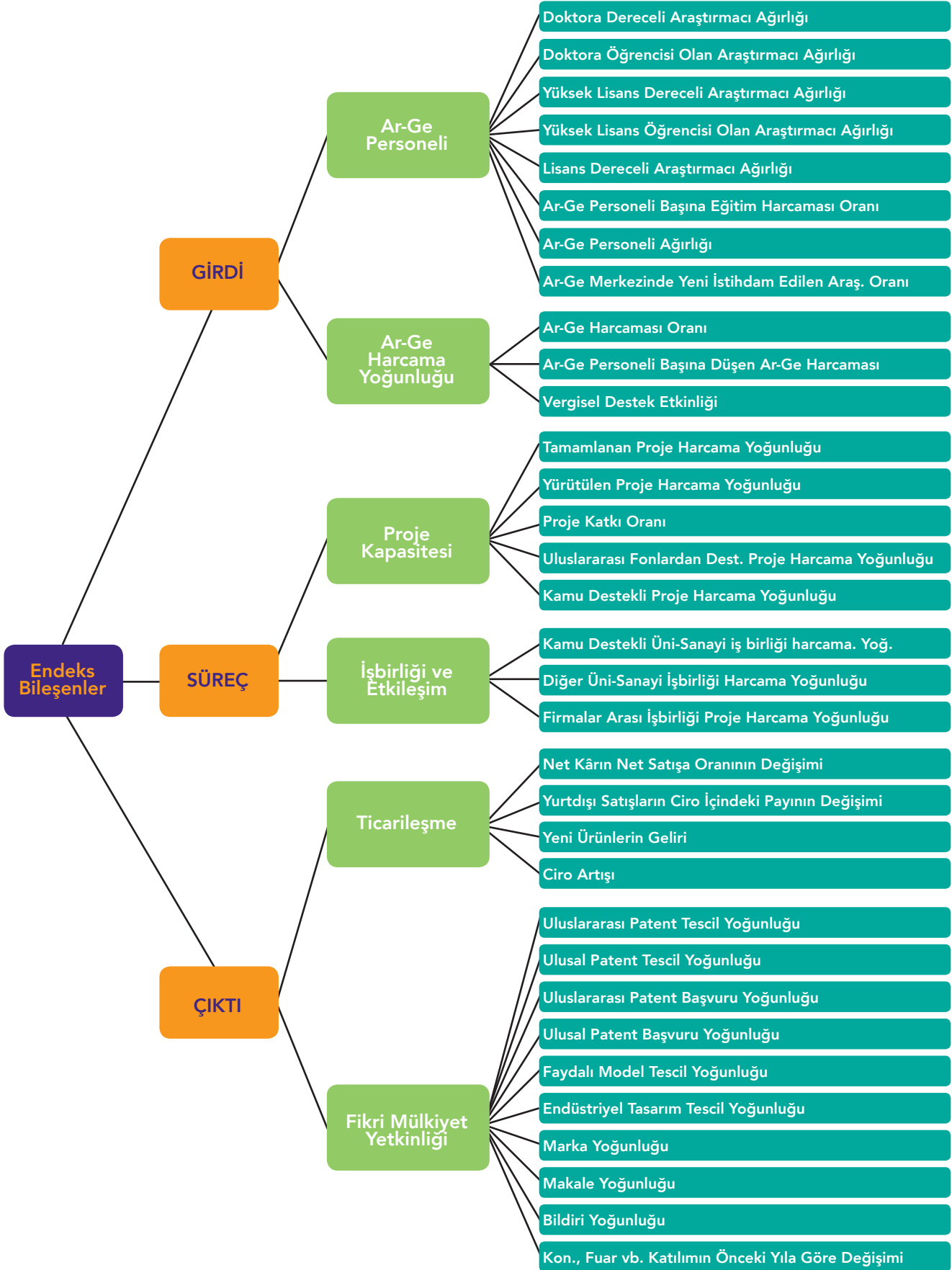
17 Ekim 2014 tarihinde kurulmuştur. Bünyesinde 35 kişi çalışmaktadır. 2015 yılı sonu itibariyle Merkez'de 6'sı kamu destekli olmak üzere 18 proje yürütülmüştür. 2016 yılı içerisinde ise 3 adet TÜBİTAK TEYDEB proje başvurusu yapılmıştır. Ek olarak, Türk Patent Enstitüsü'ne 1 adet patent ve 3 buluş için faydalı model belgesi başvurusu yapılmıştır.

2015 Yılı Ar-Ge 250 Araştırması'na göre TEMSA en fazla Ar-Ge harcaması yapan ilk 250 firma arasında 189. Sıradadır. 2014 yılında 485.796 TL Ar-Ge harcaması yapmış ve arge harcamasının toplam cirodaki payı 0,002 olmuştur. 2015 'te yapılması planlanan Ar-Ge harcaması ise 2.680.000 TL'dir. Ayrıca Demir Çelik sektöründe en fazla Ar-Ge harcaması yapan 3. Firmadır.(2015 Yılı Ar-Ge 250 Araştırması, Aralık 2015 TURKISH TIME)

Ar-Ge Merkezleri Performans Endeksi

Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı tarafından yürütülen "ARGE Merkezleri Performans Endeksi "ne göre 2014 yılında TEMSA ARGE Merkezi 117 firma arasında 73'üncü olmuşken, 2015 yılında 127 firma arasında 12'nci olmuştur. ARGE Merkezleri kategoriler arasında değerlendirildiğinde; TEMSA ARGE Merkezi otomotiv alanında 2014 yılında 10 firma arasında 7'nci sırada yer alırken, 2015'te 11 firma arasında 2'inci olmuştur. TEMSA ARGE Merkezi, Fikri Mülkiyet Yetkinliği sıralamasında ise 11 otomotiv şirketi arasından 1'inci olmuştur. (İbrahim Eserce, TEMSA ARGE Direktörü)

AR-GE MERKEZLERİ PERFORMANS ENDEKSİ MODELİ

2.2.3. Araştırma Merkezleri ve Laboratuvarlar

Araştırma altyapı sistemleri, Ulusal İnovasyon Sisteminin bir alt sistemi olarak tanımlanabilir. Kamu kurumları, özel sektör, üniversiteler ve araştırma enstitülerinde kurulu olan araştırma altyapıları sistemi bilgi üretimi ve paylaşımı ile bilgiyi yeni ürün ve teknolojilere dönüştürme süreçlerini düzenleyen ve yön veren bir kurumsal odaklanma aracı olarak görev yapmaktadır. Değişik kesimlerden paydaşları toplumun karşılaştığı sorunlara çözüm üretmek için bir araya getiren araştırma altyapıları araştırmacılara hizmet sunarken, aynı zamanda gençleri bilime çekmekte ve bilimsel toplulukların şekillenmesine yardımcı olmaktadır. Araştırma, eğitim ve yenilik üretme süreçlerini bir araya getiren araştırma merkezleri ülkelerin rekabet gücü kazanımı konusunda önemli bir rol üstlenmektedir (DPT, 2010: 9). Bu kapsamda Adana'da faaliyet gösteren araştırma merkezleri, enstitüler ve laboratuvarlar incelenmiştir.

2.2.3.1. Kamu 'ya Ait Araştırma Merkezleri, Laboratuvarlar ve Test Merkezleri

Adana'da Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı'na bağlı Doğu Akdeniz Tarımsal Araştırma Enstitüsü ve Biyolojik Mücadele Araştırma Enstitüsü ile Adana Gıda Kontrol Laboratuvarı ve Adana Tohum Sertifikasyon Test Müdürlüğü; Ekonomi Bakanlığı'na bağlı Adana Laboratuvar Müdürlüğü; Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'na bağlı İSGÜM Adana Bölge Laboratuvarı faaliyet göstermektedir.

TABLO 25: ADANA'DA BULUNAN BAKANLIKLARA BAĞLI ARAŞTIRMA MERKEZLERİ, LABORATUVARLAR VE TEST MERKEZLERİ

Sıra No	GIDA, TARIM VE HAYVANCILIK BAKANLIĞI	EKONOMİ BAKANLIĞI	ÇALIŞMA VE SOSYAL GÜVENLİK BAKANLIĞI
Araştırma Merkezi	• Doğu Akdeniz Tarımsal Araştırma Enstitüsü • Biyolojik Mücadele Araştırma Enstitüsü		
Laboratuvar	• Adana Gıda Kontrol Laboratuvarı	• Adana Laboratuvar Müdürlüğü	• İSGÜM Adana Bölge Laboratuvarı
Test Merkezi	• Adana Tohum Sertifikasyon Test Müdürlüğü		

Çukurova Bölgesi'nde Tarım Bakanlığı'na bağlı üç adet araştırma merkezi bulunmaktadır. Bunlardan Biyolojik Mücadele Araştırma Enstitüsü Müdürlüğü, ilk olarak entomolojik sorunları çözmek ve fauna tespitleri yapmak amacıyla 1926 yılında Mersin'de "Zirai Mücadele Laboratuvar Şefliği" adı altında çalışmalarına başlamıştır. Bölgedeki bitki sağlığı sorunlarına çözüm bulmak amacıyla çalışmalarını yürüten Mersin'deki laboratuvar 1931 yılında Adana'ya taşınmıştır.

Adana'da bulunan diğer araştırma merkezi Doğu Akdeniz Tarımsal Araştırma Enstitüsü Müdürlüğü birden fazla kurumun birleşmesi ile bugünkü haline gelmiştir. Enstitü Doğu Akdeniz ve Geçit Bölgesi'nde yer alan Adana, Mersin, Osmaniye, Hatay, Kahramanmaraş, Gaziantep, Kilis ve Adıyaman illerinde tarımsal araştırma ihtiyaçlarını karşılamakla yükümlüdür. Enstitü, endüstri bit-

kileri (pamuk, soya, ayçiçeği, susam, yer fıstığı vd), tahıllar (ekmeklik ve makarnalık buğday, mısır, vd), yem bitkileri (yonca, korunga, fiğ, üçgül, çimler, buğdaygil yem bitkileri vd), çayır mera ıslah ve yönetimi, yemlik tane baklagiller (nohut vd) alanlarında genetik kaynakların muhafazası, kaynak materyal geliştirme, ıslah, yetiştirme tekniği, hastalıklara dayanıklılık, kalite değerlendirme ve geliştirme, eğitim ve yayım hizmetleri yürütmektedir. Ayrıca, büyükbaş hayvancılıkta biyoteknoloji, ıslah ve yetiştirme araştırmaları, gen kaynaklarının muhafazası ve besleme çalışmaları yapmaktadır.

Mersin'in Erdemli İlçesi'nde bulunan Alata Bahçe Kültürleri Araştırma Enstitüsü Müdürlüğü ise Adana, Mersin, Osmaniye, Hatay, Antalya, Kahramanmaraş, Isparta ve Burdur illerine hizmet vermektedir. Turunçgil ve diğer subtropik meyveler, mutedil iklim meyveleri, üzüm meyveleri, bağcılık, sebzeçilik, iç ve dış mekan süs bitkileri, tıbbi ve aromatik bitkiler ile arıcılık konularında uygulamalı tarımsal araştırmalar yapmaktadır.

2.2.3.2. Üniversitelere Ait Araştırma Merkezleri ve Laboratuvarlar

Çukurova Üniversitesi bünyesinde 32 adet araştırma merkezi faaliyet göstermekte olup merkezler aşağıda listelenmiştir.

1. Aile Planlaması ve İnfertilite Araştırma ve Uygulama Merkezi
2. Arkeoloji Araştırma ve Uygulama Merkezi
3. Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi
4. Biyoteknoloji Araştırma ve Uygulama Merkezi (Biyoteknoloji)
5. Botanik Bahçesi Uygulama ve Araştırma Merkezi
6. Çevre Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezi (ÇESAM)
7. Duyma Engelli ve Özürlüleri Araştırma ve Uygulama Merkezi
8. Genetik ve Embriyo Mühendisliği Araştırma ve Uygulama Merkezi (ÇÜGEM)
9. İş Sağlığı ve Güvenliği Eğitim Araştırma ve Uygulama Merkezi
10. Kadın Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezi
11. Kalıtsal Kan Hastalıkları Araştırma ve Uygulama Merkezi
12. Kariyer Planlama Araştırma ve Uygulama Merkezi
13. Makine Alet Cihaz Tasarım İmalat Araştırma ve Uygulama Merkezi (MACTİMARUM)
14. Organ Nakli Araştırma ve Uygulama Merkezi
15. Pamuk Araştırma ve Uygulama Merkezi (PAUM)
16. Perinatal Tanı Araştırma ve Uygulama Merkezi (PERİTAM)
17. Pozantı Tarımsal Araştırma ve Uygulama Merkezi (POZMER)
18. Sağlık Araştırma ve Uygulama Merkezi
19. Sanal Ortamda Merkezi Laboratuvar (SOMEL)
20. Sınav Uygulama ve Araştırma Merkezi
21. Stratejik Araştırmalar Merkezi
22. Sualtı Araştırma ve Uygulama Merkezi
23. Subtropik Meyveler Araştırma ve Uygulama Merkezi
24. Sürekli Eğitim Uygulama ve Araştırma Merkezi
25. Tarımsal Yayım Haberleşme Araştırma ve Uygulama Merkezi
26. Tıp Fakültesi Deneysel Tıp Araştırma ve Uygulama Merkezi (ÇÜTF-DETAUM)
27. Tropikal Hastalıklar Araştırma ve Uygulama Merkezi
28. Tümör Araştırma ve Teşhis Uygulama Merkezi (TATUM)
29. Türkoloji Araştırmaları Merkezi
30. Türkçe Öğretimi Araştırma ve Uygulama Merkezi
31. Uzaktan Eğitim Uygulama ve Araştırma Merkezi

32. Uzay Bilimleri ve Güneş Enerjisi Araştırma ve Uygulama Merkezi (UZAYMER)

Adana Bilim Ve Teknoloji Üniversitesi bünyesinde 3 adet araştırma merkezi faaliyet göstermekte olup merkezler aşağıda listelenmiştir.

1. Sürekli Eğitim Uygulama ve Araştırma Merkezi
2. Türkçe Öğretimi Uygulama ve Araştırma Merkezi
3. Kariyer Planlama Uygulama ve Araştırma Merkezi

2.3. Teknoloji Altyapısı

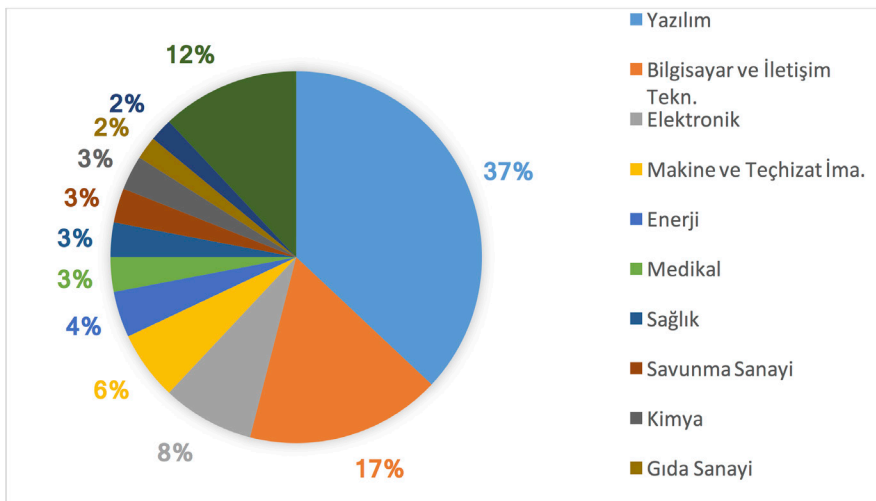
2.3.1. Teknoloji Geliştirme Bölgeleri

2001 yılında yayınlanan 4691 sayılı Kanun ile kurulan Teknoloji Geliştirme Bölgelerinde; teknolojik bilginin üretilmesi, üretilen bilginin ticarileştirilmesi, üründe ve üretim yöntemlerinde ürün kalitesi ve standardının yükseltilmesi, verimliliği artıracak ve üretim maliyetlerini düşürecek yeniliklerin geliştirilmesi, küçük ve orta ölçekli işletmelerin yeni ve ileri teknolojilere uyumunun sağlanması, araştırmacılara iş imkânlarının sağlanması ve ileri teknoloji yatırımları yapacak yabancı sermayenin ülkeye girişinin hızlandırılması ile sanayinin rekabet gücünün artırılması amaçlanmaktadır.

Bu Kanun kapsamında; toplam 64 adet Teknoloji Geliştirme Bölgesi kurulmuştur. Bunlardan 51'i faaliyetine devam etmektedir. Bu Teknoloji Geliştirme Bölgeleri'nde toplam 4.217 firma bulunmakta ve bu firmaların 182'si yabancı firma, 935'i akademisyen firmasıdır. İstihdam edilen toplam personel sayısı 41.172'dir. Personel sayısının dağılımına bakıldığında, 33.293'ü Ar-Ge personeli, 2.129'u destek personeli ve 5.750'si kapsam dışıdır. TGB'lerde tamamlanan ve devam eden projelerle birlikte toplam proje sayısı 29.317 olmuştur. Toplam satış 35 milyar TL olurken toplam ihracat 2,4 Milyar USD olmuştur. (Eylül 2016 sonu itibarıyla, Bilim Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı)

Teknoloji Geliştirme Bölgelerindeki Fikri Sınai Mülkiyet istatistikleri incelendiğinde, ulusal ve uluslararası patent tescil sayısı 649, devam eden patent başvuru sayısı 1.125; faydalı model tescil sayısı 173, devam eden faydalı model başvuru sayısı 53; endüstriyel tasarım tescil sayısı 34, devam eden endüstriyel tasarım tescil sayısı 19; alınan yazılım telif hakkı sayısı, 93, devam eden yazılım telif hakkı başvuru sayısı 7'dir. Teknoloji Geliştirme Bölgelerindeki firmaların sektörel dağılımına bakıldığında ise %37 ile en fazla firmaya sahip sektörün yazılım olduğu bunu %17 ile bilgisayar ve iletişim teknolojilerinin ve %8 ile elektronik sektörünün takip ettiği görülmektedir.

ŞEKİL 21: TEKNOLOJİ GELİŞTİRME BÖLGELERİNDEKİ FİRMALARIN SEKTÖREL DAĞILIMI- TÜRKİYE

Kaynak: Bilim, Sanayi Ve Teknoloji Bakanlığı

ÜRETİM, BİLGİ, TEKNOLOJİ ve BİLİŞİM ALTYAPISI

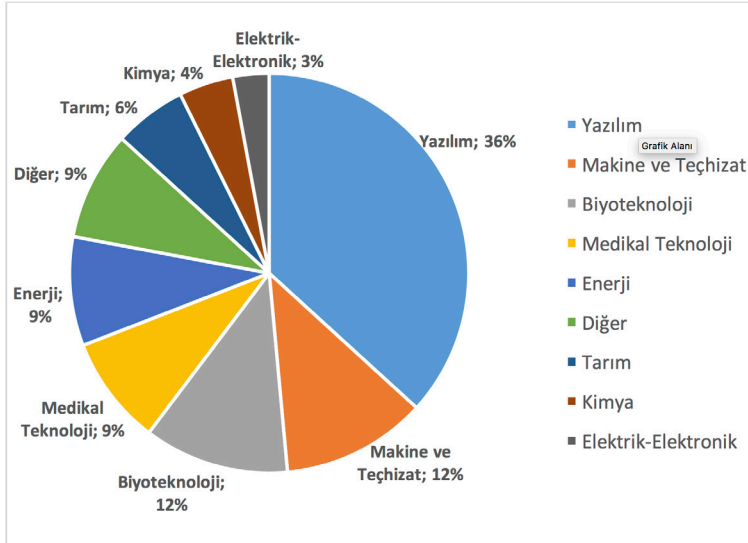
İstanbul'da faaliyetine devam eden 6, yapılaşma sürecinde olan 1 olmak üzere toplam 7, Ankara'da faaliyetine devam eden 5, yapılaşma sürecinde olan 3 olmak üzere toplam 8, İzmir'de toplam 4, Kocaeli'nde faaliyetine devam eden 3, yapılaşma sürecinde olan 1 olmak üzere toplam 4, Konya'da toplam 2 TGB bulunmaktadır. Adana ve Mersin'de faaliyette olan 1'er adet Teknoloji Geliştirme Bölgesi bulunmaktadır. Adana'da kurulmuş olan Teknoloji Geliştirme Bölgesi Çukurova Teknoloji Geliştirme Bölgesidir.

2.3.1.1.Çukurova Teknoloji Geliştirme Bölgesi

Çukurova Teknoloji Geliştirme Bölgesi, Sarıçam ilçesinde bulunan Çukurova Üniversitesi Balcalı Kampüsü içerisindeki, mülkiyeti üniversiteye ait yaklaşık 944,000 m²'lik bir alan üzerinde kuruludur. Bu alan ulaşım ağı üzerinde bulunmakta olup aynı zamanda Çukurova Üniversitesi kampüsündeki eğitim ve sosyal tesisler ile de bütünlük içerisinde. Otoyol ve çevre yolu bağlantısı ile Adana'nın önemli merkezlerine ulaşım sorunsuz olarak sağlanmaktadır. Çukurova Teknokent, Şehir merkezine 12 km, Havaalanına 15 km, Şehirlerarası Otobüs Terminaline ise 18 km uzaklıkta bulunmaktadır.

Çukurova Teknoloji Bölgesi'nde, hâlihazırda 68 firma faaliyette bulunmaktadır. Bu firmaların 25'i yazılım, 8'i Biyoteknoloji, 8'i makine ve teçhizat alanındadır. Çukurova TGB için, Adana OSB içerisinde de bir bölüm tahsis edilmiştir. Çukurova Teknoloji Geliştirme Bölgesinde 2015 yılında yer alan firmaların sektörel dağılımları aşağıdaki gibidir.

ŞEKİL 22: ÇUKUROVA TEKNOKENT FİRMALARIN SEKTÖREL DAĞILIMI

Sektörler	Firma Sayıları
Yazılım	25
Makine ve Teçhizat	8
Biyoteknoloji	8
Medikal Teknoloji	6
Enerji	6
Diğer	6
Tarım	4
Kimya	3
Elektrik-Elektronik	2

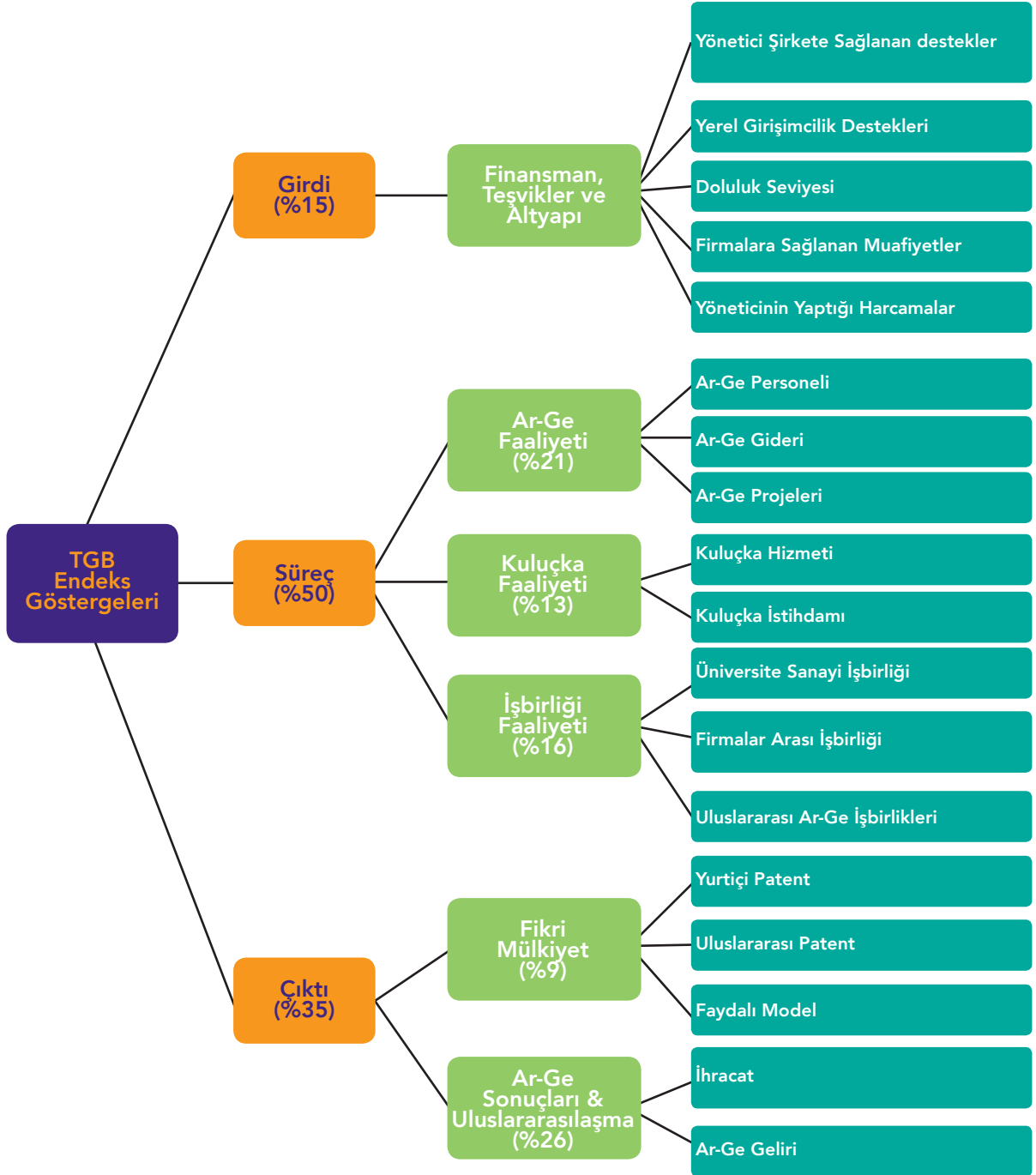
Kaynak: Çukurova Teknokent, 2016

Yazılım sektöründeki firma sayısı ülke genelindeki TGB'lerle paralel şekilde en fazla orana sahipken, Adana'da Makine ve Teçhizat, Biyoteknoloji, Medikal teknoloji ve Enerji firmaları öne çıkmaktadır.

Teknoloji Geliştirme Bölgeleri 2014 Yılı Performans Endeksi

Her yıl gerçekleştirilen performans endeks çalışması sonucunda; Teknoparkların ekonomik büyüklükleri, Teknoparkların teknoloji tabanlı yeni firma oluşumuna ve istihdama katkısı, Teknoloji Geliştirme Bölgelerinin Üniversite - Sanayi İşbirliğine katkıları, Kamu Ar-Ge Desteklerinden yararlanan proje sayısı ve bütçesi, Teknoloji Geliştirme Bölgeleri firmalarınca kullanılan vergisel teşvik tutarı v.b. İstatistikî sonuçların elde edilmesi ve Teknoparkların yıllık gelişiminin izlenmesi hedeflenmiştir. Endeks Göstergelerinde kullanılan veriler 2014 yılı <https://biltek.sanayi.gov.tr> veri tabanı verileridir. 2014 yılına ait hesaplamalar 37 TGB için 42 gösterge üzerinden yapılmıştır. (Teknoloji Geliştirme Bölgeleri 2014 Yılı Performans Endeksi, Ekim 2015)

ENDEKS GÖSTERGELERİ

ÜRETİM, BİLGİ, TEKNOLOJİ ve BİLİŞİM ALTYAPISI

Teknoloji Geliştirme Bölgeleri 2014 Yılı Performans Endeksi'ne göre TGB'ler; Olgun TGB'LER (Yaş \geq 10), Gelişmekte Olan TGB'ler ($5 \leq$ Yaş $<$ 10) ve Erken Aşama TGB'ler (Yaş $<$ 5) olarak sınıflandırılmış ve bu sınıflar içerisinde sıralanmışlardır. Endex'te Çukurova TGB ve Mersin TGB Gelişmekte olan TGB'ler grubunda yer almıştır.

TABLO 26: GELİŞMEKTE OLAN TGB'LER ENDEX SIRALAMASI

Sıra	Gelişmekte Olan TGB'ler ($5 \leq$ Yaş $<$ 10)	Puan
2.	Mersin TGB	51,88
11.	Çukurova TGB	38,57
	Ortalama	41,06

Kaynak: Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, Bilim ve Teknoloji Genel Müdürlüğü

17 Teknoloji Geliştirme Bölgesi'nin bulunduğu gelişmekte olan TGB'ler grubunda, Mersin 51,88 puan ile ortalamanın üzerine çıkarak 2. Sırada yer alırken, Çukurova TGB 38,57 puan ile ortalamanın altında kalarak 11. Sırada yer almıştır.

TABLO 27: 2014 YILI TGB PERFORMANS ENDEX SIRALAMASI

Sıra	TGB Adı	Finansman, Teşvikler ve Altyapı (%15)	Ar-Ge Faaliyeti (%21)	Kuluçka Faaliyeti (%13)	İşbirliği Faaliyeti (%16)	Fikri Mülkiyet (%9)	Ar-Ge Sonuçları ve Uluslararasılaşma (%26)	Genel Toplam (%100)
1.	ODTÜ Teknokent TGB	7,25	12,41	8,1	10,8	6,6	22,05	67,21
2.	İTÜ Anı Teknokent TGB	6,27	8,97	7,68	11,33	4,18	19,99	58,42
3.	Ankara TGB (Cyberpark)	5,46	9,91	6,29	11,62	2,45	19,27	54,99
4.	İzmir TGB (İYTE)	7,08	10,14	9,12	9,37	1,35	16,61	53,66
5.	Erciyes Üniversitesi TGB	8,51	9,8	6,82	8,82	3,8	15,61	53,36
6.	Mersin TGB	7,75	8,34	8,84	9,91	1,05	15,99	51,88
26.	Çukurova TGB	4,28	11,12	6,15	7,08	0,78	9,16	38,57

Kaynak: Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, Bilim ve Teknoloji Genel Müdürlüğü

Tüm TGB'lerin göstergelerden alabildikleri puanlara göre sıralandığı 2014 Yılı Performans Endeks Sonuçlarına göre ise Mersin TGB 6. Sırada yer alırken Çukurova TGB 26. Sırada yer almıştır. Çukurova TGB Ar-Ge faaliyeti bakımından iyi bir performans gösterirken diğer göstergeler bakımından geride kalmıştır. Özellikle 0,78 puan alabildiği Fikri Mülkiyet boyutu oldukça düşük olarak göze çarpmaktadır.

2.3.2. TTO

Teknoloji Transfer Ofisi, akademik araştırma sonuçlarının etkili bir biçimde ticarileştirilmesini planlayan ve uygulayan birim olarak faaliyet göstermektedir. Teknoloji Transfer Ofisi, üniversite araştırma merkezleri ve özel sektör arasındaki boşlukta bir köprü görevi görmektedir. Teknoloji Transfer Ofisince sunulan hizmetler; farkındalık, tanıtım, bilgilendirme ve eğitim, destek programlarından yararlanmaya yönelik hizmetler, proje geliştirme/yönetim hizmetleri, fikri sınai hakların yönetimi ve lisanslama, şirketleşme ve girişimcilik hizmetleri olarak belirlenmiştir.

2.3.3. Çukurova Teknoloji ve İşletme Geliştirme Merkezleri (TEKMER)

İnovasyon süreçlerinde yeni bir ürünün tasarımı ve üretimi ya da var olan bir ürüne yeni işlevler katan, kalite yönünden geliştiren çalışmaların hepsi ciddi ve kapsamlı bir Ar-Ge sürecini gerektirmektedir. TEKMER, Türkiye’de küçük ve orta ölçekteki işletmelerin (KOBİ) Ar-Ge faaliyetleri konusundaki ihtiyaçlarına yönelik olarak geliştirilmiş bir uygulamadır. Bu uygulamada, KOSGEB’in (Küçük ve Orta Ölçekli Sanayileri Geliştirme Başkanlığı) koordinasyonu altında üniversitelerle, KOBİ’lerin bir araya gelip, Ar-Ge çalışmalarında ortak bir platform oluşturmaları amaçlanmıştır. Üniversitelerin temsil ettiği beyin gücü, bilimsel çalışma ortamı, teknoloji kullanımı ve altyapısıyla, KOBİ’lerin temsil ettiği girişimci, yaratıcı ve yenilikçi üretim gücünün bütünleşerek KOBİ’lerin ihtiyaç duyduğu teknolojik olanaklardan yararlanmalarının yolu açılmıştır. Bu kapsamda, Türkiye’deki belli başlı kentlerdeki birçok üniversitede TEKMER birimleri kurulmuştur.

Çukurova TEKMER, KOSGEB Başkanlığı, Çukurova Üniversitesi, Çukurova Teknokent, Adana Sanayi Odası, Adana Ticaret Odası işbirliği ile kurulan Çukurova TEKMER, Üniversite-Sanayi arasındaki işbirliğini arttırarak etkin teknoloji kullanımını tercih edecek yeni firmaların kurulmasını, mevcut firmaların teknoloji kullanımı konusunda desteklenmesini, KOBİ’lerin Ar-Ge projelerinin desteklenip bu konuda teknik desteğin daha kolay ve etkin olarak sağlanmasını amaçlamaktadır. Çukurova TEKMER bünyesinde kuluçka ofisi ve işlikleri bulunmaktadır.

2.4. Bilişim Altyapısı

Türkiye’nin bilişim alanına verdiği önem son yıllarda artarken 2009 yılında 3G teknolojisi ile tanışmıştır. Adana ili de bilişim teknolojilerinde önde gelen illerdendir. 2015 yılı verileri incelendiğinde fiber internet erişim hizmeti abonelik sayısı 58.766 adet, fiber-optik kablo uzunluğu 6.888 km ye ulaşmıştır.

TABLO 28: İL PENETRASYON ORANLARI (2015)

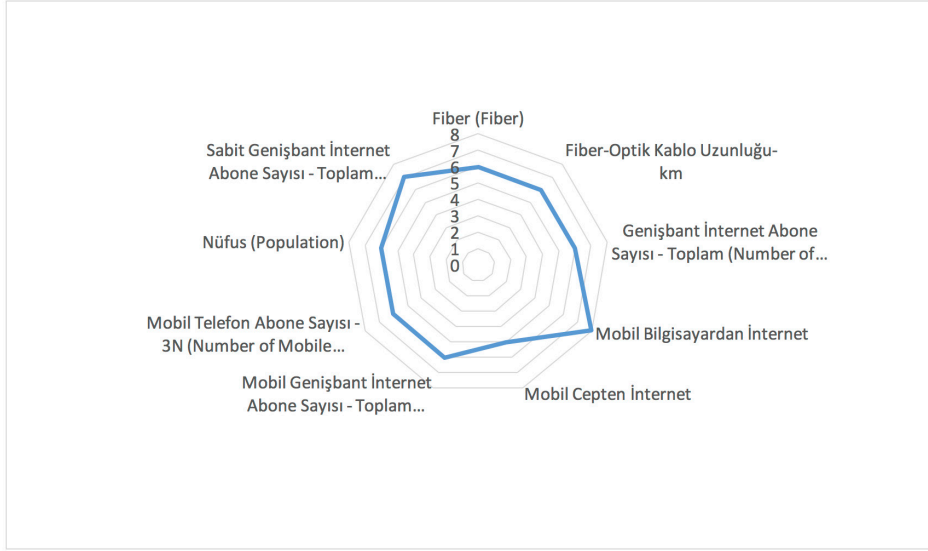
Fiber (Fiber)	%2,7
Genişbant İnternet Abone Sayısı	%58,7
Mobil Cepten İnternet	%47,0
Mobil Telefon Abone Sayısı - 3N (Number of Mobile Telephony Subscriptions - 3G)	%73,8
Mobil Telefon Abone Sayısı - Toplam (Number of Mobile Telephony Subscriptions - Total)	%93,1

Kaynak: Çukurova Teknokent, 2016

Adana’da fiber internet erişim hizmeti 2011 yılında verilmeye başlanmıştır. Son 5 yıl için fiber internet erişim hizmeti aboneliği yıllık ortalama büyüme hızı Türkiye için %67,4 olurken bu oran Adana’da %30,1 olmuştur. Kablo uzunluğu ise ülke için yılda %16,3 artarken Adana’da bu oran %9,8 olmuştur.

DEMOGRAFİK YAPI

ŞEKİL 23: BİLİŞİM GÖSTERGELERİNDE ADANA'NIN TÜRKİYE İÇİNDEKİ SİRALAMASI (2015)

Kaynak: BTK

Türkiye geneli ile karşılaştırıldığında Adana nüfus olarak 6. fiber abone sayısı ve fiber optik kablo uzunluklarında da 6. olmuştur. Adana mobil cepten internet aboneliğinde 5. Sıradadır. Mobil bilgisayarlardan internette 8, sabit geniş bant internet abone sayısı açısından 7. konumdadır.

3. DEMOGRAFİK YAPI

3.1. Nüfus

Adana, nüfus büyüklüğü bakımından Türkiye’de iller arasında 6. sıraya yerleşmiştir. TÜİK verilerine göre 2015 yılında Adana nüfusu % 0,81’lik artış ile 2.183.167 kişiye ulaşmıştır.

Yıllar itibariyle artış göstererek il ve ilçe merkezlerinde yaşayan nüfus oranı 2012 yılında %88,76’ya yükselmiştir. 2013 yılında ise belde ve köy tüzel kişiliği kaldırıldığından, ildeki tüm nüfus il ve ilçe merkezleri nüfusuna dâhil olmuştur. Türkiye genelinde olduğu gibi, Adana ilinde de kırsal nüfus oranı azalmaktadır. İlçeler düzeyine göre en fazla nüfus artışı %4,68 ile Sarıçam ilçesinde olmuştur. Ardından %1,58 ile Çukurova ve %1,21 ile Seyhan ilçelerinde gerçekleşmiştir. En fazla azalış %7,72 ile Tufanbeyli ve %3,46 ile Feke ilçelerinde olup, kentsel nüfus oranı en düşük olan ilçeler; Saimbeyli, Feke ve Aladağ olarak belirlenmiştir. Adana ilinin nüfusunun %36’sı Seyhan ilçesinde yoğunlaşmış olup, %19’u Yüreğir ve %16’sı Çukurova ilçelerinde yaşamaktadır.

Nüfus artış hızı Adana’da yıllar itibariyle her zaman pozitif olarak gerçekleşmiştir. 2013-2014 döneminde %0,75 nüfus artış hızı ile iller arası nüfus artış hızı sıralamasında 43. sırada yer almaktadır.

Göllerin yüzeyi hariç olmak üzere 13.914 km² yüzölçümüne sahip olan Adana’da 2011 yılında 152 kişi/km² olan nüfus yoğunluğu, 2015 yılında 157 kişi/km² olarak gerçekleşmiştir. Türkiye nüfus yoğunluğunun 102 kişi/km² olduğu dikkate alındığında, Adana’nın görece daha yoğun bir yerleşim yapısına sahip olduğu görülmektedir. İlin nüfus yoğunluğunun ülke ortalamasına göre yüksek olması, ekonomik potansiyelin ülke geneline göre daha yüksek olduğunun bir göstergesi olarak değerlendirilebilmektedir. Bu nüfus yoğunluğuyla Adana, iller arası nüfus yoğunluğu sıralamasında 13. sıraya yerleşmiştir.

DEMOGRAFİK YAPI

2015 yılı verilerine göre, Adana ve Türkiye için nüfus piramitleri incelendiğinde, Adana'nın Türkiye'ye göre daha genç bir nüfus yapısına sahip olduğu görülmektedir. Türkiye'de toplam nüfus içinde 15-64 yaş grubunda bulunan çalışma çağındaki nüfus payı %67,8, 0-14 yaş aralığında bulunan genç nüfusun payı %24 ve 65 ve daha yukarı yaş grubunda bulunan yaşlı nüfusun payı ise %8,2 iken, Adana'da toplam nüfus içinde 15-64 yaş aralığında bulunan çalışma çağındaki nüfusun payı %67,2, 0-14 yaş grubunda bulunan grubun nüfusun payı %25,8 ve 65 yaş ve daha yukarı yaş grubunda bulunan nüfusun payı ise %7'dir.

Adana ili nüfusunun ülke geneline göre nispeten daha genç bir nüfusa sahip olması, ilin genç bağımlılık oranının yüksek olduğuna işaret etmektedir. Ancak 15-64 yaş grubundaki çalışma çağındaki nüfus Türkiye ortalamasıyla paralellik göstermektedir. Çalışma çağındaki nüfusun, ülke geneline çok yakın olması, olası yeni yatırım girişimlerinin işgücü taleplerini karşılamasında sorun yaşanmayacağı anlamına gelmektedir. Yaşlı nüfus oranının ise nispeten ülke ortalamasına göre daha düşük olması, ekonomik faaliyetlere katkısı olmayan nüfusun azlığını göstermesi açısından olumlu bir şekilde yorumlanabilir.

3.2 Göç

Adana'da, ülke genelinde sıklıkla karşılaşılan, köyden kente göç olgusu çok yoğun görülmektedir. Bunun en önemli nedeni il topraklarının verimli olması ve bu topraklarda yapılan tarımın verimliliğinin yüksek olması nedeniyle yerleşik halkın göçe gereksinim duymayacak oranda gelir elde edebilmesidir. Net göç ve net göç hızı verilerine bakıldığında, Adana ilinin yıllar itibarıyla inişli çıkışlı bir seyir izlediği görülmektedir. 2014 yılında net göç hızı itibarıyla iller sıralamasında %-5.35 oranıyla 46. sırada olan Adana'nın, 2015 yılında da gene net göç hızı %-5,3 oranıyla paralellik göstermiş olup, aynı sırada kalmıştır.

İller bazında göç verileri incelendiğinde, 2014-2015 döneminde göç eden kişi sayısına göre Adana ili 52.647 ile 10. sıradadır. İlin verdiği göç verilerine göre 2014-2015 döneminde verdiği 64.192 göç ile 6. sıradadır. Özellikle son yılların verileri ele alındığında, Adana'da verilen göç sayısı alınan göç sayısından hep daha fazladır. Fakat Adana ili işsizlik verilerindeki iller sıralamasında sürekli ilk sıralarda yer almaktadır. Bu durum; verilen göçün vasıflı, eğitilmiş iş gücünü, alınan göçün ise vasıfsız ve eğitimsiz iş gücünü oluşturduğu şeklinde yorumlanabilmektedir. Adana'nın en çok göç aldığı iller; sırasıyla, Mersin, İstanbul Şanlıurfa, Osmaniye, Mardin, Hatay ve Diyarbakır, en çok göç verdiği iller ise; Mersin, Ankara, Antalya, Osmaniye, Hatay, Şanlıurfa ve Gaziantep olarak belirlenmiştir.

Adana'da, göç olgusuna bağlı olarak; çarpık kentleşme, altyapı sorunları ve konut yetersizliği gibi sorunların yanında, eğitim düzeyinde gerileme, sağlıksız yaşam koşullarının yaygınlaşması, kentsel kültürün oluşmaması, sokak çocuklarındaki artış gibi sosyal boyutlu sorunlar ile yetersiz istihdam ve işsizlik, niteliksiz iş gücü birikimi ve işportacılık gibi sosyo-ekonomik boyutlu sorunlar ortaya çıkmaktadır.

3.3 Eğitim

Adana'da okuryazarlık oranı Türkiye ortalamasına paralel bir şekilde artmakla birlikte, 2014 yılında (%95.65) Türkiye ortalamasının altında bulunmaktadır (%96.13). Okuma yazma bilmeyenlerin oranının %4.35 olduğu ilde, özellikle kadınların okuma yazma bilmeme oranı oldukça yüksektir (%7.18). Adana'da okuma yazma bilmeyen oranının en yüksek olduğu ilçeler Karaisalı, Tufanbeyli, Saimbeyli ve Aladağ ilçeleridir. Okuryazarlığın en yüksek olduğu ilçe Çukurova'dır. Genel bağlamda Adana, iller arasında okuryazar nüfus oranı sıralamasında 40. sırada yer almaktadır.

EKONOMİK YAPI

15 yaş üzeri nüfusun eğitim durumuna bakıldığında; Adana sadece ilköğretim, ortaokul ve lise kademelerinde Türkiye ve Bölge ortalamalarının üzerinde yer alırken, yükseköğretim, yüksek lisans ve doktora kademelerinde Türkiye ve Bölge ortalamalarının altında kalmıştır. Ayrıca ildeki yükseköğretim kurumlarındaki öğrenci ve öğretim elemanları sayısı, Türkiye genelinden oldukça küçük paylar almaktadır. TÜİK verilerine göre 2014-2015 öğretim yılında, Adana'da ön lisans ve lisans seviyesinde 54.148 öğrenci mevcut olup Türkiye toplam ön lisans ve lisans öğrenci sayısının %0,8'i kadardır. Adana üniversitelerindeki toplam 2.366 olan öğretim elemanı sayısı bulunmakta ve bu sayı Türkiye genelindeki öğretim elemanları toplamının %1,6'sını oluşturmaktadır.

İlde, yükseköğretime girmeyi hak eden öğrencilerin düşük bir oranı yükseköğretime yerleşebilmektedir. 2010 yılında %50.8 olan bu oran, 2012 yılında %49'a düşmüştür. 2013 yılında, 81 il arasında Adana, lisans düzeyine öğrenci yerleştirmede 69. sırada, ön lisans düzeyine öğrenci yerleştirmede 59. sırada ve açık öğretime öğrenci yerleştirmede 4. sırada yer almıştır.

Bunların yanı sıra il genelinde mevcut ortaöğretim kurumlarının %46'sı, öğrenci sayısının %41'i ve şube sayısının %49'u gibi önemli bir bölümünün mesleki ve teknik ortaöğretim kurumlarından oluşması, il açısından bir avantaj olarak değerlendirilebilir.

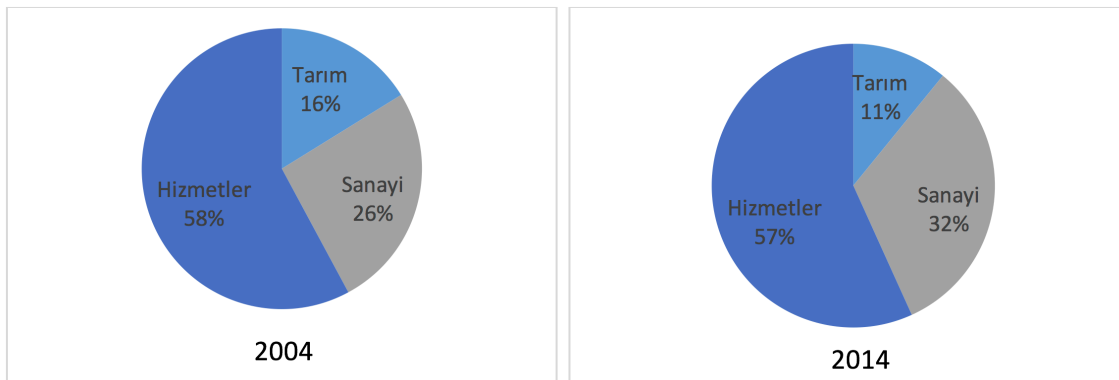
4. EKONOMİK YAPI

4.1. GSYİH ve Üretim Yapısı

TÜİK tarafından açıklanan verilere göre 2004 yılında Adana'da üretilen milli gelir 11,6 milyar olup, bu değer 2014 yılında 41,8 milyara yükselmiştir. 2014 yılında Türkiye'de üretilen gayri safi yurtiçi hâsıla ise yaklaşık 2 trilyon TL olarak hesaplanmıştır. 2004 yılında Adana Türkiye'nin milli gelirinin %2,01'ini üretirken 2014 yılına gelindiğinde Adana'nın payı ufak bir artışla %2,05'e yükselmiştir.

Adana'da üretilen milli gelirin sektörel dağılımı incelendiğinde en yüksek payı hizmetlerin aldığı, bunu sanayinin ve tarımın takip ettiği görülmektedir. 2004-2014 döneminde hizmetler payını koruyarak milli gelirin %57'sini oluşturmaktadır. Aynı dönemde sanayinin payı %26'dan %32'ye yükselirken, tarımın payı %16'dan %11'e gerilemiştir. Bununla birlikte üretim yapısı İzmir, Bursa, Gaziantep gibi şehirlerle kıyaslandığında bu şehirlerde tarımın payının %5 olduğu görülürken, Adana'da tarımın payının %10'un üzerinde olması dikkat çekicidir.

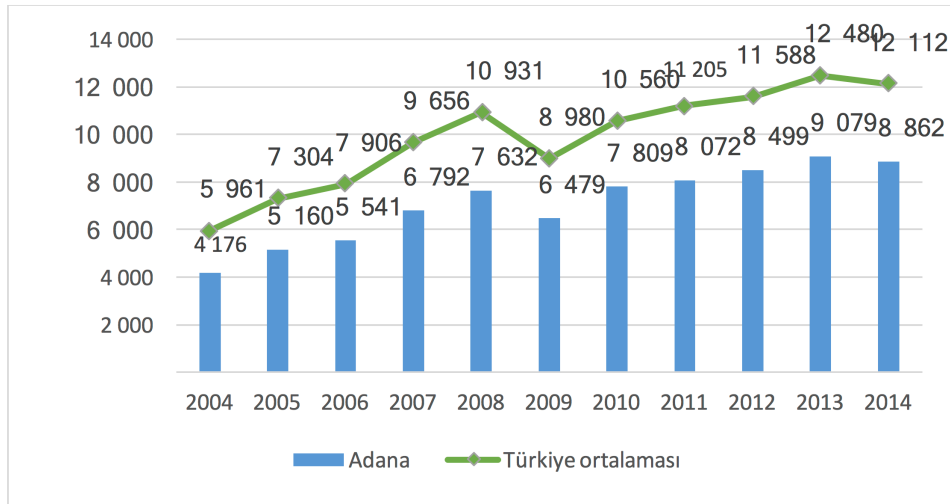
ŞEKİL 24: ADANA 'DA ÜRETİLEN MİLLİ GELİRİN SEKTÖREL DAĞILIMI (2004-2014)

Kaynak: TÜİK, 2016

Aşağıdaki grafikte 2004-2014 yılları arasında Adana ve Türkiye'deki kişi başına düşen milli gelirin gelişimi gösterilmektedir. 2004 yılında Adana'da 4.176 \$ olan kişi başına düşen yurtiçi hâsıla 2014 yılına gelindiğinde 8.862 \$'a yükselmiştir. 2014 yılında Türkiye'de kişi başına düşen yurtiçi hâsıla 12.112 \$ olarak hesaplanmıştır. Adana'da kişi başına düşen milli gelirin küresel gelişmelere paralel olarak dalgalanmakla birlikte yükselme trendinde olduğu izlenmektedir. Ancak nüfus olarak Türkiye'nin 6. büyük kenti olan ve ülkenin ilk sanayileşen şehirleri arasında yer alan Adana'nın Türkiye ortalamasını yakalayamadığı göze çarpmaktadır.

ŞEKİL 25: ADANA'DA KİŞİ BAŞINA DÜŞEN GSYH (\$)

Kaynak: TÜİK, 2016

4.2 İstihdam

İl bazında verilerin en son yayınlandığı 2013 verilerine göre Adana'da işgücüne katılma oranı %49,9, istihdam oranı %43,3 ve işsizlik oranı da %13,2'dir. Adana'nın 2009 ve 2010 yıllarında Türkiye'deki en yüksek işsizlik oranına sahip olduğu dikkat çekmektedir. Küresel krizin etkisinin yüksek oranda hissedildiği Adana'nın işgücü piyasasının krizlere karşı oldukça duyarlı olduğu söylenebilir. 2013 yılında işsizlik oranı %13,2'ye düşerek bir miktar iyileşme göstermekle birlikte Adana 81 il içerisinde 9'ncu sırada yer almıştır. Bu durum Adana'daki yüksek işsizlik sorununun sürdüğüne işaret etmektedir. İşgücüne katılma ve istihdam oranları incelendiğinde ise Adana'nın Türkiye ortalamalarının gerisinde kaldığı görülmektedir.

TABLO 29: ADANA VE TÜRKİYE İSTİHDAM GÖSTERGELERİ

	İşgücüne Katılma Oranı		İşsizlik Oranı		İstihdam Oranı	
	Adana	Türkiye	Adana	Türkiye	Adana	Türkiye
2008	45,6	46,9	20,5	11,0	36,2	41,7
2009	49,0	47,9	26,5	14,0	36,0	41,2
2010	50,9	48,8	19,1	11,9	41,2	43,0
2011	50,3	49,9	11,9	9,8	44,3	45,0
2012	48,6	50,0	11,4	9,2	43,1	45,4
2013	49,9	50,8	13,2	9,7	43,3	45,9

Kaynak: TÜİK

EKONOMİK YAPI

2014 ve 2015 TÜİK Bölgesel İşgücü İstatistiklerine göre TR62 Bölgesinde işsizlik oranı 2014 yılında %10,9 iken 2015 yılında bu oran %10'a gerilemiştir. Türkiye geneli işsizlik oranlarına bakıldığında 2014 yılında Türkiye geneli işsizlik oranı %10,1 iken 2015 yılında bu oran %10,5'e yükselmiştir. 2014 yılından 2015 yılına gelindiğinde Türkiye genelinde işsizlik oranı artarken TR62 bölgesinde işsizlik oranı düşmüş ve Türkiye geneli işsizlik oranının altında kalmıştır.

2014 ve 2015 yılları işgücüne katılma oranı ve istihdam oranı verilerine göre, TR62 Bölgesi Türkiye ortalamasının gerisinde kalmıştır. Ancak 2014 yılından 2015 yılına gelindiğinde işgücüne katılma oranında ve istihdam oranında artış olduğu görülmektedir.

TABLO 30: TR62 VE TÜRKİYE İSTİHDAM GÖSTERGELERİ

	İşgücüne Katılma Oranı		İşsizlik Oranı		İstihdam Oranı	
	TR62	Türkiye	TR62	Türkiye	TR62	Türkiye
2014	53.3	55.1	10.9	10.1	47.5	49.5
2015	54.7	56.1	10	10.5	49.2	50.2

Kaynak: TÜİK

İstihdamının sektörel dağılımı aşağıdaki tabloda gösterilmektedir. Buna göre, Türkiye'deki istihdamın %21,1'i tarım, %27,9'u sanayi ve %51'i ise hizmetler sektörüne ait iken, TR62 Bölgesi'nde tarımın payı Türkiye ile aynı değer olan %21,1, sanayinin payı %23,8 ve hizmetlerin payı da %55,2 olarak gerçekleşmiştir. Bölge Türkiye'ye görece daha fazla hizmetler sektörü ağırlıklı bir işgücü piyasasına sahiptir. Metropol şehirlerden oluşan TR10 İstanbul, TR51 Ankara ve TR31 İzmir düzey2 bölgeleri ile Bölgesel Gelişme Ulusal Stratejisi'nde potansiyel metropol bölge olarak tanımlanan TR62 Çukurova Bölgesi kıyaslandığında TR62 bölgesi ekonomisi içinde tarımın payının çok yüksek olduğu göze çarpmaktadır.

TABLO 31: İSTİHDAMIN SEKTÖREL DAĞILIMI (BİN, %) (2014)

	Toplam İstihdam (Bin Kişi)	Tarım (Bin Kişi)	Sanayi (Bin Kişi)	Hizmetler (Bin Kişi)	Tarım Pay(%)	Sanayi Pay(%)	Hizmetler Pay(%)
İstihdam	25.933	5.470	7.227	13.235	21,1	27,9	51,0
TR62 Bölgesi	1.247	263	297	688	21,1	23,8	55,2
TR62\TR(%)	4,8	4,8	4,1	5,2			

Kaynak: TÜİK

Adana ve Mersin'den oluşan TR62 Bölgesinde kayıt dışı istihdam oranı çok yüksektir. TR62 Bölgesinde istihdamın %45,7'si Sosyal Güvenlik Kurumu'na kayıtlı olmadan çalışmaktadır. Türkiye genelinde kayıt dışı çalışan ortalaması ise %35'tir. Bölgede 1.247 bin olan istihdamın 570 bini kayıt dışı çalışmaktadır. Bölge, 570 bin kişi ile İstanbul'dan sonra en fazla kayıt dışı istihdam rakamına sahip ikinci bölge konumundadır. Kayıt dışı çalışmanın en yüksek olduğu sektör olan tarımın bölge ekonomisindeki ağırlığı bu durumun oluşmasının nedenleri arasında yer almaktadır.

TR62 Bölgesi istihdamında, Türkiye ile benzer şekilde mikro ölçekli işyerleri hâkimdir. 2014 yılında, Bölge istihdamının %57'si 1-9 işçi çalıştıran işyerlerine aittir. En fazla istihdam sağlayan ikinci grup %23,8 pay ile 50 ve daha fazla işçi çalıştıran işyerleri grubu iken, onu %10,8 pay ile

20-49 işçi çalıştıran işyerleri izlemektedir.

4.3. İstihdamın Sektörel Dağılımı

Adana'daki sektörler yarattıkları istihdam bakımından sıralandığında SGK 2015 yılı verilerine göre perakende ticaret ilk sırayı alırken, bunu bina inşaatı, bina ve çevre düzenleme faaliyetleri, toptan ticaret, eğitim, kara taşımacılığı ve boru hattı taşımacılığı ile tekstil ürünleri imalatı takip etmektedir.

İmalat sanayi sektörleri daha yakından incelenebilmesi için Girişimci Bilgi Sistemi 2014 yılı verileri ile Adana'daki işyerlerinde bulunan imalat sanayi işletmelerinin işyeri sayısı, istihdam sayısı, net satışları ve aktif büyüklüklerini gösteren aşağıdaki tablo oluşturulmuştur. Adana'da sanayi sektörlerinden en fazla istihdamın tekstil, gıda ve metal ürünleri sektörleri tarafından yaratıldığı görülmektedir. Gıda ve metal ürünleri aynı zamanda işyeri sayısının da en fazla olduğu sektörlerdir. Bununla birlikte net satışları en yüksek hacimde olan sektörler gıda ürünleri, kimyasal ürünler, tekstil ürünleri, kauçuk ve plastik ürünleri ile metal ürünleri imalatıdır.

TABLO 32: İMALAT SANAYİ SEKTÖRLERİNE AİT BİLGİLER

SEKTÖR	İşyeri Sayısı	Çalışan Sayısı	Net Satışlar	Aktif Toplam	Net Satış Payı
13-Tekstil Ürünleri	176	12.918	2.626	2.981	12
10- Gıda	617	8.503	4.306	2.746	19,6
25- Metal Ürünleri	458	5.909	1.290	1.602	5,9
22- Kauçuk Ve Plastik	279	4.675	2.147	1.728	9,8
14- Giyim Eşyalarının İmalatı	234	4.242	478	338	2,2
33- Kurulum Ve Onarım	346	3.834	1.005	2.509	4,6
23- Mineral Ürünlerin İmalatı	174	3.106	1.072	1.699	4,9
20- Kimyasal Ürünler	134	2.909	2.811	2.107	12,8
24- Ana Metal Sanayii	145	2.811	1.005	827	4,6
28- Bys Makine Ve Ekipman İmalatı	211	2.670	676	572	3,1
31- Mobilya İmalatı	229	2.505	380	368	1,7
29- Motorlu Kara Taşıtı	53	2.390	1.070	930	4,9
16- Ağaç, Ağaç Ürünleri	138	1.509	525	708	2,4
17- Kâğıt Ve Kâğıt Ürünleri	56	1.317	453	355	2,1
11- İçecekler	30	1.017	705	1.787	3,2
18- Medya Basım Ve Yayın	109	783	131	184	0,6
27- Elektrikli Teçhizat İmalatı	91	723	164	160	0,7
32- Diğer İmalatlar	119	656	680	171	3,1
15 -Deri	70	655	146	108	0,7
26- Bilgisayar, Elektronik, Optik	21	146	85	30	0,4
30- Diğer Ulaşım Araçları	6	142	37	112	0,2
19- Kok Kömürü, Rafine Petrol	19	128	168	202	0,8
21- Eczacılık Ürünleri	9	65	13	21	0,1
Genel Toplam	3.724	63.613	21.971	22.244	100

Kaynak: Adana İli Potansiyel Yatırım Konuları Araştırması

EKONOMİK YAPI

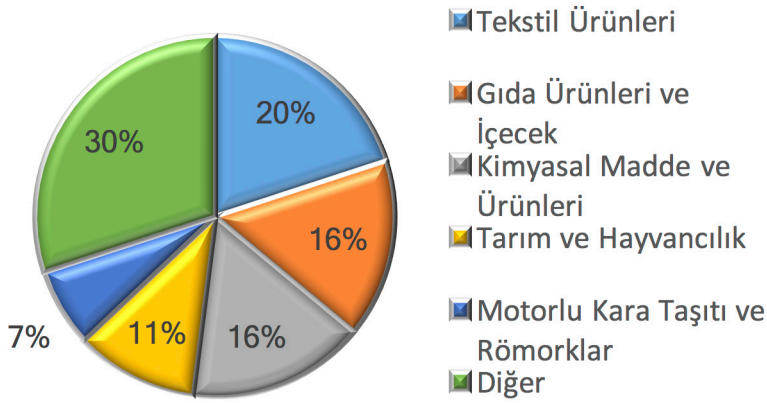
4.4. Dış Ticaret

4.4.1. Adana'nın İhracatı

TÜİK kayıtlarına göre 2014 yılında Adana'nın toplam ihracatı yaklaşık 1 milyar 908 milyon dolardır. Adana'nın ihracatı 2005 yılı ile karşılaştırıldığında %53 oranında artarken, Türkiye'nin ihracatı da benzer şekilde %53 oranında artmıştır. Bu zaman aralığında Adana'nın Türkiye ihracatından aldığı pay ise %1,20'den %1,21'e çıkarak, neredeyse aynı seviyede kalmıştır. Son on yıl içinde, Adana %1'in üstünde pay sahibi olan ihracat yaptığı ülke sayısını 16'dan 20'ye yükseltmiştir. Sektörel bazda ise Adana'nın yüksek ihracat yaptığı alanlar büyük oranda aynı kalmıştır.

Adana ihracatının sektörel dağılımı incelendiğinde tekstil ürünleri (%20), kimyasal madde ve ürünler (%16), gıda ürünleri ve içecek (%16), tarım ve hayvancılık (%11), motorlu kara taşıtı ve römorklar (%7) ilk sıralarda yer almaktadır.

ŞEKİL 26: ADANA'NIN EN FAZLA İHRACAT YAPTIĞI SEKTÖRLERİN PAYLARI

Kaynak: TÜİK,2014

Adana'nın 2014 yılındaki ihracatının ülkelere göre dağılımı incelendiğinde Irak'ın (%18,06) açık ara en yüksek paya sahip olduğu görülmektedir. En fazla ihracat yapılan diğer ülkeler ve ihracattan aldıkları paylar sırasıyla Almanya (%10,39), İspanya(%5,47), Rusya (%5,04), İtalya (%4,56) ve ABD (%4,5)'dir. Adana'nın son üç yıldaki ihracat partnerleri değerlendirildiğinde Irak ve Almanya'nın sıralarını koruduğu ve ilk yedi ülkenin isimlerinin değişmediği tespit edilmiştir.

TABLO 34: ADANA'NIN EN FAZLA İHRACAT YAPTIĞI ÜLKELER

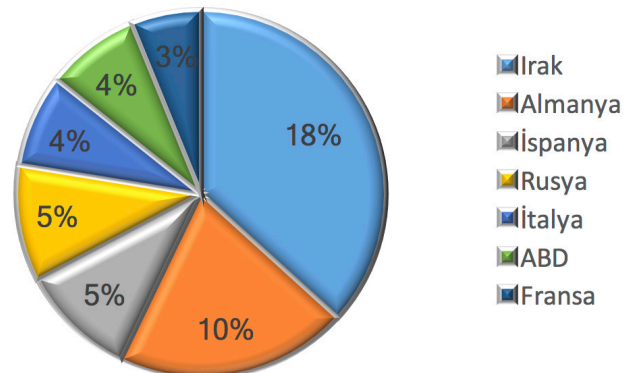
Ülkeler	İhracat (\$)	Payı
Irak	337.269.940	%18
Almanya	194.092.532	%10
İspanya	102.165.957	%5
Rusya	94.075.495	%5
İtalya	85.179.490	%4
ABD	84.052.808	%4
Fransa	61.605.243	%3
Diğer	908.048.253	%49
Toplam	1.908.403.515 \$	

Kaynak: TÜİK,2014

TABLO 33: ADANA'NIN EN FAZLA İHRACAT YAPTIĞI SEKTÖRLER

Sektörler	İhracat (\$)	Payı
Tekstil Ürünleri	386.269.536	%20
Gıda Ürünleri ve İçecek	312.458.774	%16
Kimyasal Madde ve Ürünler	309.429.575	%16
Tarım ve Hayvancılık	212.565.962	%11
Motorlu Kara Taşıtı ve Römorklar	134.218.295	%7
Diğer	553.563.059	%30

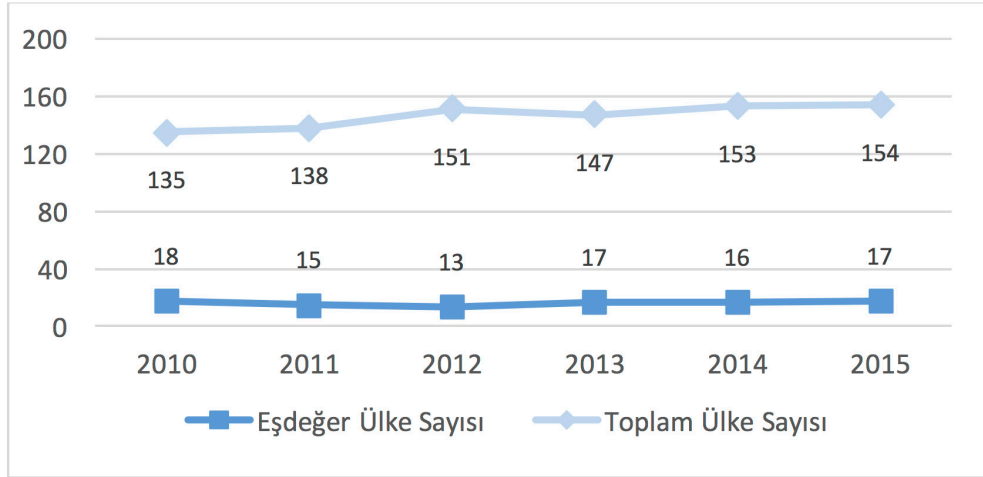
ŞEKİL 27: ADANA'NIN EN FAZLA İHRACAT YAPTIĞI ÜLKELERİN PAYLARI

İhracatta Eşdeğer Ülke Sayısı

Sektörlerin ihracat kapasitesi haricinde illerin dış ticaret hacmi açısından bir diğer önemli nokta ihracat yapılan ülkelerin çeşitliliğidir. Bir ilin pazar çeşitliliğinin fazla olması, o ilin ihracat gücünün ihracat pazarlarındaki dalgalanmalara karşı duyarlılığını azaltacaktır. Adana'nın ihracat gelişimine bakıldığında, 2010 yılında 135 ülkeye ihracat gerçekleştirilirken 2015 yılında ülke sayısının 154'e yükseldiği görülmektedir. Bu artışın ihracatta pazar çeşitliliğini göstermesi açısından anlamlı olup olmadığını tespit edebilmek için ilin ihracatında kritik öneme sahip ülke sayısını ifade eden eşdeğer ülke sayısı dikkate alınmalıdır. 2010 yılında 18 olan eşdeğer ülke sayısının süreç içerisinde anlamlı bir değişim göstermediği ve 2015 yılına ulaşıldığında 17'ye düştüğü gözlenmektedir. Bu durum il ihracatının belirli pazarlarda yoğunlaştığını ve olası ekonomik ve siyasi krizler karşısında il ihracatının kırılganlığının azalmadığını göstermektedir. Bu nedenle ilin ihracatında pazar çeşitliliğinin artırılması önemli bir ihtiyaçtır.

ŞEKİL 28: ADANA İHRACATTA KRİTİK ÖNEME SAHİP OLAN ÜLKE SAYILARI

Kaynak: TÜİK Dış Ticaret İstatistikleri, 2015 yılı verileri geçicidir.

4.4.2. Adana'nın İthalatı

2014 yılında Adana'nın toplam ithalatı yaklaşık 2 milyar 444 milyon dolardır. Adana'nın ithalatı 2005 yılı ile karşılaştırıldığında %48 oranında artarken, Türkiye'nin ithalatı ise aynı dönemde %52 oranında artmıştır. Bu zaman aralığında Adana'nın Türkiye ithalatından aldığı pay %1,08'den %1'e hafif bir düşüş göstermiştir. Adana'nın ithalatı ihracatından yüksek olmakla birlikte ihracatın ithalatı karşılama oranı son üç yılda yükselme eğilimindedir. Diğer bir deyişle Adana'nın yaptığı ihracattan elde ettiği döviz ile ithalat için ihtiyaç duyduğu döviz karşılama düzeyi artmaktadır. Adana ithalatının sektörel dağılımı incelendiğinde kimyasal madde ve ürünler(%39), tarım ve hayvancılık(%18), başka yerde sınıflandırılmamış makine ve teçhizat(%9), motorlu kara taşıtı ve römorklar(%8), tekstil ürünleri(%5), ana metal sanayi ürünleri(%5), gıda ürünleri ve içecek(%4) olarak dağılım göstermektedir.

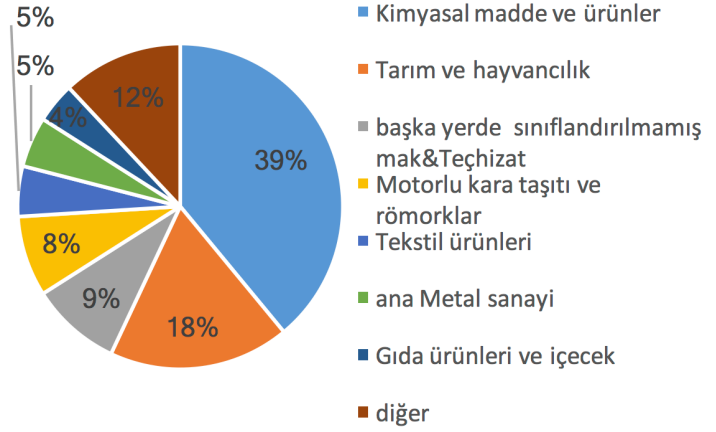
EKONOMİK YAPI

TABLO 35: ADANA'NIN EN FAZLA İTHALAT YAPTIĞI SEKTÖRLER

Sektörel	İthalat (\$)
Kimyasal Madde ve Ürünler	942.863.474
Tarım ve Hayvancılık	435.575.101
Bys Makine ve Teçhizat	209.649.131
Motorlu Kara Taşıtı ve Römorklar	186.811.278
Tekstil Ürünleri	128.217.739
Ana Metal Sanayi	119.808.708
Gıda Ürünleri ve İçecek	96.898.573
Diğer	323.728.396
Toplam	2.443.552.400

Kaynak: TÜİK,2014

ŞEKİL 29: ADANA'NIN EN FAZLA İTHALAT YAPTIĞI SEKTÖRLERİN PAYLARI

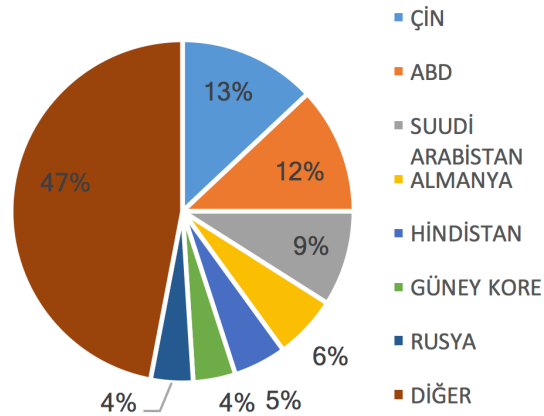
Adana'nın ithalat yaptığı ülkelerin başında Çin (%13) ve ABD (%12) gelmektedir. Bu ülkeleri sırasıyla Suudi Arabistan(%9), Almanya(%6) ve Hindistan(%5) izlemektedir. Son 3 yılda Adana'nın ithalat yaptığı ülkeleri değerlendirdiğimizde listede ilk 6 içerisinde yer alan Japonya ve İsrail'in yerini 2014 yılında üst sıraya yerleşen Hindistan ve Güney Kore'nin aldığı görülmüştür.

TABLO 36: ADANA İTHALATININ ÜLKELERE GÖRE DAĞILIMI

Ülkeler	Milyon \$	Payı
Çin	310	%13
ABD	300	%12
Suudi Arabistan	219	%9
Almanya	152	%6
Hindistan	131	%5
Güney Kore	109	%4
Rusya	105	%4
Diğer	1118	%47
Toplam	2444	

Kaynak: TÜİK,2014

ŞEKİL 30: ADANA İTHALATININ ÜLKELERE GÖRE DAĞILIMI

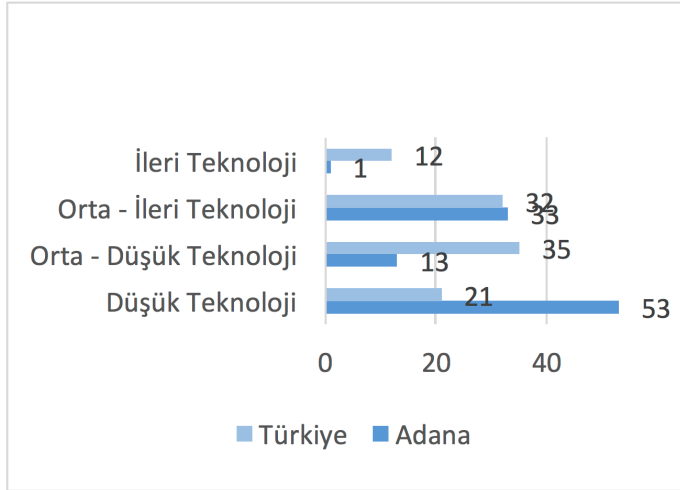
4.4.3. Adana Dış Ticaretinin Teknoloji Düzeyi

2014 yılında Adana'dan gerçekleştirilen ihracatın %85'i ve ithalatın %81'i imalat sanayi ürünlerinden oluşmaktadır. 2010 yılında Adana'nın ihracatı ve ithalatı içinde sanayinin payı %85'dir. Son 5 yılda Adana ihracatının içinde sanayinin payı aynı kalırken, ithalatının içinde sanayinin payı %4 azalmıştır. 2014 yılında Türkiye ihracatının içinde sanayinin payı yaklaşık %93 iken, ithalatının içinde sanayinin payı yaklaşık %78 olarak kaydedilmiştir.

İlin ticaretinde imalat sanayinin önemli bir yer tutması nedeniyle, dış ticaretin teknoloji düzeyi önem kazanmaktadır. Adana'nın dış ticaretinin teknoloji düzeyi incelendiğinde, ilin orta-ileri ve

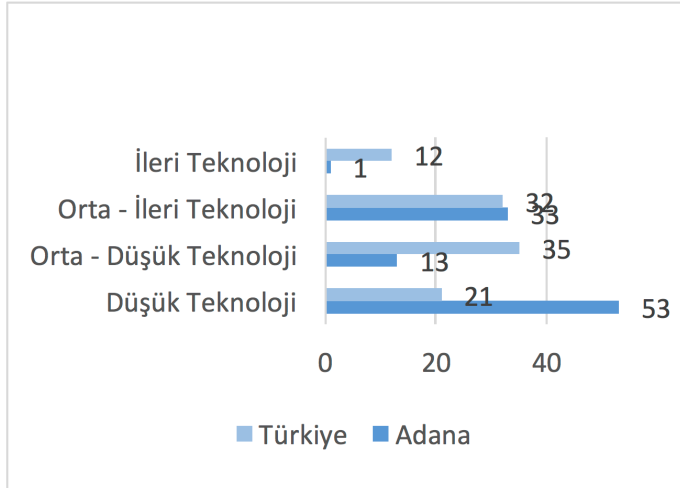
orta-düşük teknoloji ürün ithal ederken, düşük teknoloji ürünler ihraç ettiği görülmektedir. Bu durum ilin ihracat yapısının yüksek katma değerli ve ileri teknolojiye dayalı ürünler yerine çoğunlukla emek yoğun ve katma değeri düşük ürünlere dayalı olduğunu göstermektedir. Bu nedenle ilde ileri teknolojiye dayalı sektörlerin ihracat içerisindeki payının artırılması ve düşük teknoloji sektörlerde yüksek katma değerli ürünlere geçişin sağlanması imalat sanayinin rekabet gücünün yükseltilmesi için önem kazanmaktadır.

ŞEKİL 31: ADANA VE TÜRKİYE İHRACATININ TEKNOLOJİ DÜZEYİ (%)

Kaynak: TÜİK Dış Ticaret İstatistikleri, 2014

ŞEKİL 32: ADANA VE TÜRKİYE İTHALATININ TEKNOLOJİ DÜZEYİ (%)

Kaynak: TÜİK Dış Ticaret İstatistikleri, 2014

2014 yılı verilerine göre Türkiye ihracatının %12'si ileri teknoloji ürünlerden oluşurken, bu ürünlerin Adana ihracatı içindeki payı yalnızca %1 seviyesindedir. Türkiye'den yapılan ihracatın beşte biri düşük teknoloji ürün grubunda yer alırken, Adana'dan yapılan ihracatın yarısının düşük teknoloji ürünlerden oluştuğu dikkat çekmektedir.

Aynı yıl içinde, Adana'nın ithalatının yaklaşık %70'i orta ileri teknoloji ürünlerden oluşmaktadır. Bunu %16 ile düşük teknoloji ürünler takip ederken, ileri teknoloji ürün ithalatının oranı %5 olarak gerçekleşmiştir.

EKONOMİK YAPI

TABLO 37: ADANA DIŞ TİCARETİNİN YILLARA GÖRE TEKNOLOJİ DÜZEYİ

Yıllar	İhracat				İthalat			
	Düşük Teknoloji	Orta-Düşük Teknoloji	Orta-Yüksek Teknoloji	Yüksek Teknoloji	Düşük Teknoloji	Orta-Düşük Teknoloji	Orta-Yüksek Teknoloji	Yüksek Teknoloji
2005	41.6	12.8	44.0	1.7	24.0	5.0	68.4	2.6
2006	38.2	14.4	46.5	1.0	26.1	6.4	63.8	3.7
2007	36.2	15.5	47.2	1.2	22.8	8.3	66.7	2.3
2008	41.3	17.8	40.0	0.9	24.7	9.0	61.1	5.2
2009	45.7	14.9	38.3	1.0	31.3	7.0	49.8	11.9
2010	50.7	10.4	38.2	0.6	24.3	7.6	54.7	13.4
2011	53.7	8.9	36.7	0.7	26.2	8.4	61.9	3.5
2012	55.3	7.9	36.1	0.6	34.8	8.9	53.6	2.7
2013	53.9	12.2	33.0	0.9	23.0	9.8	64.8	2.4
2014	53.0	12.8	32.9	1.3	16.4	11.9	68.8	2.9

Kaynak: Adana Potansiyel Yatırım Konuları

Adana'nın toplam ihracat ve ithalat değerlerinin yıllara göre değişimi incelendiğinde, düşük teknoloji ürünlerin ihracat oranının zaman içinde arttığı, orta yüksek teknoloji ürünlerin oranının ise azaldığı izlenmektedir. Orta düşük teknoloji ve yüksek teknoloji ürünlerin oranı yıllar içinde dalgalanma göstermektedir.

İthalat değerleri incelendiğinde ise, düşük teknoloji ürünlerin oranının azaldığı, orta düşük teknoloji ürünlerin oranının azaldığı görülmektedir. Bununla birlikte orta yüksek ve yüksek teknoloji ürünlerin oranı yıllar içinde dalgalanma göstermiştir.

4.5 Teşvikler

Ekonomi Bakanlığı'nın verilerine göre 2006–2016 döneminde Türkiye genelinde düzenlenmiş olan yatırım teşvik belgelerinin %2'si Adana'da düzenlenmiştir. Bununla birlikte Adana'nın teşvikli yatırım tutarının Türkiye içindeki payı %5,3 olarak gerçekleşirken, bu yatırımların yarattığı istihdamın payı ise %2,2'dir.

TABLO 38: ADANA VE TÜRKİYE YATIRIM TEŞVİK İSTATİSTİKLERİ

Yıllar	Adana			Türkiye			Adana'nın Sabit Yatırım Payı
	Belge Adedi	Sabit Yatırım (Milyon TL)	İstihdam	Belge Adedi	Sabit Yatırım (Milyon TL)	İstihdam	
2006	40	141	1698	2475	13.298	98.018	1,1%
2007	43	620	5761	2239	19.942	100.282	3,1%
2008	64	521	2989	2441	20.773	91.318	2,5%
2009	70	910	2262	2074	23.494	78.586	3,9%
2010	75	15907	3200	3611	67.844	133.539	23,4%
2011	89	1450	3473	4005	48.990	120.334	3,0%
2012	81	2770	1931	4061	61.754	149.110	4,5%
2013	75	2557	3154	4765	95.494	192.781	2,7%
2014	68	728	2163	3992	64.718	144.732	1,1%
2015	93	1829	2675	4567	102.236	148.242	1,8%
2016	121	5163	2035	5161	97.780	141.356	5,3%
Toplam	819	32596	31341	39391	616323	1.398.298	5,3%

Kaynak: Ekonomi Bakanlığı

EKONOMİK YAPI

2006-2016 döneminde, özellikle 2010 yılında Adana’da yatırım teşviklerinin sıçrama kaydettiği göze çarpmaktadır. Bu sıçrama 2010 yılında Ceyhan’da Enerji İhtisas OSB’de kurulması planlanan rafineri ve petrokimya tesisi için alınan 14,8 milyar TL’lik yatırım teşvik belgesinden kaynaklanmaktadır. Şu an için kamulaştırma ve arazi sahipleriyle ilgili davalar devam ettiği için yatırım henüz gerçekleşmemiştir.

Adana’da bulunan firmalar için hazırlanmış olan yatırım teşvik belgeleri incelendiğinde, gerek belge adedi, gerekse yatırım tutarı ve yaratılan istihdam açısından, sektörler içerisinde en büyük payı imalat sanayi almaktadır. Bu dönemde ilde alınan yatırım teşvik belgelerinin sayısı olarak %54,1’i, toplam sabit yatırım tutarının %55,8’i ve istihdamın %58,5’i imalat sanayine aittir. Türkiye genelinde verilen yatırım teşvik belgelerinin ise sayısı olarak %53,2’si, sabit sermaye tutarının %35’i ve istihdamın da %51,8’i imalat sanayi sektörüne ait bulunmaktadır. Adana’da alınan yatırım teşvikleri ana sektörler itibarıyla incelendiğinde, yatırım tutarı açısından imalat sanayinden sonra enerji sektörü ve hizmetler sektörü gelmektedir. Madencilik ve tarımın payı ise oldukça küçüktür.

TABLO 39: YATIRIM TEŞVİKLERİNİN ANA SEKTÖRLER İTİBARIYLA DAĞILIMI

Sektörü	Değer			Oran (%)		
	Belge Adedi	Sabit Yatırım (Milyon TL)	İstihdam	Belge Adedi	Sabit Yatırım (Milyon TL)	İstihdam
ENERJİ	113	10.626	1237	13,9%	32,6%	4,0%
HİZMETLER	215	3.529	10.505	26,4%	10,8%	33,8%
İMALAT	441	18.178	18.174	54,1%	55,8%	58,5%
MADENCİLİK	19	158	553	2,3%	0,5%	1,8%
TARIM	27	70	576	3,3%	0,2%	1,9%
Genel Toplam	815	32.561	31.045	100,0%	100,0%	100,0%

Kaynak: Ekonomi Bakanlığı

Adana’da yatırım teşviklerinin genelde yerli yatırımcı tarafından talep edildiği gözlenmektedir. 2006-2016 yıllarını kapsayan dönemde düzenlenen yatırım teşvik belgelerinin %94’i yerli yatırımcılar tarafından yapılırken, yabancı sermayeli işletmelerin payı %6’tır. Teşvik belgeli yatırım miktarında ise yerli yatırımın payı %81, yabancı yatırımın payı %19 olmuştur.

2006-2016 yılları arasında Adana’da toplam 32,6 milyar TL değerinde 815 adet teşvik belgesi düzenlenmiştir. Teşvik belgeli yatırımların yarattığı istihdam ise 31.045 kişi olarak kaydedilmiştir.

Adana’da verilen teşvikler sermaye türüne göre alt sektörler bazında incelendiğinde yabancı sermaye için en fazla enerji, gıda ve içki ile lastik-plastik sektöründe teşvik belgesi düzenlendiği, yatırım tutarı açısından ise enerji ve sağlık sektörünün öne çıktığı görülmektedir. Bu dönemde yerli sermaye için düzenlenen teşvik belgelerinin sayısı en fazla enerji, dokuma ve giyim, gıda ve içki, lastik ve plastik ile ticaret ve depolama sektörlerinde gerçekleşirken, yatırım miktarı en fazla kimya, enerji, dokuma ve giyim sektörlerindedir.

EKONOMİK YAPI

TABLO 40: 2006-2016 YILLARI ARASINDA DÜZENLENEN YATIRIM TEŞVİK BELGELERİ (YERLİ VE YABANCI SERMAYE)

Alt Sektörü (Yabancı Sermaye)	Belge Adedi	Sabit Yatırım (Milyon TL)	İstihdam	Alt Sektörü (Yabancı Sermaye)	Belge Adedi	Sabit Yatırım (Milyon TL)	İstihdam
Enerji	16	4.874	367	Enerji	97	5.752	870
Gıda ve İçki	10	158	173	Dokuma ve Giyim	96	1.179	4433
Lastik-Plastik	6	35	144	Gıda ve İçki	66	406	1849
Kimya	5	24	6147	Lastik-Plastik	65	269	1166
Sağlık	3	1.065	430	Ticaret - Depolama	44	359	766
Altyapı - Belediye Hizmetleri	2	73	50	Altyapı - Belediye Hizmetleri	42	860	225
Bitkisel Üretim	2	3	99	Eğitim	42	388	3266
Kâğıt	2	27	9	Madeni Eşya	42	143	809
Madeni Eşya	2	2	20	Turizm	42	423	1822
İstihraç ve İşleme	1	3	20	Makina İmalat	39	80	552
Makina İmalat	1	13	100	Kimya	21	15.137	979
Ticaret - Depolama	1	20	120	Orman Ürünleri	20	317	776

Kaynak: Ekonomi Bakanlığı

4.6 FDI (Uluslararası Doğrudan Yabancı Yatırım)

Türkiye'deki uluslararası sermayeli şirketlerin illere göre dağılımı incelendiğinde, 1954-2015 yılları arasındaki firma sayıları sıralamasında İstanbul'un ilk sırada yer aldığı, bunu Antalya, Ankara, İzmir ve Muğla'nın takip ettiği görülmektedir. Bu sıralamada Adana ilk 10 il arasına girememiştir.

Ekonomi Bakanlığı verilerine göre 1954-2016 yılı Nisan ayı itibarıyla uluslararası sermayeli şirket sayısı bakımından Adana 12. sırada bulunmaktadır. (ATO, Adana Ekonomisi, 2015) 1954-2011 yılları arasındaki firma sayıları sıralamasında Adana 10. Sırada iken, 2016 yılına gelindiğinde Adana'nın iki sıra gerilediği gözlenmektedir.

1954-2016 Nisan döneminde Adana'daki yabancı sermayeli yatırımların ülkeler bazında dağılımı %18 Suriye, %18 Almanya, %9 Irak, %7 ABD ve %4 Hollanda şeklinde gerçekleşmiştir. Aynı dönemde, Adana'daki uluslararası sermayeli şirketlerin % 47'si toptan ve perakende ticarete, %19'u imalat sanayinde, %6,6'sı tarım, ormancılık ve balıkçılıkta, %6,6'sı gayrimenkul, kiralama ve iş faaliyetlerinde, %6'sı inşaat ve %15'i ise diğer sektörlerde faaliyet göstermektedir. (ATO, Adana Ekonomisi, 2015)

TABLO 41: 2011-2015 YILLARI ARASINDA ULUSLARARASI SERMAYELİ ŞİRKETLERİN YATIRIM PROJELERİNİN YATIRIM TUTARINA GÖRE İL BAZINDA DAĞILIMI (MİLYON DOLAR)

Sıra	İller	2011	2012	2013	2014	2015	2011- 2015
1	Kocaeli	837	839	1.105	769	419	3.968
2	Bursa	283	982	1.722	217	69	3.274
3	İstanbul	165	223	461	329	398	1.577
...							
12	Mersin	58	57	485	6	88	694
13	Adana	120	34	283	170	16	623

Kaynak: Ekonomi Bakanlığı

Uluslararası sermayeli yatırım projelerinin sayısı ve yatırım tutarının 2011-2015 yılları arasındaki gelişimi incelendiğinde, bu dönemde Adana'da toplam 24 yatırım projesi gerçekleştirilmiş olup, bu yatırımların tutarı 623 milyon \$'dır. Bu performans, Türkiye'deki iller sıralamasında Adana'yı yatırım projesi sayısı açısından 12. sıraya, yatırım tutarı açısından ise 13. sıraya yerleştirmiştir.

TABLO 42: 2011-2015 YILLARI ARASINDA ULUSLARARASI SERMAYELİ ŞİRKETLERİN YATIRIM PROJELERİNİN İL BAZINDA DAĞILIMI (ADET)

Sıra	İller	2011	2012	2013	2014	2015	2011- 2015
9	Mersin	8	6	7	8	5	35
12	Adana	3	5	6	3	7	24

Kaynak: Ekonomi Bakanlığı

Adana 2011 yılından itibaren yabancı sermayeli yatırım çekme sayısında dalgalı bir seyir izlemiştir, 2011 yılında 3 yatırım projesi yapılmışken, 2015 yılında 7 yatırım projesi gerçekleştirilmiştir. Ancak 2011 yılında 3 proje kapsamında 120 milyon \$'lık yatırım yapılırken, 2015 yılındaki 7 proje kapsamında 16 milyon \$'lık yatırım yapılması yatırım büyüklüklerinin de yıllar itibariyle dalgalandığına işaret etmektedir.

4.7. İlk 1000'deki Firmalar

İstanbul Sanayi Odası tarafından açıklanan Türkiye'nin 500 Büyük Sanayi Kuruluşu ve Türkiye'nin ikinci 500 Büyük Sanayi Kuruluşu çalışmalarında yıllar itibariyle Adana'dan listeye giren firmaların sayılarının değişimi aşağıda verilmiştir. 2015 yılında Adana'dan 14 firma ilk 500 firma arasında bulunurken 14 firma da ikinci 500 firma arasına girmiştir. 2014 yılında da Adana'dan 14 firma ilk 500 firma arasına girmiş olup, çevre illerden Gaziantep'ten 21 firma, Kayseri'den 15 firma, Konya'dan 10 firma, Mersin'den 5 firma ve Osmaniye'den 2 firma listeye girmiştir.

TABLO 43: İLK 1000'DEKİ FİRMALARIN YILLARA GÖRE DAĞILIMI

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
İlk 500	9	7	10	11	11	12	12	12	12	14	14
İkinci 500	7	8	1	12	13	13	17	15	12	9	14

İlk 500'deki Adana firmaları sektörel bazda incelendiğinde gıda, otomotiv, kimya, çimento, tekstil, plastik ve demir-çelik sektörlerinin listede bulunduğu tespit edilmiştir.

2015 yılında ilk 500 büyük sanayi kuruluşu arasında yer alan firmaların listesi aşağıdaki tabloda verilmiştir.

EKONOMİK YAPI

TABLO 44: TÜRKİYE’NİN İLK 500 BÜYÜK SANAYİ KURULUŞU ARASINDA YER ALAN FİRMALAR

2015	2014	Kuruluşlar	Üretimden Satışlar (Net) (Tl)
73	66	Sasa Polyester Sanayi A.Ş.	1.147.305.510
97	126	Temsa Global San. ve Tic. A.Ş.	920.427.074
238	224	Elita Gıda San. ve Tic. A.Ş.	461.351.744
259	22	Adana Çimento Sanayii T.A.Ş.	422.116.918
263	287	Amylum Nişasta San. ve Tic. A.Ş.	413.071.624
302	394	Karteks Tekstil San. ve Tic. A.Ş.	377.766.910
304	254	Bossa Ticaret ve Sanayi İşletmeleri T.A.Ş.	375.055.975
358	352	Akyem Adana Yem Yağ Biodizel Tarım ve San. Tic. A.Ş.	324.359.718
431	406	Güney Çelik Hasır ve Demir Mamülleri San. Tic. A.Ş.	272.067.766
432	449	Özmaya Sanayi A.Ş.	270.725.716
440	319	Indorama Ventures Adana Pet Sanayi A.Ş.	265.529.926
451	479	Gürsoy Yem Gıda ve Hayvancılık San. ve Tic. Ltd. Şti.	257.541.038
453	484	Oğuz Tekstil San. ve Tic. A.Ş.	255.229.080
462	-	Abdioğulları Plastik ve Ambalaj Sanayi A.Ş.	248.868.861

Kaynak: İstanbul Sanayi Odası

2015 yılında ikinci 500 büyük sanayi kuruluşu arasında yer alan firmaların listesi aşağıdaki tabloda verilmiştir.

TABLO 45: TÜRKİYE’NİN İKİNCİ 500 BÜYÜK SANAYİ KURULUŞU ARASINDA YER ALAN FİRMALAR

2015	2014	Kuruluşlar	Üretimden Satışlar (Net) (Tl)
33	83	Kıvanç Tekstil San. ve Tic. A.Ş.	210.757.586
41	-	Beyteks Tekstil San. ve Tic. A.Ş.	206.808.662
44	32	Tat Nişasta İnşaat San. ve Tic. A.Ş.	206.151.777
51	133	Oğuz Gıda San. ve Tic. A.Ş.	205.104.884
64	143	Sepaş Plastik Kimya İnşaat Otomotiv San. ve Tic. A.Ş.	200.691.424
74	193	Zahit Alüminyum San. ve Tic. A.Ş.	196.009.118
255	310	Bakırlar İplik San. ve Tic. Ltd. Şti	147.246.468
266	129	Meltem Kimya ve Tekstil San. İth. İhr. ve Tic. A.Ş.	144.367.114
284	-	-	-

Kaynak: İstanbul Sanayi Odası

2015 yılında Mersin’de ikinci 500 büyük sanayi kuruluşu arasında yer alan firmaların sırası ve üretimden elde edilen net satışlar listesi aşağıdaki tabloda verilmiştir. İkinci 500’deki Adana firmaları sektörel bazda incelendiğinde tekstil, gıda, plastik, alüminyum ve kimya sektöründen 9 firmanın listede bulunduğu tespit edilmiştir.

TOBB Türkiye’nin en hızlı büyüyen ilk 100 firmasını her yıl açıklamaktadır. Çalışma sonucunda listeye giren firma sayısının illere göre yüzdelik dağılımı sırasıyla İstanbul (%29), Ankara (%17), İzmir (%9), Kocaeli (%8), Gaziantep (%4), Adana (%4), Mersin (%3), Manisa (%3), Bursa (%3), Hatay (%2), Eskişehir (%2), Kahramanmaraş (%2) ve diğer iller (%14) olarak gerçekleşmiştir. (TOBB, 2016)

TABLO 46: TÜRKİYE’NİN EN HIZLI BÜYÜYEN İLK 100 FİRMASI

Sıra	Şirket Adı	Sektör (Nace Rev.2)	2012-2015 Büyüme Oranı (%)	2015 Gelir Aralığı (TL)	2015 Yılı Çalışan Sayısı	Şehir
35	Expel İlaç Sanayi Makina Ticaret Ltd. Şti.	Kimyasalların ve kimyasal ürünlerin imalatı	355,6	20-50 Milyon	380	Adana
42	Ersoplast Plastik Sanayi Ticaret Ltd. Şti	Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı	296	20-50 Milyon	60	Adana
80	Alpa İnşaat Malzemeleri Taahhüt Sanayi ve Ticaret Ltd. Şti.	Kimyasalların ve kimyasal ürünlerin imalatı	178,8	5-20 Milyon	22	Adana
81	Sami Trafo Makina İnşaat İmalat Taahhüt Genel Ticaret Ltd. Şti	Elektrikli teçhizat imalatı	177,9	5-20 Milyon	22	Adana
97	İlhan Plastik Sanayi ve Ticaret Ltd. Şti.	Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı	149,4	5-20 Milyon	16	Adana

Kaynak: TOBB, 2016

5. GİRİŞİMCİLİK

5.1. Açılan Kapanan Firma Sayısı

TOBB Türkiye Ticaret Sicili verilerine göre açılan ve kapanan firma sayılarının Adana ili düzeyinde bilgilerini içeren tablo aşağıdaki gibidir.

TABLO 47: TÜRKİYE – ADANA AÇILAN KAPANAN FİRMA SAYILARI (2015-2016)

	Türkiye			Adana		
	2015	2016	% Değişim	2015	2016	% Değişim
Açılan Şirket Sayısı	114.691	106.452	-7	1.977	1.914	-3
Kapanan Şirket Sayısı	46.853	45.903	-2	938	768	-18
Açılan/Kapanan Şirket	2,45	2,32	-%5	2,11	2,49	%18

Kaynak: TOBB Ticaret Sicil Kaydı

2016 yılında Adana’da açılan firma sayısında bir önceki yıla göre %3 azalış, kapanan firma sayısında ise %18 oranında azalış gerçekleşmiştir. Türkiye genelinde TOBB kayıtlarına göre açılan firma sayılarında %7, kapanan firma sayılarında %2 oranında azalış gerçekleşmiştir. Türkiye ortalamasına kıyasla Adana’da açılan şirket sayılarındaki azalış daha düşük oranda bir değişim göstermiş ve Türkiye’ye oranla Adana’da daha az şirket kapanmıştır. Açılan şirket sayısı kapanan şirket sayısına oranlandığında Adana’da son bir yıllık değişim %18 artış olurken, Türkiye genelinde bu oran %5 azalış olarak ortaya çıkmıştır. Sonuç olarak, 2016 yılında Adana Türkiye ortalamasına oranla daha iyi bir performans sergilemiştir.

GİRİŞİMCİLİK

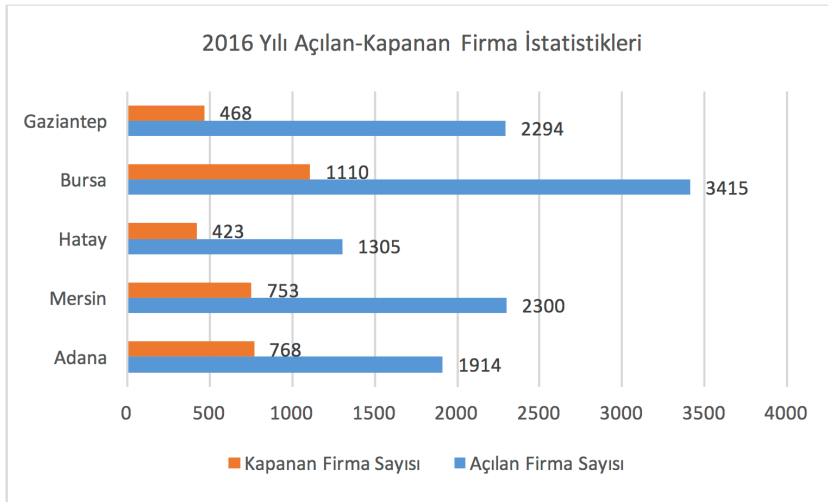
TABLO 48: 2011-2016 YILLARI ARASI AÇILAN VE KAPANAN FİRMA SAYILARI

	AÇILAN FİRMA SAYISI						KAPANAN FİRMA SAYISI					
	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Adana	2433	1931	1666	2056	1977	1914	1288	1009	888	1128	938	768
Mersin	1713	1553	1725	2392	2284	2300	638	558	556	615	681	753
Hatay	1288	1096	1528	1493	1384	1305	407	1002	352	325	359	423
Bursa	3089	2574	3258	3297	3474	3415	1142	1235	849	1059	1114	1110
Gaziantep	1742	1764	2063	2355	2400	2294	458	357	389	373	414	468

Kaynak: Adana Potansiyel Yatırım Konuları

Adana'da açılan ve kapanan firma sayıları benzer illerle karşılaştırıldığında; 2016 yılında açılan 1914 firma ile Adana yalnızca Hatay'dan daha iyi bir girişimcilik kapasitesine sahiptir. Açılan şirket sayısının kapanan şirket sayısına oranı 2011 yılından itibaren dalgalı bir seyir izleyerek son iki yılda artış göstermiştir. Bu artışa rağmen kıyaslama yapılan iller arasında en düşük performansı sergilemektedir.

ŞEKİL 33: 2016 YILLARI ARASI AÇILAN KAPANAN FİRMA SAYILARI

5.2. Kuluçka Merkezleri (İŞGEM)

İş Geliştirme Merkezleri, bünyesinde barındırdığı işletmelere işletme geliştirme koçluğu, destek ağlarına ulaşım, finans kaynaklarına erişim imkânı, uygun koşullarda iş yeri mekânı, ortak ofis ekipmanı, ofis hizmetleri gibi hizmetler sunarak işletmelerin en kırılgan oldukları ilk yıllarını sağlıklı bir şekilde aşmalarını ve büyümelerini sağlamak amacıyla kurulan ve işletilen, İşletme Kuluçkası veya İşletme Fidanlığı olarak da adlandırılan merkezlerdir. Adana'da "Adana İŞGEM" ve "Ceyhan İŞGEM" olmak üzere iki adet merkez bulunmaktadır. Bunlara ilişkin bilgiler aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

TABLO 49: İŞGEM'LERE İLİŞKİN BİLGİLER

	Kuruluş Şekli	Kuruluş Yılı	Mevcut İşlik Sayısı	Dolu İşlik Sayısı	Mevcut İşletme Sayısı	2015 Yılında Yer Verilen Yeni İşletme Sayısı	2015 Yılında Mezun Olan İşletme Sayısı	İstihdam Sayısı
Adana İŞGEM	Özelleştirme Sosyal Destek Projesi	2004	30	28	28	11	7	255
Ceyhan İŞGEM	KOSGEB İş Merkezi Geliştirme Desteği	2012	34	17	7	7	0	13

Kaynak: KOSGEB 2015 Faaliyet Raporu

Adana İŞGEM, Özelleştirme Sosyal Destek Projesi ile 2004 yılında kurulmuştur. Mevcut işlik sayısı 30 olan merkezin dolu işlik sayısı 28'dir. İŞGEM'deki işletme sayısı 28 olup toplam 255 kişi istihdam edilmektedir. 2015 yılında 11 firmaya yeni yer tahsis edilmiş ve 7 firma mezun olmuştur. Ceyhan İŞGEM, KOSGEB İş Merkezi Geliştirme Desteği ile 2012 yılında kurulmuştur. Mevcut işlik sayısı 34 olan merkezin dolu işlik sayısı 17'dir. İŞGEM'deki işletme sayısı 7 olup toplam 13 kişi istihdam edilmektedir. 2015 yılında 7 firmaya yeni yer tahsis edilmiş ve mezun olan firma bulunmamaktadır.

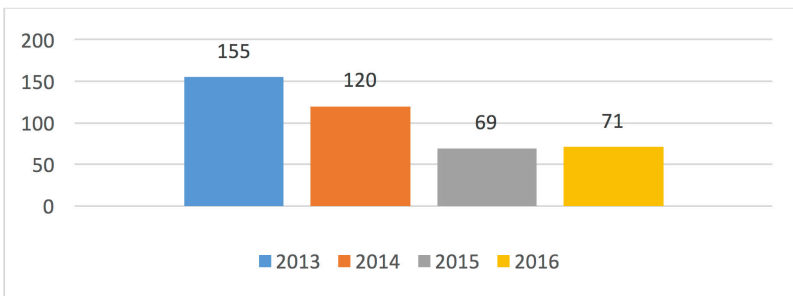
5.3. Melek Yatırımcı Ağı

Melek yatırımcılar, T.C. Başbakanlık Hazine Müsteşarlığı tarafından ya da Müsteşarlıkça akredite edilmiş kurumlarca "Bireysel Katılım Yatırımcısı Lisansı (BKY Lisansı)" verilen yatırımcılardır. BKY lisansı, Müsteşarlığın belirlediği kriterleri karşılayan bireysel katılım yatırımcılarına verilen ve devlet desteğinden yararlanma olanağı sağlayan bir belgedir.

Sisteme ilişkin kanun 2012 yılında gerçekleşmiş olup Bireysel Katılım Sermayesi Hakkında Yönetmelik 15.02.2013 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

Bireysel katılım yatırımcısı olarak faaliyette bulunan gerçek kişilerin vergi desteğinden yararlanabilmeleri için BKY lisansına sahip olması şartı vardır. BKY'lerin lisans sahibi olması için yönetmelikte tanımlanan yüksek gelir veya servete sahip yatırımcı ya da tecrübeli yatırımcı tanımlarındaki şartlardan herhangi birini taşıması gereklidir.

Yönetmeliğin yürürlüğe girdiği 2013 yılında lisans başvuru sayısı Türkiye genelinde 155 olup 2016 yılı kayıtlarına göre bu sayı 71'dir. 2013 yılından 2016 yılına kadar verilen lisans sayıları aşağıdaki grafikte belirtilmiştir.

ŞEKİL 34: VERİLEN LİSANS SAYISI

Kaynak: BKS İlerleme Raporu Aralık Sayısı, 2016

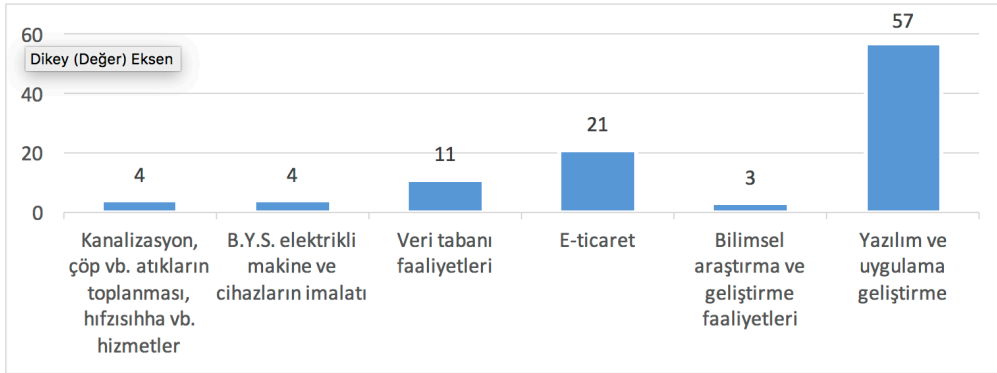
İŞ ORTAMI

Verilen lisans sayısının coğrafi dağılımında Marmara Bölgesi'nin yüzde 84'lük oran ile ilk sırada olduğu bilinmekte olup bunu sırasıyla İç Anadolu, Ege, Akdeniz ve Karadeniz Bölgeleri takip etmektedir. Bireysel Katılım Yatırımcısı Lisansına sahiplik sayısı İstanbul' da 327, Ankara' da 34, İzmir'de 14, Bursa' da 13, Kocaeli'nde 5, diğer illerde ise 22'dir.

Lisanslı melek yatırımcılar tarafından yapılan yatırım başvurularına bakıldığında ise yüzde 93'lük oran ile İstanbul'un, yüzde 7'lik oran ile ise Ankara'nın aktif olduğu bilinmektedir. Bu durumda, TR62 Bölgesinde yatırım başvurusu olmadığı görülmektedir.

Yatırım başvuruları arasında farklı sektörler söz konusu olup büyük payın "yazılım ve uygulama geliştirme" sektöründe olduğu gözlemlenmiştir. Sektörlerin dağılımı aşağıdaki tabloda belirtilmiştir.

ŞEKİL 35: YATIRIM BAŞVURULARININ SEKTÖRLERE GÖRE DAĞILIMI

Kaynak: BKS İlerleme Raporu Aralık Sayısı, 2016

6. İŞ ORTAMI

6.1. Kümelenme

Aynı ya da benzer iş kolunda faaliyet gösteren, coğrafi olarak birbirine yakın, birbirleriyle işbirliği ve rekabet halinde olan üretici firmalar ve onları destekleyici firma ve kurumların bir araya geldiği çalışma modeline kümelenme denir. Kümelenme, ulusal ve bölgesel rekabetçiliği arttıran bir yaklaşımdır.

Kümeler için Ortak Rekabet Alanları Stratejisi'ne göre Adana ilinde 12 adet fikir aşamasında küme tespit edilmiş olup aşağıdaki listede gösterilmektedir. Bu çalışmanın akabinde Adana Sağlık Turizmi Derneği koordinasyonunda Adana Sağlık Turizmi Kümesi oluşturulmuştur.

TABLO 50: ADANA İLİNDE POTANSİYEL KÜMELENME SEKTÖRLERİ

Potansiyel Kümenin Adı	Kümelenme Sürecindeki İlerleme
Adana Mobilya Kümesi	Fikir
Adana Otomotiv Yan Sanayii	Fikir
Adana Plastik Kümesi	Fikir
Adana Tekstil ve Hazır Giyim Kümesi	Fikir
Çukurova Kimya Sektörü	Fikir
Çukurova Kimyasal Gübre ve Tarımsal İlaçlar Sektörü	Fikir
Çukurova Örtü altı Meyve ve Sebze Üretimi	Fikir
Çukurova Sebze ve Meyve İşleme Sektörü	Fikir
Çukurova Tarım Makinaları Sektörü	Fikir
Çukurova Narenciye Üretim	Fikir
Çukurova Yenilenebilir Enerji Sektörü	Fikir

Kaynak: Kümeler için Ortak Rekabet Alanları Stratejisi

Bölgesel düzeyde sektörlerin rekabet edebilirliğini ve kümelenme potansiyelini ortaya koyan en yaygın analiz yöntemlerinden biri "Üç Yıldız Analizi"dir. SGK 2015 yılı istihdam verileri üzerinden sektörlerin büyüklük, başatlık ve uzmanlaşma parametreleri hesaplanarak Adana için gerçekleştirilen analizin sonucunda üç yıldız alan imalat sanayi sektörleri tekstil ürünleri imalatı, kimyasal ürünleri imalatı, kauçuk ve plastik ürünler imalatı, makine ve ekipman kurulumu ve onarımıdır.

Kümelenme konusunda yapılan çalışmalar, analiz sonuçları birlikte değerlendirildiğinde, sağlık turizmi kümesine ek olarak, ilde yüksek kümelenme potansiyeli taşıyan sektörler arasında tarım-gıda ürünleri imalatı, plastik ve kimyasal ürünlerin imalatı, makine ve ekipman imalatı, otomotiv yan sanayi ve mobilya sektörleri bulunmaktadır.

6.2. Adana ÜSAM ve KÜSİ

Adana ÜSAM (Adana Üniversite Sanayi Ortak Araştırma Merkezi), 2000 yılında TÜBİTAK'ın Üniversite-Sanayi Ortak Araştırma Merkezleri Programı kapsamında kurulmuştur. Kurulmasında Çukurova Üniversitesi, TÜBİTAK ve Adana'daki sanayicilerin desteği olan Adana ÜSAM, Türkiye'de faaliyete geçen aynı nitelikteki ilk 3 merkezden biridir.

Merkez, TÜBİTAK'ın isteği doğrultusunda 2006 yılı itibariyle mevcut statüdeki faaliyetlerine son vererek İŞBAP Projeleri kapsamında devam etmeye başlamıştır. 2007 yılından itibaren tüzel kişilik statüsüne sahip olan Adana ÜSAM, yine 2007 yılında TÜBİTAK ile İŞBAP (İşbirliği, Ağ ve Platformları Kurma Girişimi Projeleri) sözleşmesini imzalayan ve proje yürütücülüğünü yapmakta olan Adana Üniversite Sanayi Ortak Araştırma Merkezi Ar-Ge İktisadi İşletmesi; akabinde Çukurova Teknokent bünyesinde kar amacı gütmeyen Ar-Ge İktisadi İşletmesi statüsünde faaliyetlerini sürdürmektedir. Adana ÜSAM'ın paydaşlarına yönelik sağladığı hizmetler eğitim hizmetleri, danışmanlık hizmetleri ve proje danışmanlığıdır.

Kamu-Üniversite-Sanayi İşbirliğine yönelik olarak ÜSAM'a benzer şekilde, Türkiye'deki tüm illerde faal olan KÜSİ (Kamu-Üniversite-Sanayi İşbirliği) bölgemizde faaliyetlerde bulunmaktadır. İşbirliğinin inovatif eksende geliştirilmesi amaçlanarak, katma değeri yüksek ve yenilikçi ürünler üretilen ileri teknoloji sürdürülebilir bir ortam oluşturulmasına yönelik çalışmaların yapılması hedeflenmiştir.

REKABET GÜCÜ ENDEKSLERİ

6.3. Avrupa İşletmeler Ağı Doğu Akdeniz Ofisi (EEN EASTMED)

Avrupa İşletmeler Ağı, KOBİ'ler başta olmak üzere işletmelere yardımcı olmak amacıyla teknolojik ortaklık kurma ve teknoloji transferi, ticari ortaklıklar kurma, yeni pazarlara açılma, fikri ve sınai mülkiyet hakları, eğitim ve bilgi verme (AB mevzuatı dış ticaret, Ar-Ge inovasyon vb.), eşleştirme konularında hizmet vermektedir.

Avrupa İşletmeler Ağı-Doğu Akdeniz (EEN-EASTMED), 2014-2020 yılları arasında faaliyet gösterecek olan, koordinatör Kahramanmaraş KOSGEB Müdürlüğü, ortaklar Adana Ticaret Odası, Çukurova Teknokent, Kahramanmaraş Ticaret ve Sanayi Odası, Mersin Ticaret ve Sanayi Odası olmak üzere toplam 5 ortaktan oluşan bir konsorsiyumdur.

AİA Doğu Akdeniz konsorsiyumu olarak Avrupa komisyonu ile 2015-2020 yılları arasında 72 ay sürecek proje anlaşması imzalanmıştır. Bu proje kapsamında Çukurova Teknokent KOBİ'lere inovasyon ve teknoloji, KOBİ'lerin Ar-Ge ihtiyaçlarının belirlenmesi ve Horizon 2020 proje başvuruları gibi konularda danışmanlık hizmeti sunmaktadır.

7. REKABET GÜCÜ ENDEKSLERİ

7.1. Uluslararası Endeksler

Dünya Ekonomik Forumu 2016-2017 Küresel Rekabetçilik Raporunda ülkelerin endeks değerlerini hesaplayarak bir rekabetçilik sıralaması yapmıştır.

2016-2017 dönemi Küresel Rekabetçilik Endeksi hesaplamalarına göre Türkiye 138 ülke arasında 55. sıradadır. Türkiye bir önceki yıl 140 ülke arasında 51., ondan önceki yılda ise 144 ülke arasında 45. sırada konumlanmıştır. Son iki yılda olduğu gibi Küresel Rekabetçilik Endeksi'nin içinde bulunan bileşenler arasında en iyi performans 17. sırada yerini koruyan Pazar Büyüklüğü kaleminde gösterilmektedir. Son iki yılda en büyük düşüş Mali Piyasaların Gelişmişliği, İnovasyon, Kurumsal Yapılanma, Sağlık ve İlköğretim ve Mal Piyasalarının Etkinliği endekslerinde gerçekleşmiştir. Geçtiğimiz yıllara göre en belirgin yükseliş ise Makroekonomik Ortam endeksinde gerçekleşmiş olup Altyapı, Yükseköğretim ve İşbaşında Eğitim endekslerinde de 5 basamak artış meydana gelmiştir.

Raporda, komşu ülkelerin istikrarsız jeopolitik durumu ve göç baskıları (Suriyeli mültecilerin yüzde 56'sının Türkiye'de kayıtlı olduğu hatırlatılmaktadır.) göz önüne alındığında ülke ekonomisinin esnek olduğu vurgulanmıştır. Daha dinamik bir iş ortamı oluşturmak için, mal piyasalarında etkinliğin artması gerektiği ve ülkenin küresel değer zincirlerinde yükselmesine yardımcı olması için, yenilik ekosistemini geliştirecek yatırımlara ihtiyaç olduğu belirtilmiştir. Kamu kurumlarının daha etkin ve saydam olması için reformlara gereksinim olduğu da vurgulanmıştır.

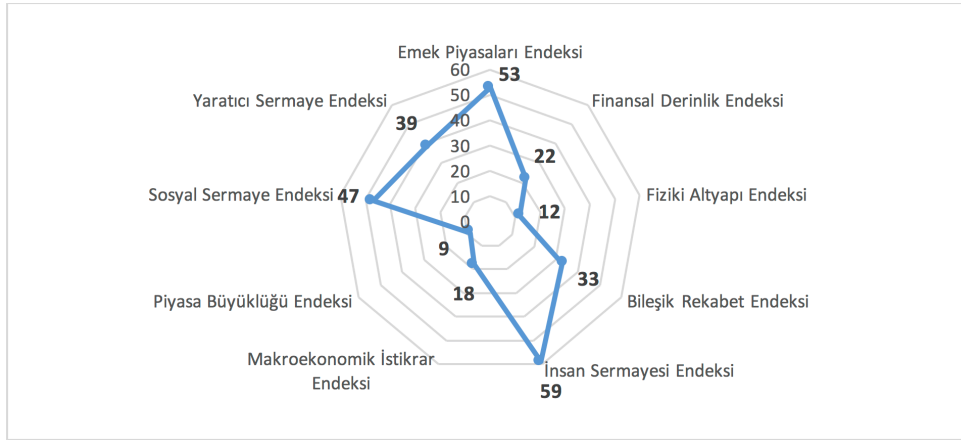
Deloitte Touche Tohmatsu Limited (Deloitte Global) adlı kuruluşun Clemson Üniversitesi'nin de yardımı ile düzenlenen anket sonuçlarına göre 2016 Global Manufacturing Competitiveness Index başlığı ile hazırladığı raporda üretimin altyapıya, istihdama ve gayrisafi hasılaya etkisinden bahsedilerek üretim rekabetçiliği konusunda 40 ülke endekse dahil edilmiş, bu endeks değerleri için gelecek tahminleri yapılmıştır. Çin, Amerika ve Almanya'nın ilk 3 ülkeyi oluşturduğu çalışmada Türkiye 16. sırada kendine yer bulmuştur. 2020 tahmininde Türkiye'nin 1 sıra düşüp 17. sırada olacağı değerlendirilmiştir.

REKABET GÜCÜ ENDEKSLERİ

7.2. İl Bazlı Endeksler

TÜRKONFED - Türk Girişim ve İş Dünyası Konfederasyonu ve Ekonomi ve Dış Politika Araştırmalar Merkezi (EDAM) işbirliği ile hazırlanan Türkiye İçin Bir Rekabet Endeksi 8 Aralık 2016 tarihinde Adana'da kamuoyu ile paylaşılmıştır. Endeks ile rekabetin ülke genelinde nasıl yayıldığı ve rekabetin hangi unsurlarının il bazında farklılaştığının tespit edilmesi amaçlanmıştır. Endekste 65 kritere göre hesaplamalar yapılmıştır. Çalışmada oluşturulan 8 adet alt endeks bazında Adana'nın 81 il içindeki sıralaması aşağıdaki grafikte gösterilmiştir.

ŞEKİL 36: EDAM REKABETÇİLİK ENDEKSİ: ALT ENDEKSLER İÇİN TÜRKİYE İÇERİSİNDE ADANA'NIN SIRALAMASI

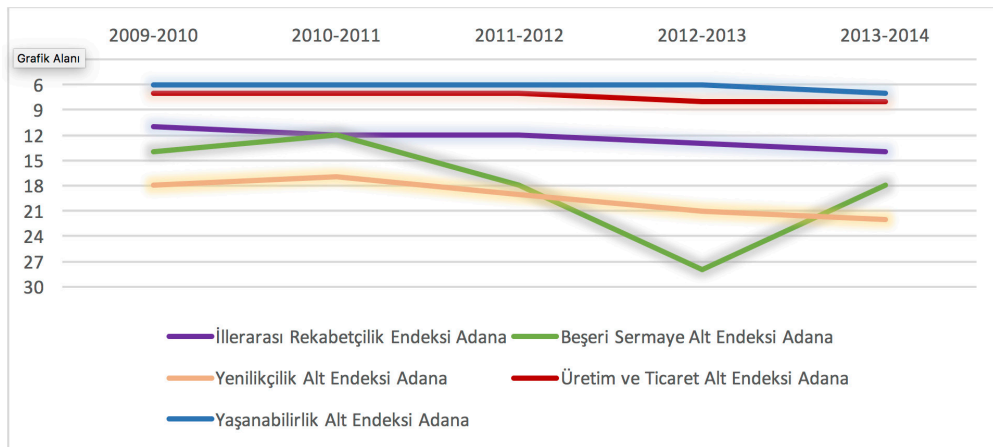

Kaynak: EDAM Rekabetçilik Endeksi, 2016

Adana il sıralamasında 33. konumdadır. En düşük performansı insan sermayesi endeksinde (59. sıra), en yüksek performansı Piyasa büyüklüğü endeksinde (9. sıra) göstermiştir. Adana 2008 yılına göre 2014'de finansal derinlik endeksinde, yaratıcı sermaye endeksinde ve sosyal sermaye endeksinde 12'şer sıra gerilemiş, sırasıyla 22., 39. ve 47. sıraya gelmiştir. Fiziki altyapı endeksinde 15 sıra yükselmiş 12. sıraya gelmiştir. Bileşik rekabet endeksinde ise 6 sıra gerileyerek 33. konuma gelmiştir.

Rekabetçilik üzerine yapılan diğer bir çalışma olan Uluslararası Rekabet Araştırmaları Kurumu Derneği (URAK) tarafından hazırlanan iller arası Rekabetçilik Endeksi, Türkiye'de 81 ilin rekabetçilik seviyelerini kapsamlı olarak incelemeye çalışan ve düzenli olarak 5 yıldır yayınlanan bir endekstir.

ŞEKİL 37: URAK REKABETÇİLİK ENDEKSİ: YILLARA GÖRE TÜRKİYE İÇERİSİNDE ADANA'NIN SIRALAMASI

Kaynak: URAK Rekabetçilik Endeksi, 2016

REKABET GÜCÜ ENDEKSLERİ

Değerlendirmede kullanılan kriter sayısı her geçen yıl büyümüş, 2016 değerlendirmesi 65 kriterle yapılmıştır. Endeksin verilerine göre Adana Rekabetçilik endeksinde 14. sıradadır. En yüksek performansı Yaşanabilirlik Alt Endeksinde 7., en düşük performansı yenilikçilik alt endeksinde ise 22. sırada bulunmaktadır. Yenilikçilik Alt Endeksinde son 5 yılda sıralamada düşüş gözlemlenmiştir. Beşeri sermayede 2011-2013 yılları arasında 16 sıralık bir düşüş yaşanmıştır.

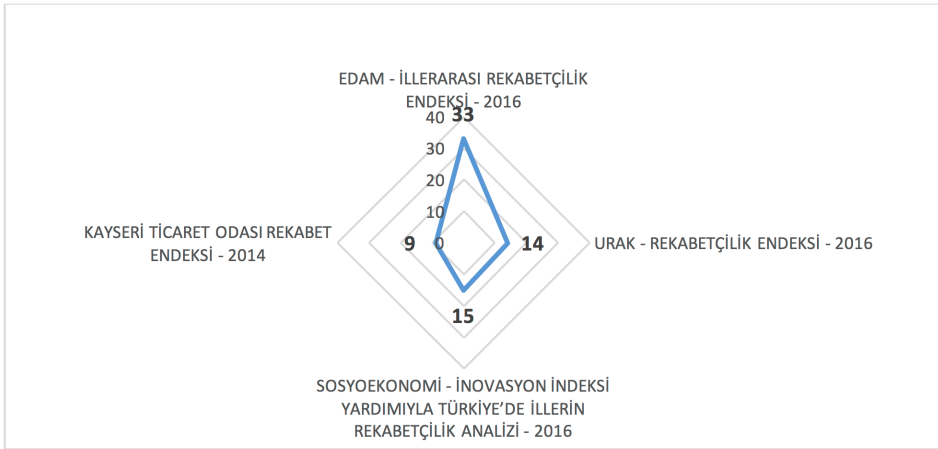
İl Bazlı Diğer Endeks Çalışmaları:

1. Sosyoekonomi Society tarafından basılan hakemli bir dergi olan Sosyoekonomi Dergisi'nin 2016 yılı 24. sayısında yayınlanan makalede 22 kriter ile rekabetçilik endeksi çıkarılmaya çalışılmıştır. Çalışmada 81 il içerisinde Adana 15. sırada yer bulmuştur.

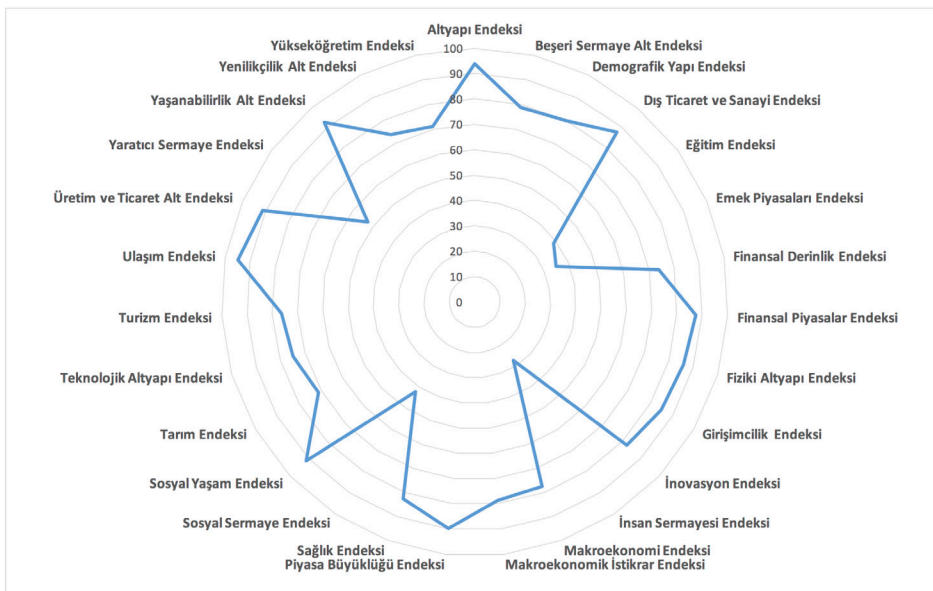
2. Kayseri Ticaret Odası'nın yaptığı çalışmada Kayseri ilinin 81 il içindeki ekonomik ve sosyal konumu analiz edilmeye çalışılmıştır. 276 değişken ile yapılan il bazlı endeks çalışmasında Adana 9. sırada yer bulmuştur. Alt endekslerde en yüksek performans ulaşım ve altyapı endekslerinde 5. ve 6. sırada, en düşük performansı eğitim endeksinde 50. sırada yer alarak gerçekleştirmiştir.

Endekslere genel olarak bakıldığında;

ŞEKİL 38: ENDEKS ÇALIŞMALARINDA ADANA'NIN SIRALAMADAKİ YERİ

ŞEKİL 39: ALT ENDEKS PUANLARI (100 PUAN ÜZERİNDEN ŞTANDARTLAŞTIRILMIŞTIR)

8. SEKTÖREL ANALİZLER

Bu bölümde, hangi sektörlerin Adana'da güçlü oldukları ve yıllar içinde nasıl bir gelişim sergiledikleri istihdam, ihracat ve ciro verileri kullanılarak analiz edilmiştir. Bölgenin güçlü sektörlerinin tespiti için istihdam verileri ve imalat sanayi ciro verileri ile 3 Yıldız Analizi hesaplanmıştır. Yoğunlaşma Katsayısı ise sektörlerin bölgesel uzmanlaşmalarını ve son beş yıldaki gelişimini değerlendirmek üzere kullanılmıştır. Yine istihdam verileri ile yapılan Shift Share Analizi sektörlerin gelişimlerinin hangi sebeplere dayandığının ve bölgenin çekicilik gösterdiği sektörlerin tespit edilmesi için gerçekleştirilmiştir. Son olarak, ihracat verileri ile Balassa Endeksi hesaplanarak sektörlerin uluslararası rekabetçilikleri analiz edilmiştir. Ayrıca, Türkiye'de Bölgesel Rekabet Edebilirliğin Geliştirilmesi Projesi kapsamında elde edilen bulgulara yer verilmiştir.

8.1. Türkiye'de Bölgesel Rekabet Edebilirliğin Geliştirilmesi Projesi

OECD, Kalkınma Bakanlığı ile işbirliği içerisinde 2014-2016 yılları arasında Türkiye'de Bölgesel Rekabet Edebilirliğin Geliştirilmesi projesini yürütmüştür. Bölgesel ve sektörel rekabet edebilirlik politikalarını geliştirmeyi amaçlayan projede ekonomik yapı ve sektör performans analizi gerçekleştirilmiştir. Analiz göstergeleri bir sektörün bölgesel ekonomideki ağırlığı, nispi büyüklüğü, yakın zamandaki trendleri ve yatırım düzeylerini ölçmektedir. Göstergeler bir alt sektördeki istihdamın bölgesel olarak ulusaldan daha az veya fazla odaklanmış olup olmadığını ölçen yer seçim katsayısını içermektedir. Ayrıca bir alt sektördeki ortalama yıllık istihdam büyümesini ele alan istihdamın bileşik yıllık büyüme oranını (CAGR) dikkate almaktadır.

Analiz sonuçları Türkiye'deki Düzey2 bölgelerindeki sektörleri baskın, büyüyen, durgun, yeni gelişen ve daralan olmak üzere 5 kategoriye ayrılarak yorumlanmıştır. Adana ve Mersin'in bulunduğu TR62 Bölgesi'nde kara taşımacılığı ve boru hattı taşımacılığı, gıda ürünleri imalatı ve fabrikasyon metal ürünleri baskın sektörler olarak tespit edilmiştir. Bölgenin uzmanlaştığı sektörlerden kauçuk ve plastik ürünler imalatı ile ağaç, ağaç ürünleri ve mantar ürünleri sektörleri hala büyümesini devam ettiren sektörlerdir; kimya ve kimyasal ürünler ile içecek imalatı sektörleri durgun sektörler grubundadır. Arda kalan imalat sanayi sektörlerinin bölgesel yoğunlaşmaları ise Türkiye ortalamasının gerisinde kalmaktadır.

Ayrıca Düzey2 bölgelerindeki sektörlerin yarattığı istihdam sayıları ile hesaplanan HHI değerine göre Çukurova Bölgesi'nin Türkiye ortalamasından daha yüksek bir sektörel çeşitlenme gösterdiği görülmektedir.

8.2. Üç Yıldız Analizi

Üç yıldız analizi büyüklük, başatlık ve uzmanlaşma olmak üzere üç parametre kullanılarak bir bölgedeki rekabetçi sektörlerin tespit edilmesi amacıyla yapılmaktadır. Büyüklük değeri bir sektörde Adana'nın Türkiye içindeki payını, başatlık değeri sektörün Adana ekonomisi içindeki payını, uzmanlaşma değeri ise bir sektörün Adana ekonomisindeki ağırlığının sektörün Türkiye ekonomisi içindeki ağırlığına oranını göstermektedir. Bir sektörün büyüklük ve başatlık değerleri %1'in üzerinde ve uzmanlaşma değeri 1'in üzerinde olduğu takdirde parametreler birer yıldız almaktadır.

Adana için 2015 yılı 2 basamaklı NACE sınıflamasına göre SGK tarafından açıklanan istihdam verileri üzerinden yapılan üç yıldız analizine göre 19 sektör üç yıldız almış olup aşağıdaki tabloda listelenmiştir. Üç yıldız alan sektörler, Adana ekonomisi içinde belli bir ağırlığa sahip olan, aynı zamanda Adana'nın Türkiye içinde kayda değer bir paya sahip olduğu ve uzmanlaşma gösterdiği sektörler olarak değerlendirilmektedir.

SEKTÖREL ANALİZLER

TABLO 51: ADANA'DA ÜÇ YILDIZ ALAN SEKTÖRLER (İSTİHDAM VERİLERİ İLE)

Kod	Faaliyet Grupları (NACE Rev.2)	Adana Sigortalı Sayısı	Türkiye Sigortalı Sayısı	Büyüklik	Başatlık	Uzmanlaşma
01	Bitkisel ve Hayvansal Üretim	5.622	113.138	0,05	0,02	2,30
02	Ormancılık ve Tomrukçuluk	4.068	97.820	0,04	0,01	1,92
13	Tekstil Ürünleri İmalatı	11.473	420.927	0,03	0,04	1,26
20	Kimyasal Ürünleri İmalatı	2.983	74.175	0,04	0,01	1,86
22	Kauçuk ve Plastik Ürünler İm.	4.627	198.187	0,02	0,02	1,08
33	Makine ve Ekipman Kur. ve On.	3.907	166.330	0,02	0,01	1,09
41	Bina İnşaatı	27.934	1.266.828	0,02	0,09	1,02
42	Bina Dışı Yapıların İnşaatı	8.652	364.592	0,02	0,03	1,10
45	Toptan ve Per. Tic. ve Mot.Taşıtlı.On.	5.246	191.019	0,03	0,02	1,27
46	Toptan Tic. (Mot.Taşıtlı.Onar.Hariç)	16.350	661.197	0,02	0,05	1,14
47	Perakende Tic. (Mot.Taşıtlı.Onar.Har)	31.418	1.261.913	0,02	0,10	1,15
49	Kara Taşıma. ve Boru Hattı Taşıma.	12.626	564.916	0,02	0,04	1,03
52	Taşıma. İçin Depolama ve Destek. Fa.	5.848	238.625	0,02	0,02	1,13
69	Hukuki ve Muhasebe Faaliyetleri	3.078	140.925	0,02	0,01	1,01
80	Güvenlik ve Soruşturma Faaliyet.	7.325	275.425	0,03	0,02	1,23
81	Bina ve Çevre Düzenleme Faaliyetleri	19.555	756.506	0,03	0,06	1,20
82	Büro Yönetimi, Büro Desteği Fa.	9.732	402.881	0,02	0,03	1,12
85	Eğitim	15.486	697.049	0,02	0,05	1,03
86	İnsan Sağlığı Hizmetleri	9.523	281.643	0,03	0,03	1,56

Kaynak: ÇKA tarafından hesaplanmıştır

İmalat sanayi sektörüne daha yakından bakıldığında, 7 sektörün iki yıldız aldığı görülmektedir. Gıda ürünleri, giyim eşyaları, metalik olmayan ürünler ve fabrikasyon metal ürünleri büyüklik ve başatlık parametrelerinden eşik değeri aşarak 2 yıldız almışlardır. Bu sektörler, Adana'da yüksek istihdam yaratan ve Türkiye içinde Adana'nın %1'in üstünde paya sahip olduğu sektörlerdir. İçecek, ağaç, ağaç ürünleri ve mantar ürünleri, kâğıt ve kâğıt ürünleri ise Adana'da en fazla istihdam yaratan sektörler arasında olmamakla birlikte Türkiye içinde Adana'nın %1'in üstünde paya sahip olduğu ve sektörün Türkiye ortalamasını aşarak Adana'da uzmanlaşma gösterdiği sektörlerdir.

TABLO 52: İMALAT SANAYİNDE İKİ YILDIZ ALAN SEKTÖRLER (İSTİHDAM VERİLERİ İLE)

Kod	Faaliyet Grupları (NACE Rev.2)	Adana Sigortalı Sayısı	Türkiye Sigortalı Sayısı	Büyüklik	Başatlık	Uzmanlaşma
10	Gıda Ürünleri İmalatı	9.118	441.794	0,02	0,03	0,95
14	Giyim Eşyaları İmalatı	5.086	482.816	0,01	0,02	0,49
23	Metalik Olmayan Ürünler İma.	3.338	222.421	0,02	0,01	0,69
25	Fabrik. Metal Ürün. (Mak.Tec.Har)	6.278	393.638	0,02	0,02	0,74
11	İçecek İmalatı	1.026	15.104	0,07	0,00	3,14
16	Ağaç, Ağaç Ürünleri ve Mantar Ür.	1.559	66.355	0,02	0,01	1,09
17	Kâğıt ve Kâğıt Ürünleri İmalatı	1.320	51.540	0,03	0,00	1,18

Kaynak: ÇKA tarafından hesaplanmıştır

SEKTÖREL ANALİZLER

Bilim Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, Girişimci Bilgi Sistemi tarafından açıklanan 2015 yılında işyerlerinin net satışlarına ait büyüklük, başatlık ve uzmanlaşma değerleri kullanılarak yapılan üç yıldız analizine göre imalat sanayi sektörlerinden 8 tanesi üç yıldız almıştır. Gıda ürünleri imalatı, içecek imalatı, tekstil ürünlerinin imalatı, ağaç, ağaç ürünleri ve mantar ürünleri imalatı, kimyasalların ve kimyasal ürünlerin imalatı, kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı, diğer metalik olmayan mineral ürünler imalatı ve mobilya imalatı ciro verilerine göre tüm kriterlerde eşik değeri geçmiştir. Adana'da en yüksek net satış hacmine sahip olan sektörler diğer bir deyişle başatlık değeri en yüksek olan sektörler gıda ürünleri (%19), tekstil ürünleri (11,6), kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı (%11,2) ve kimyasal ürünlerin imalatı (%11) sektörleridir.

Bununla birlikte içecek imalatı sektöründe Türkiye'de üretilen cironun Bursa %14,5'ini, İzmir %12,2'sini üretirken, Adana %7,1'ini üreterek üçüncü sırada yer almaktadır. Kimya sektöründe ise Kocaeli, İstanbul, İzmir ve Bursa'nın ardından Adana Türkiye'de üretilen cironun %4,9'unu elde etmektedir.

TABLO 53: İMALAT SANAYİNDE ÜÇ YILDIZ ALAN SEKTÖRLER (CİRO VERİLERİ İLE)

Sektörler	Büyüklük	Başatlık	Uzmanlaşma
10 - Gıda Ürünlerinin İmalatı	2,8%	19,0%	1,4
11 - İçeceklerin İmalatı	7,1%	3,2%	3,4
13 - Tekstil Ürünlerinin İmalatı	2,9%	11,6%	1,4
16 - Ağaç, Ağaç Ürünleri ve Mantar Ürünleri İmalatı (Mobilya Hariç); Saz, Saman ve Benzeri Malzemelerden Örülerek Yapılan Eşyaların İmalatı	3,4%	2,5%	1,7
20 - Kimyasalların ve Kimyasal Ürünlerin İmalatı	4,9%	11,0%	2,4
22 - Kauçuk ve Plastik Ürünlerin İmalatı	4,2%	11,2%	2,0
23 - Diğer Metalik Olmayan Mineral Ürünlerin İmalatı	2,2%	5,8%	1,1
31 - Mobilya İmalatı	2,1%	2,1%	1,0

Kaynak: Girişimci Bilgi Sistemi

Net satış verileri ile gerçekleştirilen üç yıldız analizine göre iki yıldız alan sektörler aşağıdaki tabloda sıralanmıştır. Kağıt ve kağıt ürünlerinin imalatı, ana metal sanayi, fabrikasyon metal ürünleri imalatı, bys makine ve ekipman imalatı, motorlu kara taşıtı, treyler ve yarı treyler imalatı, diğer imalatlar, makine ve ekipmanların kurulumu ve onarımı sektörleri ciro verilerine göre büyüklük ve başatlık kriterlerinde eşik değeri geçmiştir. Diğer bir deyişle, bu sektörlerin net satış büyüklüğü Türkiye ortalamasının üzerindedir ve bu sektörler Adana ekonomisi içinde yüksek ciro yaratan sektörler arasındadır.

TABLO 54: İMALAT SANAYİNDE İKİ YILDIZ ALAN SEKTÖRLER (CİRO VERİLERİ İLE)

Sektörler	Büyüklük	Başatlık	Uzmanlaşma
17 - Kâğıt ve Kâğıt Ürünlerinin İmalatı	1,8%	1,7%	0,9
24 - Ana Metal Sanayii	1,1%	5,0%	0,5
25 - Fabrikasyon Metal Ürünleri İmalatı	1,7%	7,2%	0,8
28 - BYS Makine ve Ekipman İmalatı	1,9%	3,1%	0,9
29 - Motorlu Kara Taşıtı, Treyler (Römork) ve Yarı Treyler (Yarı Römork) İmalatı	1,2%	4,9%	0,6
32 - Diğer İmalatlar	2,1%	1,8%	1,0
33 - Makine ve Ekipmanların Kurulumu ve Onarımı	1,7%	4,3%	0,8

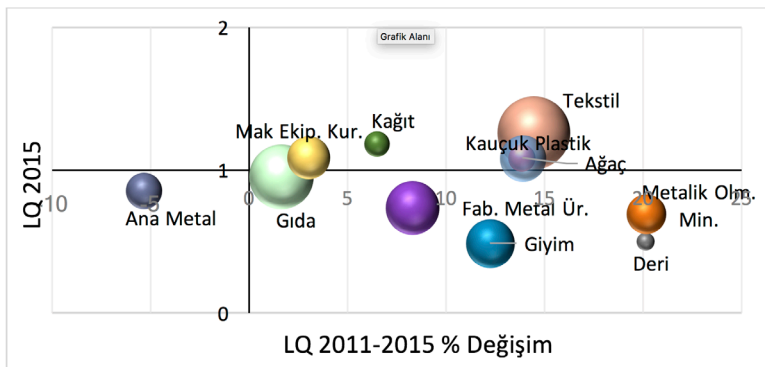
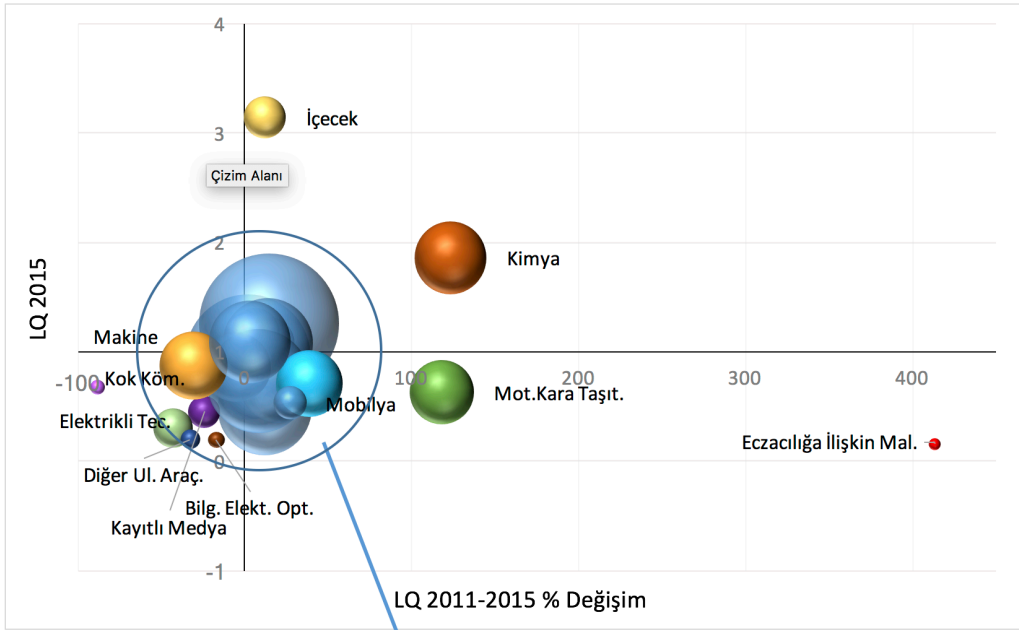
Kaynak: Girişimci Bilgi Sistemi

SEKTÖREL ANALİZLER

8.3. Yoğunlaşma Katsayısı (LQ)

Aşağıdaki grafikte SGK tarafından açıklanan istihdam verileri üzerinden hesaplanan yoğunlaşma katsayıları ile imalat sanayi sektörleri analiz edilmiştir. Dikey eksen 2015 yılı yoğunlaşma katsayısını, yatay eksen bu katsayının 2011-2015 yılları arasındaki değişimini, kabarcıkların büyüklükleri ise sektörlerin istihdam büyüklüğünü göstermektedir. Yoğunlaşma katsayısı 1'in üzerinde olan sektörler Adana için rekabetçi sektörler olarak değerlendirilmiştir.

ŞEKİL 40: YOĞUNLAŞMA KATSAYISI (İSTİHDAM)

İncecek imalatı, tekstil ürünleri imalatı, ağaç, ağaç ürünleri ve mantar ürünleri imalatı, kâğıt ve kâğıt ürünleri imalatı, kimyasal ürünler imalatı, kauçuk ve plastik ürünler imalatı, makine ve ekipmanların kurulumu ve onarımı sektörlerinin yoğunlaşma katsayıları 1'in üzerindedir. Bu sektörler rekabet güçleri yüksek sektörler olarak değerlendirilmektedir. Bu sektörler aynı zamanda 2011-2015 yılları arasında yoğunlaşmalarını artırmışlardır. Yoğunlaşması ve hacmi küçük olmakla birlikte son beş yıllık dönemde eczacılık ve eczacılığa ilişkin malların imalatı sektörü %400'ün üzerinde büyüme gerçekleştirmiştir. Kimya ve motorlu kara taşıtları sektörleri de %100'ün üzerinde büyüme kaydetmiştir. Ayrıca, tekstil ürünleri imalatı, gıda ürünleri imalatı, fabrikasyon metal ürünleri, giyim eşyaları imalatı istihdam büyüklüğünün Adana'da en yüksek olduğu sektörlerdir.

8.4. Değişim Payı (Shift Share) Analizi

Değişim payı analizi bir bölgede belirli bir zaman aralığında yaşanan gelişmelerin ulusal, endüstriyel ve bölgesel etkilerini ayrıştırmaktadır. Ulusal ekonomik büyüme ve endüstrinin büyümesi ile açıklanamayan istihdam artışlarına bölgesel özelliklerin sebep olduğu öngörülmektedir. Analiz, bölgenin çekicilik gösterdiği ve büyüme eğiliminde olan sektörlerle odaklanılarak bu sektörlerin geliştirilmesi gerektiğine işaret etmektedir.

Analiz, SGK tarafından açıklanan 2011 ve 2015 yılı istihdam verileri ile üç bileşen (NS, IM, RS) hesaplanarak yapılmıştır. Bu hesaplamalara göre endüstrinin ülke çapında büyüdüğü ve bölgesel faktörlerin sektörün genel büyümesinden daha yüksek istihdam yarattığı sektörler aşağıda sıralanmıştır (IM ve RS değeri pozitif olan ve RS değeri IM değerinden yüksek olan sektörler). NS bileşeni Türkiye'deki ekonomik büyüme oranında bölgede oluşan sektörel istihdamı, IM bileşeni Türkiye'nin büyüme oranı ile endüstrinin büyüme oranı arasındaki fark nedeniyle oluşan istihdamı, RS bileşeni diğer iki etki ile açıklanamayan, bölgesel faktörler nedeniyle oluşan istihdamı açıklamaktadır. SS göstergesi ise 2011-2015 yılları arasında istihdamda yaşanan değişimi göstermektedir.

TABLO 55: DEĞİŞİM PAYI ANALİZİ

Kod	Faaliyet Grupları	NS	IM	RS	SS
09	Madencilik Destekleyici Hizmet	28	9	18	55
17	Kağıt ve Kağıt Ürünleri İmalatı	260	34	58	352
21	Eczacılık ve Ecz.İlişkin Mal.İm..	2	5	57	64
29	Motorlu Kara Taşıtı ve Römork İm.	168	309	1256	1733
31	Mobilya İmalatı	356	186	676	1218
32	Diğer İmalatlar	86	102	125	313
46	Toptan Tic.(Mot.Taşıtı.Onar.Hariç)	2926	1237	1311	5475
55	Konaklama	280	144	787	1211
58	Yayımcılık Faaliyetleri	55	69	129	254
71	Mimarlık ve Mühendislik Faaliyeti	380	286	520	1187
72	Bilimsel Araştırma ve Geliş.Faal.	7	10	214	231
74	Diğer Mesleki,Bilim.ve Tek.Faal.	44	164	257	464
82	Büro Yönetimi,Büro Desteği Faal.	1117	1211	3254	5582
87	Yatılı Bakım Faaliyetleri	148	163	481	792
88	Sosyal Hizmetler	108	154	232	493
91	Kütüphane,Arşiv ve Müzeler	1	0	63	64
94	Üye Olunan Kuruluş Faaliyetleri	144	38	41	223
97	Ev İçi Çalışanların Faaliyetleri	8	178	396	582

Kaynak: ÇKA tarafından hesaplanmıştır

Ayrıca, Adana'da bölgesel avantajlar nedeniyle RS değeri en yüksek olan sektörler aşağıda sıralanmıştır. Listedeki birçok sektörün endüstriyel büyüme eğiliminden dolayı oluşan istihdam etkisi negatif olsa da bölgesel çekim etkisi en fazla olan sektörler incelendiğinde kimya, tekstil ve motorlu kara taşıtı ve römork imalatı gibi sektörler dikkat çekmektedir.

SEKTÖREL ANALİZLER

TABLO 55: DEĞİŞİM PAYI ANALİZİ

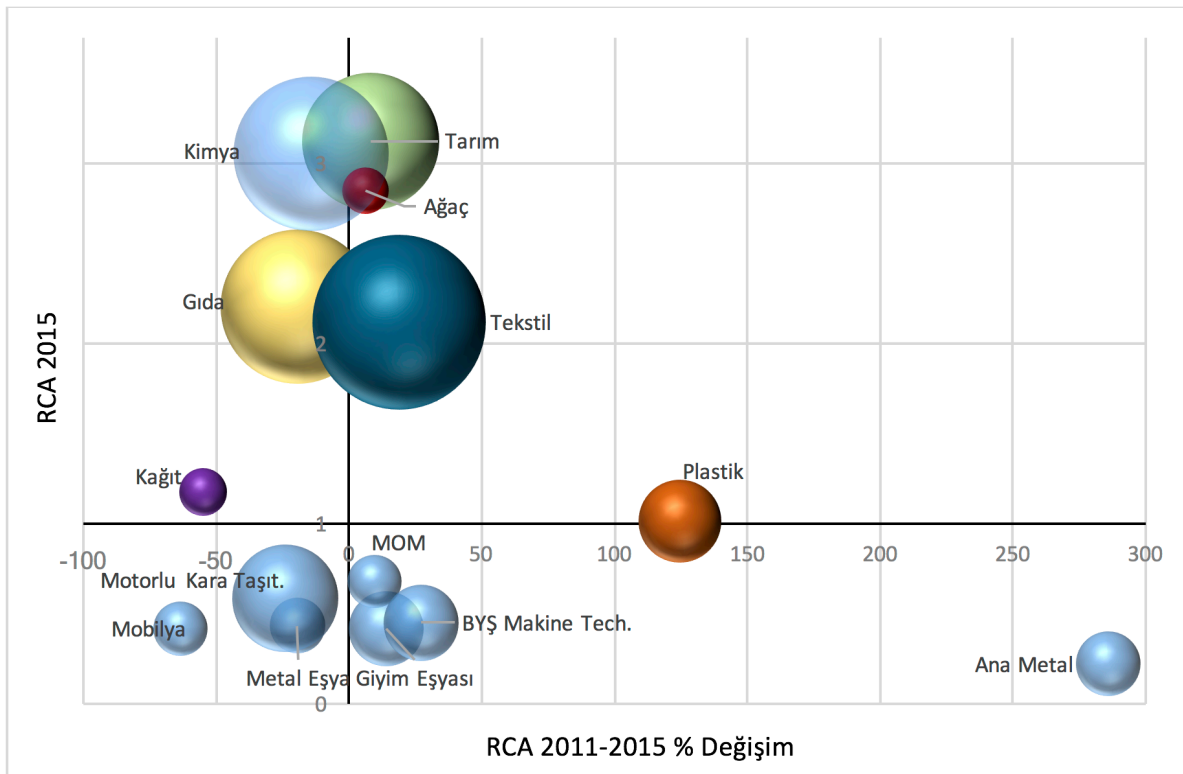
Kod	Faaliyet Grupları	NS	IM	RS	SS
81	Bina ve Çevre Düzenleme Faaliyet.	1390	8701	4298	14389
82	Büro Yönetimi, Büro Desteği Faal.	1117	1211	3254	5582
20	Kimyasal Ürünleri İmalatı	383	-447	1623	1559
41	Bina İnşaatı	5288	1675	1322	8285
68	Gayrimenkul Faaliyetleri	76	1323	1319	2718
46	Toptan Tic. (Mot.Taşıtl.Onar.Hariç)	2926	1237	1311	5475
13	Tekstil Ürünleri İmalatı	2562	-1874	1265	1953
29	Motorlu Kara Taşıtı ve Römork İm.	168	309	1256	1733
55	Konaklama	280	144	787	1211
31	Mobilya İmalatı	356	186	676	1218

Kaynak: ÇKA tarafından hesaplanmıştır

8.5. Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlükler (RCA) Endeksi

Balassa tarafından geliştirilen Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlükler (RCA) Endeksi 2 basamaklı ISIC sınıflamasına göre TÜİK tarafından açıklanan ihracat verileri kullanılarak hesaplanmıştır. Dikey eksen 2015 yılı RCA endeksini, yatay eksen RCA değerinin 2011-2015 yılları arasındaki bileşik büyüme oranını, kabarcıkların büyüklükleri ise sektörlerin istihdam büyüklüğünü göstermektedir. Balassa Endeksi sonuçlarına göre RCA değeri 1'den büyük olan sektörler Adana için rekabetçi sektörler olarak değerlendirilmiştir.

ŞEKİL 41: AÇIKLANMIŞ KARŞILAŞTIRMALI ÜSTÜNLÜKLER (RCA) ENDEKSİ ¹

¹ Gösterim kolaylığı olması amacıyla ihracat hacmi 10 milyon \$'ın altında yer alan sektörler grafikte yer verilmemiştir.

SEKTÖREL ANALİZLER

Tarım ve Hayvancılık, Kimyasal Madde ve Ürünler, Ağaç ve Mantar Ürünleri (Mobilya hariç); Hasır vb. Örülerek Yapılan Maddeler, Gıda Ürünleri ve İçecek, Tekstil Ürünleri, Kağıt ve Kağıt Ürünleri, Plastik ve Kauçuk Ürünleri sektörlerinin RCA değeri 1'in üzerindedir. Bunlardan 2011-2015 yılları arasında Kağıt ve Kağıt Ürünleri, Gıda Ürünleri ve İçecek, Kimyasal Madde ve Ürünler Sektörlerinin RCA değeri azalmış diğer sektörlerin ise artmıştır. İçlerinde en fazla ilerleme gösteren Plastik ve Kauçuk Ürünleri sektörünün ihracat yoğunlaşması %124 büyümüştür.

Ayrıca, Ana Metal Sanayi, Başka Yerde Sınıflandırılmamış Makine ve Teçhizat, Metalik Olmayan Diğer Mineral Ürünler ve Giyim Eşyası sektörlerinin RCA değeri 1'in altında olmakla beraber son beş yıllık dönemde ihracat yoğunlaşmasını artıran sektörlerdir.

RİS ADANA

AR-GE VE İNOVASYON
MEVCUT DURUM ANALİZİ

ŞUBAT 2017

ADANA MERSİN

Döşeme Mahallesi Turhan Cemal Beriker Bulvarı
No:138/2 Seyhan/ ADANA
Tel: +90 (322) 363 00 39 - 40 Fax: +90 (322) 363 00 41
e-mail: info@cka.org.tr

Üçocuk Mh. Turgut Özal Blv. Mersin Ticaret Borsası Kompleksi
(Liman D Kapısı Yanı) Kat: 2 No: 3/21 Akdeniz - Mersin / TÜRKİYE
Tel: +90 (324) 237 80 86 Fax: +90 (324) 237 86 26
e-mail: info@cka.org.tr

www.cka.org.tr